

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300-6536

SAYI: 17 AĞUSTOS 1996

100.000 TL. (KDV DAHİL)

**İLK DEFA!
SONUNA KADAR**

*evlenmeden
cinsellik*

**PORNOGRAFİYE
KARŞI EROTİKA**

maddede

**NE PANİK,
NE KIŞ UYKUSU**

refahı ve kadınlar

TÜSTAV

alıştıran,

satan,

denetleyen,

mekân,

kültür

herşey

erkek

kadınlar

Merhaba,

Ağustos sayımızı hazırlarken Refahiyol hükümeti kuruldu. 27 Mart yerel seçimlerinde Refah'ın başarısından sonra feministler arasında yaşanan panikten sıyrılmış görünüyoruz. Ama bunun bir rahvet anlamına gelmesinden yana da değiliz. Kadınlar olarak politik tavırlarımızı belirlerken, islamcılar'la Kemalistler'in arasına sıkışmak istemiyoruz. Refahiyol'un somut icraatlarını görmeden, güncel politika açısından söylenebilecek fazla bir şey yok ama kadınlar için ideolojik /politik bir çerçeve geliştirmek ve önünü görmeye çalışmak mümkün ve gerekli. Refahiyol'un kadınlar açısından ne anlama geldiğini farklı görüşler taşıyan kadınlara sorduk. Şirin Tekeli, Aynur İlyasoğlu, Aksu Bora, Yeşim Arat, Türkan Saylan ve Ayşe Doğu sorularımıza yanıt verdiler. Ancak yazıların bazıları çok uzun olduğu için kısaltmak zorunda kaldık. Özellikle Şirin Tekeli ve Ayşe Doğu'dan bu zorunlu "makaslama" nedeniyle özür diliyoruz. Refahiyol yazısıyla ilgili bir başka sorunu da istediğimiz yelpazeyi aktaramama konusunda yaşadık. Daha pek çok kadına ulaşmamıza rağmen, yazılarını bize iletemediler.

Bu sayımızda, son yıllarda giderek artan bir biçimde kamuoyunu meşgul eden bir konunun kadınlarla ilgili cephesini ele almaya çalıştık. Uzmanlara göre, kadınlar arasında madde bağımlılığı Türkiye'de son on yılda artış göstermiş. Konunun kadınları ilgilendiren bir diğer yanı, çocuklarıyla ilgili olarak duydukları kaygılar. Biz madde bağımlılığı hakkında, basının genel olarak tercih ettiği gibi yargılarda bulunmayı değil, madde bağımlısı kadınların bunu erkeklerin yaşadığından nasıl farklı bir biçimde yaşadıklarını ortaya koymayı amaçladık. Ve gördük ki, kadınların bu "alem"de de yalnızca kadın oldukları için yaşadıkları özgül sorunlar var. Madde bağımlılığının aynı zamanda bir yaşam tarzı haline geldiğini görerek, bu konuda dışardan konuşmaktansa, bu yaşam tarzı içindeki kadınların tanklıklarına kulak vermeyi, onları anlamayı tercih ettik.

Ankara büromuz, *Pazartesi*'ye yazıları ve haberleriyle katkıda bulunmanın yanı sıra, bir araya gelmek, sorunlarını konuşmak, ortak çözümler aramak isteyen kadınlar için bir mekân olmaya da başladı. Geçen ay, mimar ve mühendis kadınlar bir toplantı düzenlediler. Bu ay bir toplantı daha yapmayı planlıyorlar. Boşanmış kadınlar da *Pazartesi*'de biraraya gelip sohbet ettiler.

Ankara ve İstanbul

- İstanbul'daki okur toplantımız 10 Ağustos Cumartesi günü, saat 14.00'de yine büromuzda. Adresi biliyorsunuz, Şehit Muhtar Caddesi, 60/5, Taksim.
- Ankara'daki aylık olağan okur toplantımız da 10 Ağustos Cumartesi günü saat 14.00'de yine Ankara büromuzda. Konur Sokak, No 53/10, Kızılay.

Kadınlara mahsus gayetle PAZARTESİ

Son on yılda
madde kullanan
kadın sayısında
artış var.

Ama
satıcısından
kültürüne,
denetleyenden
mekânlarına
kadar herşey
erkek.

kadınlar madde

bağımlılığını

farklı yaşıyor

Diyorlar ki madde bağımlılığı hayatımıza her geçen gün daha fazla giriyor. bunu tespit etmek güç ama bu konunun gitgide daha fazla ele alındığını söyleyebiliriz.

kadınların, özellikle de şehirli kadınların hayatına girdi madde bağımlılığı. ama kendi hayatlarının bir parçası, ama çocuklarının başına gelebilecek bir tehlike, ama erkeklerinin bir belası olarak. biz bu yazıda, bunlardan en yaygınını değil fakat en çarpıcı olanını ele almaya çalıştık; madde bağımlısı kadınlar.

bu konu, gazetelerin üçüncü sayfalarında, o sayfalarda şahikaya varan bir yargılayıcılıkla ele alınıyor.

oyşa yaşananlar oralarda anlatılanlardan bazen daha eğlenceli, bazen daha acıklı. biz bu hayat tarzını değerlendirmeyi ya da yargılamayı hedeflemiyoruz. aktardığımız doğrudan tanıklıklar, söylenebi-

kadınların çoğu maddeye birlikte oldukları erkek aracılığıyla alışıyorlar.

leceklerin çoğunu söylüyor zaten. ama kadınların, sadece bağımlı oldukları maddenin değil, o maddeyi elde etmek için bulaştıkları yasadışı dünyanın, fuhuşun, o dünyayla bazen içiçe olup ona müdahale eden emniyet mekanizmalarının, hayatlarını paramparça edip sergileyen basının, kadınların durumundaki farklılıkları gözardı eden tıbbın da kurbanı oluyorlar. bunları okuyan kadınların kendi hayatlarındaki ya da çevrelerindeki hayatlardaki madde bağımlılığına bu gözle bakmalarını ümit ediyoruz yalnızca.

çünkü bazı kadınlar için madde bağımlılığına tahammül etmek çok güç, ama tanıklıklarda da sıklıkla ifade edildiği gibi bazı kadınlar için de madde olmadan şu hayata tahammül etmek güç. kadınlar bu ikilemin neresinde, güç nerede, hangimizde?

ayşe düzkan, vildan erozan

Gerçekler, masallar, ya

Madde bağı

“Önerilecek iyi bir dünya var mı?”

maddesiz bir hayat biliyordu, madde kullandı, bildiği bir hayatı bilmediği bir hayata tercih etti.

Geriye gitmek gerekiyor, en az beş, altı sene öncesine ve belki de daha geriye. Ama en önce iki şey söylemek istiyorum. Genellikle düzen dışı konuların içi, sahici olmayan bilgilerle o kadar kolay dolduruluyor ki, madde bağımlılığı gibi bir konuda tanıklık yaparken, kendi hikâyelerimin konularından ve sonuçlarından herkes için bir saptama yapmayacağım. Bu birincisi...

Öncesinde, feminist olmuş bir kadın olarak yaşadığım günleri, zamanları bu yazıda ağırlıklı, feminist olarak hatırlayacağım. Bu ikincisi...

Bugün otuz beş yaşındayım. Uzun sayılabilecek bir zamandır (yaklaşık dört senedir, asla) cank yapmıyorum...

İlk, sosyalist olarak tanımladığım da kendimi, henüz on beş yaşındaydım. ülkemi ve dünyayı yoksul bırakılanlar, ezilenler lehine düşünüp, değiştirmek istedim. İnançlıydım, cesurdum. Kadın olmakla henüz yüzleşmemiştim, kendimi örgütün içinde ve genel sol politik çevrenin içinde eşit görüyordum. Müthiş güven duyuyordum kendime. İnanç, her za-

man diğerinden (inançsızlıktan) daha güvenli herhalde.

Cinsiyetimin toplumsal manalar taşıdığı fark etmeye başladığımda on sekiz, on dokuz yaşlarındaydım. Arkasından devletin darbesi, gözaltılar, yargılanmalar, tutuklanmalar, açılan davalar vs. Çoğumuzun daha tek başına kaldığı, güvendiğimiz eş, dost, ahbab ve arkadaşlarımızla baş etmeye çalıştığımız zamanlardı o günler...

Sonraki zamanlarda hayatla ilgili başka başka bilgilerle tanıştım. Hayat denen şey karışık, kırıksık bir şeydi... Bir ucundan yakalayıp, oradan sararak tamamına ulaşmak diye bir şey yoktu. Bu süreçlerde esrar içiyordum. İlk, güvendiğim, aslında şu gün bundan da tam emin olmadığım erkek arkadaşım ile içtim, sevgilim değildi, hiç de olmadı. Sonrasında bana en çekici gelen şeyin bu işin de, bir cemaat dürtüsü ile yaşanması oldu. Esrarın alınması, alınma hikâyelerinin anlatılması, esrarın pişirilmesi, basılması, kâğıda sarılması, zıvanası filan, bütün bunlar kendi içinde bir tören gibiydi.

Rakımın yanına meze hazırlamaya benziyor belki. Keyif denen şeyle tanıştım. İlk zamanlar ve daha sonraki uzun sayılabilecek zamanlarda her esrar içişim, müthiş eğlendiriyordu beni. Eğlenmek de mühim bir şeydi, bunu da yeni tanıyorlardım. Düzenin horladığı durumlara her zaman daha yakın oldum. Alt olanlar, dışlanmışlar ya da kendilerini dışarda bırakanlar, güçsüzlükler, bilgiyi elinde tutamayanlar, “normal” yaşamı yaşamak istemeyenler, keşler, düşkünler, yasadışı geçim sağlayan-

lar, sokakta yaşayan çocuklar, kadınlar, adamlar, cankiler, esmerler filan gibi bire bir örtüşmeyen ayrı ayrı durumlarla hayatı anlamaya çalıştığım zamanlar, aynı zamanda feministleştiğim zamanlardı. Bütün bu karışıklıktan nasıl sıyrıtacağımı da tam bilemiyordum. Aşkın, hayatıma girişi de bu zamanlara rastlıyor.

Esrarı ilk bu zamanlarda daha sık ve daha düzenli içmeye başladım. Bütün bu süreçlerde esrarın, muazzam bir kolaylık sağladığını hatırlıyorum hayatımda. Zaman ve mekânsal ilişkilerle olan bağlantılarımı bozduğundan, herhangi bir şeyin ağırlığı ve karışıklığından daha kolay sıyrıtabiliyordum. Tamdığım düzenli esrar içenler içinde buna benzer tanımlar vardır. Yemek yemek, uyumak, uyanmak, sevişmek, keyif yapmak filan gibidir bu. Bu tariflerle yaşanabileceğinin bilgisini öğrendim.

Esrarı hiç satıcıdan almadım, kullananlardan temin ediyordum, uzun bir süre sevgilimin üzerinden sağladım bu ilişkiyi, o düzenli alıyordu, torbacı denilen satıcının karısını, çoluk çocuğunun hikâyelerini, yaşlı annesini, nasıl satıcı yokken anneden mal alındığı hikâyelerini hep uzun uzun dinledim. Bu işten zengin olunmadığını, bu işi alttan yapanların çoğunun geçim için yaptığını fark ettim.

Bu işten birileri ciddi kazanç sağlıyorsa eğer bunun Dolapdere’deki torbacı bilmem kim olduğunu biliyorum. Eroinde ise durum daha da acıklıdır, çünkü genellikle ahcının muhatabı kullanıcısıdır. Malı düzenli temin etmenin yolu satıcılıktan geçer. Böyle satıcılar tamdım...

Esrar bazen eğlendiriyordu, bazen sosyalleşmede kolaylık sağlıyordu, canımı sıkabilecek şeyleri

madde kullanmayı bıraksalar bile eski çevrelerine, ailelerine geri dönmek toplumsal yargılar nedeniyle kadınlar için daha güç.

azaltıyordu.. Bu ortamlarda hatırlamadan geçemeyeceğim bir şey daha var: kızlar, özellikle yaşça küçük olan kızlar çömez muamelesi görürdü; ortamın ayak işleri sayılabilecek sıvı temin etmek (ağız çok kurur), yemek organize etmek, bunu düşünmek (şamıldığının tersine iştah acıdır) bu ortamlarda da kızlara düşer. Ve kızlar genellikle, sevgilileri ile tanyorlardı maddeyi..

Bu aralıklarda sentetik madde olarak bir iki kez LSD aldım. Cazibesinden korktum, korkulmamacak gibi değildi, perde tamamen değişiyordu. Her birimiz başka kahramanlar oluyorduk, dekor sürekli başkalaşıyordu. Bu cazibenin gidebileceği yeri kestiremezdim, başedemezdim, sonradan daha iyi fark ettiğim bir şeydir, her zaman başedebileceğim şeyi tercih etmişim. Bu da kadınca bir şeydi herhalde.

Geçim için çeşitli işler yaptım. Gerek ücretli gerekse sahibi olduğum işlerdi bunlar. Bu iş denemelerinden biri çok yıpratıcı ve yaralayıcıydı. Bu araya, uzun sayılabilecek bir ilişkiyi bitirmeyi de sığdırdım. Artık beni üzmemi önemsemiyordu ya da affettirmesi için önce üzmesi gerekiyordu.

Bu iş hüsrannın sonrasında kötü günler başlamıştı. zamanla derdim vardı, her uyandığım günde dinmeyen acı, güvenle aramda sürekli artan uzaklık vardı. Günnü nasıl bitireceğimi, nasıl başlayacağımı bilemiyordum. Yaşamakla aramda bu kadar ızdıraplı bir ilişki ne öncesinde, ne de sonrasında olmamıştı. Gerçek çevrem tamamen uzağına düşmüştüm... Haklı haksız hiç bir yargı ve sonuçlandırma ile karşı karşıya gelmek istemiyordum. Kendimin, kendimi tahrip etme gücü fazlasıyla yetiyordu; başkasına gerek yoktu. Cank, (eroïn) bu günlerde girdi hayatıma. Bu çekim, hâlâ ürpertir beni. Cankı bana ilk sunan bir erkekti, hafiften gerilimli bir çekimin olduğunu hatırlıyorum başlarda. Cankiydi bir süredir. Beni ona çeken şeyin, maddenin kendisi ve yarattığı sükûnet olduğunu biliyorum. Cank genellikle ilk vuruşlarda kusturur. iğneyi ilk vuruşta

madde kullanan fahişe çok, fakat madde temin etmek için fahişelik yapan kadın sanıldığından daha az. ama gerek parasızlığa bir çare, gerekse bir suçlama olarak fuhuş madde bağımlısı kadınların hep kapısında.

bana sürekli bunu hatırlatıyordu, korkmamı söylüyordu, korkmuyordum ve kusmadım, bu da hoşuma gitmişti. Mide bulantısını hiçbir zaman sevmemişimdir. Hayatım boyunca, içkiyi bu yüzden daha az tercih ettim. Esrarın tersine, cank, ilk vuruşta ne olduğunun ipuçlarını hemen veriyor, yine esrarın tersine, zaman ve mekânsal ilişkileri durduruyor bence. Ölümle yaşam arasında bu kadar katlanabilmenin dışında bir şey olduğunu ilk kez farkettim. Kim ne cüretle diyebilir ki, hayat denen şey, güzeldir. Ya da herkes için güzeldir. Güzelse bile birileri kendilerine saklıyordu bunu. Cank, bir süre sonra gündelik hayatın bir kısmını devam ettirmem için müthiş bir araç olmuştu. Meselâ düzenli yapmam gereken bir şey, anemi düzenli aralıklarla aramaktı, bunu maddesiz yapamıyordum. Gittikçe azalan sosyalleşmeyi de maddesiz yapamıyordum. Genellikle iki kişi veya küçük bir grup şeklinde yaşıyorduk. Benim dışım-

şananlar, anlatılanlar

mlısı kadınlar

da bir kadın, biri açık, biri gizli eşcinsel olmak üzere dört erkeğin olduğu küçük bir cemaati bu. İlk kez birlikte olduğum bir erkeğe hiç bir yargı duymama gerek olmadan sığınma duygusunu, bu pratikle yaşadım.

Cank, hayatıma hiç gitmediğim mekânları, bildiğim ama tanımadığım insanları soktu. Mesela bildiğim ama hiç gitmediğim Beyoğlu'ndaki bir pub'm, keza bir sinemanın tuvaletini cank yapmak için kullandım. Yine keza ilk kez satıcının kendisine cank almak için ulaştım, evin karanlığı ve ev içindeki yavaşlık ve her şeyin son derece maddeye uyduğunu hatırlıyorum, ev fakirdi. Şamıldığının tersine bu işi yapanlar malı temin etmenin dışında sadece beslenebiliyorlardı, bu kadar yasadışı örgütlenmiş bir işi yapanların en azından tamamının, işin kârından ortak pay almadıkları ortadaydı. Canki ortamda farkedilen şeylerden biri de, malı düzenli temin etmenin bir yolu, eğer düzenli para temin edemeyeceksen ya satmak ya da fuhuş oluyor. Fuhuş, kızların hemen yanibaşında duruyor; bu da ortamın parçası olarak yaşanan olağan durumlardan sayılıyor, bunu farketmeden yaşamam mümkün değildi. Yine genellikle canki çift arasında en fazla geçen mevzu olarak, eğer malı kadın alıyorsa mal karşılığı ne verdiğidir. Paranın dışında, başka bir verme eylemi ile mal almadım; ama verdin mi paranoyasını bir kaç kez yaşadım.

Bu sürelerde, fazla doz, kötü mal, kötü zamanlar için tutulan canklı pamuk, cankın üzerine içilen esrar, dahiş, duruş, kaybedilen arkadaşlar ve önümü görmediğim zamanlar...

Bir sabaha karşı evden çıktığımda, aklımda tek

şey vardı. Girdiğim hayatın devamını görememek ve asıl daha ürkütücü olan bundan korkmamaktı. Ben bildiğim bir şeyi, bilmediğim bir şeye tercih ederek geri döndüm...

“Oynayacak bir şeyim var, o da kendi hayatım”

Dokuz yıldır madde kullanıyor, birkaç kez tedaviyi denedi, maddenin yerine bir şey koyamadığından canka geri döndü.

- Kendini madde bağımlısı olarak tanımlıyor musun?

Bugün yirmi dokuz yaşındayım. Yaklaşık dokuz yıldır madde bağımlısıyım. İlk hafif maddelerle başladım. Alkol, hap, esrar gibi... Yaklaşık üç buçuk yıldır eroin kullanıyorum. Arkadaşlarım vardır ama ben tek tabancayım. Böylece hareketlerimi kendim belirlerim. Zor böyle varolmak ama ben böyle daha rahat ediyordum..

- Kadınlar bu dünyaya nasıl dahil oluyorlar?

Bu dünya erkeklerin elinde. Maddeyi tanıyan, sunuşu yapan, satan, denetleyenler erkekler. Kızlar genellikle bir kimlik oluşturmak için, çevrelerinden özenerek başlıyorlar. Bu erkekler için de aslında böyle. Onlar için diğer erkeklerden geride kalmış olmak eziklik olabiliyor. Kızlar, genellikle sevgilileri kanahıyla maddeyle tanışıyorlar. Eğer bağımlıysa, maddeyi düzenli temin etmek diye bir şey vardır. Açık, gizli fuhuş en kolay yoldur. Ya düzenli bir satıcı ile ilişkin olur ya da para için biriyle yatarsın. Eğer, yoksul ve eğitimsizsen biraz daha kötüdür durum.. “Normal” hayat için düşük ve tehlikeli adedilen şeyler bekler seni. Zenci satıcıyla bir bağımlı olmak için bile, mesela yabancı dil bilmen gerekebilir. Eğitim ölçüsü benim için budur. Yoksa eğitimsizleri küçümsemem.

- Fuhuşla karşı karşıya kaldın mı?

İki kez. Biri zenci idi, biri değil.. Madde bulmanın çok zor olduğu bir dönemdi.. Her yere baskınlar yapıyordu, satıcıları ortalıkta bulmak zordu. Cankiler malsız yaşayamazlar, düzenli dozlarını almak durumundalar, hastalanırlar.. Muhakkak malı temin etmek gerekir, böyle zamanlarda risk alınır... O günlerde, tanıdığım bir satıcıydı. Mala ihtiyacım olduğunu, hastalandığımı söyledim. Beni evine çağırdı, yolda yalnızlıktan, ahbapsızlıktan, ihtiyaçlardan bahsetti. Eve geldiğimizde, güzel bir paket çıkardı zuladan.. Bu seferlik benden dedi... Her ihtiyacım olduğunda, kesata düştüğümde ona gelebileceğimi söyledi.. Ben, arkasından gelecek marazi durumun farkındaydım, anlamaza yatırdım... Maldan olmak istemiyordum, lafi, çeşitli konularla o noktadan başka bir noktaya çekiyordum, ikilmeden orayı terkettim ama bir iki gün sonra çok hastalanmış bir halde kapımı çaldığımda, bana çeşitli bahanelerle mal vermedi.

Diğeri yine malın karaborsaya düştüğü zamanlardı... Fiyatlar müthiş artmıştı. Parayı sokaktan temin ettiğim için* yeterli parayı bir araya getirmek zaman alır... O sıralar yirmi yıla yakın bir zamandır canki olan birinin yanında kalıyorum. İki kişilik mala ihtiyacım vardı. Gözümü kararttığım bir anda yoldan geçen zencinin birine yaklaştım, yanlış kişiydi, satıcı değildi, ikinci deneme doğru kişiydi. Tamamdı, parayı verecektim, yirmi dakika bekleyecektim. Başka çarem yoktu, güvenecektim

ve bekleyecektim.. Tamam dedim, parayı verdim. Verdiği süreyi geçirdi, adrenelik bağımlılık deriz bu ana, korkunun, heyecanın bazense yürek çarpıntısının tanımıdır bu. Neyse zenci satıcı geldi, malı verdi, ertesi gün için sözleştik, ben gitmek için hamle yaptım, beni tuttu, kendisinin payını istedi. Bu satıcıyla da bir daha alışveriş yapamadım.

- Bu işin de karaborsası var değil mi? İşin kendisi yasadışı örgütlenmiş olsa bile, normal bildiğimiz piyasa ekonomisi burada da işliyor benim anladığım, üstelik alıcının denetimini de yapmadığı bir ürün bu?

Olmaz olur mu? Tabii ki var. İşler sertleştiçe, malın fiyatı bir kaç misli artar, maldan anlayan alıcı bile malı denetleyemez filan. Arada aklıma gelir, bu madde yasal mesela eczanede satılsa denetlenebilir ve de bence daha çok gerçek alıcısına ulaşır, yasadışı özendirici olabiliyor kimileri için. Özellikle maddeyi tanımayanlar için..

- Tedavi olmayı denedin mi?

Evet, bir kaç kez tedavi oldum... Parası olmayanlar da tedavi olabilir, valilikten kâğıt almak gerekiyor. Ama madde bağımlılığı üzerine son derece eksik, alkoliklerle bir kefeye koyan bir tedavi uygulaması var. Bazen bağımlı, kendisi ile ilgili doktordan daha fazla tedavi yolu önerbiliyor..

Muhakkak rehabilitasyon merkezi olmalı madde bağımlıları için. Tedavi süresinde ve sonrasında kesinlikle bağımlı ile kontak sürdürülmeli, fiziki tedaviden sonraki dönem bir canki için en önemli dönem. Cank, insanın hayatına, hayatı “normal” ölçüleri ile sevmedikleri için girer, benim mesela bu hayat çok canımı sıkıyor, herkes gibi yaşayamıyorum, herkesin “normal” yaptığı işleri, işlevleri yapamıyorum, onları yapmaktan hoşlanmıyorum. Cankı, bunların yerine koyuyorum. Onun için tedavide, cankın yerine ne koyacağımı bulması çok önemli bağımlının.

* İnsanlardan para istiyor ve bu para karşılığı bir ürün veriyor.

İngiltere’den bir tanıklık

“Madde, ümit ve ümitsizliğin yardımıyla yaşıyorum”

Anne ve eroinman olmak, bırakmaya çalışmak... Oralarda işler ne kadar farklı?

Madde size güven, enerji ve mükkemmel bir iyilik ve mutluluk duygusu verir. Eroin kullanıp “normal” işlevlerimizi sürdürebiliriz. Bir eroin bağımlısının normal bir varoluşu sürdüremeyeceği, normal bir insan gibi çalışıp, sokaktaki herhangi bir insan gibi yaşayamayacağı bir efsaneden ibarettir. Eroin bize sadece bu işleri sorgulamadan yapma aracını sağlar.

Şu anda otuz yaşındayım ve eroinin ilk tadına bakmamın üzerinden tam on yıl geçti. Son altı yıldır ya eroin ya da bir afyon tü-

revi olan metadona tamamen bağımlıyım. İlk vuruşumun tadına gerçekten bayılmıştım; harika bir sıcaklık ve mutluluk hissi yürümüştü içime. Genellikle pek konuşkan, dışa dönük birisi değilimdir ama kafam iyi olduğunda ihtiyacım olan güvene kavuşuyordum.

Sonra bir ara Amsterdam’a gittim ve 1970’lerin başındaki o suni madde cenneti ortamda düzenli olarak eroin kullanmaya başladım. Malı bırakabileceğim konusunda hiç şüphem yoktu. Ama zamanla maddelerin yumuşatması olmadığında kendimden giderek daha az memnun olduğumu farkettim, sürekli uyuyor, mutsuz ve hareketsiz oluyordum.

Sonra düzenli olarak mal kullanan bir adamla yaşamaya başladım ve hızla onun alışkanlığına kaptım. Üzerimden sorumluluk kalkmıştı: alışveriş-

şi o yapıyordu ben de onun kafasını paylaşıyordum. Bir cankiyle yaşayıp kendin öyle olmamak mümkün değildir. Yalnızca birinizden birisi kullanırken yakın bir ilişki yaşamak da mümkün değildir. Böyle bir şey olduğunda öfkelenirdim; biraz onun kafasını kıskandığımdan ama esas olarak iki farklı bilinç durumunda iletişim kurmak güç olduğu için.

Bu şekilde beş yıl daha devam ettim. Sonra aniden geçen yıl, otuz yaşına bastım, iki bebeğim vardı, Londra’da ailemden ve arkadaşlarımdan uzakta yaşıyordum. Büyük miktarda borca girmiştim ve günde 10 sterlinlik eroin bağımlılığım vardı. Dayanılmaz, tahammül edilmez bir durumu ama benimdi ve nasıl içinden çıkacağımı bilemiyordum. Londra’ya ilk geldiğimde her gün metadon kullanmamıza rağmen John’la olan hayatımız nispeten daha dengeleydi; zaten o kayıtlı bir bağımlıydı. Arada bir eroin kullanmaya başladık. Ne kadar kolay ve ucuz bulunabileceğine şaşırıyordum; satın alırken hiç bir zorluk olmuyordu.

Sonra işler kötü gitmeye başladı. John işini kaybetti ve yaşayacak yer bulamaz hale geldik. İlk bebeğim daha dört aylıkken yine hamile kaldım ve çeşitli nedenlerle kürtaj olmaya karar verdim. John’un metadonu kesildi artık her gün mal almamız gerekiyordu. Gündelik güvenlik ve iğne hayatımızı yönetir oldu. Bütün arkadaşlarımız cankiydi ve hayat iğne merkezliydi. Kafam kıyak olmadıkça hiç bir işlevi yerine getiremiyordum. Harman gezip (harman gezmek; herhangi bir maddeyi yavaş yavaş değil de birden kesince ortaya çıkan yoksunluk be-

edebiyatıyla, müziğiyle madde alt kültürü dünyanın her yerinde erkekler tarafından üretilip iletiliyor. dolayısıyla kadınlar bu bilgiyi zor ediniyorlar, bu kültürün dışında bırakılıyorlar.

on yıl öncesine kadar türkiye'de madde bağımlılığı lumpenler arasında yaygındı ve bu kesimlere kadınların girmesi zordu. ancak son on yılda kadınların da parçası olabildiği bir madde alt kültürünün gelişmesiyle birlikte madde bağımlılığı kadınlar arasında yaygınlaştı.

re sonra iğne ilk kullanımın o uykulu kendinden geçişini sağlamıyor. Ama kullanırken normal ve yerli fonksiyon göstermek mümkün. Ayrıca kimseye farketmemem de mümkündür. Her gün iğne vururken bir lokantada düzgün bir evhanımı ve ane olarak kendimi kamufle edip part-time bir işte çalışabiliyordum. Bir gün canki bir aradaşım iş aramaya eldi. İğne vurunmamıştı ve gözbebekleri biraz büyümüşü. Patronum ona iş vermediği gibi bana da onun herhalde uyuşturucu kullandığını ve onu çocuklarına yaklaştırmamamı söyledi.

Sonunda geçen sene Üniversite Hastanesine gidip kayıtlı bir madde bağımlısı olmaya karar verdim. Bu konuda kafam çok karıştı. Bir yandan her gün metadon verilecekti, bu da maddi olarak rahatlatıcıydı ama bunun bir tedavi olduğu konusunda şüphelerim vardı. Metadon bağımlılık kliniklerinde bir eroin tedavisi olarak kullanılır. Daha az tehlikeli ya da daha az bağımlılık yaratıcı değildir ama eroin gibi lekelenmiş bir namı yoktur. Halbuki eroin de bir zamanlar morfin bağımlılığına karşı bir çare olarak üretilmiş. Tedavi bağımlıya altı ay kadar bir süre boyunca her gün azalan bir miktarda metadon vermeye dayanıyor; ta ki bedeni maddeden arınana kadar. Haftalık bir grup tedavi seansına katılmak mecburi. Bu seanslar sekiz hasta ve iki sosyal hizmetliyle yapılıyor ve genellikle verilen metadon miktarını yetersiz bulup homurdanan memnuniyetsiz erkek hastaların hakimiyeti altında yürüyor. Hastanede toplantılara katılırken çocukları bırakabileceğim bir yer yoktu; ben de her hafta birkaç saat çocuklarıma baktıracak kimse bulamıyordum. Altı ay içinde üç toplantıyı kaçırsanız tedavinizi durduruyorlar. Ayrıca her gün gidip metadonunuzu almanız gerekiyor. Bu benim için elimde iki bebekle yapılan bir otobüs yolculuğu anlamına geliyordu ve metadonu alana kadar kendinizi ölü gibi hissettiğiniz bir durumda kolay iş değil. Bütün bunların amacı hastaya "kendi tedavisini denetleyebildiği hissi"ni vermek. Esasmda bu bütün hayatınızın klinik tarafından tamamen yönlendirilmesi anlamına geliyor. Programı izerken bir işte çalışmak mümkün değil (kaç patron size günde birkaç saat izin verir?) ve toplantıların akşamları yapılması durumu yok. Bir hafta tatile çıkmamız bile mümkün değil, çünkü bir günlük dozdan fazlasını size emanet etmiyorlar ama resmi tatillerde nedense bu kural değişiyor. Bütün rejim bir kere bağımlı olduğunuz için bir ceza halini alıyor. Bütün bu iğrenç personel/hasta ilişkisi beni defalarca ağlattı. Sonunda üç toplantıyı kaçırdığım için tedavime son verildi ama geri dönüp tekrar deneyebilirim.

Artık asla bırakmayı düşünemez bir haldeyim ama her gün eroin kullanmayı bıraktım. Şişelerce kodein tüketip dayanamaz hale gelince iğne vuruyorum. Hiç bir şey almadığım günler bir depresyon ve uyku bulanıklığı içinde geçiyor. Böyle olmak istemiyorum. Sabahları kalkıp kimyasal maddelere ihtiyaç duymadan işlev görmek istiyorum ama sokaktaki insanlara baktığımda madde olmadan nasıl yürüyebildiklerine şaşır hale geldim. Bir ara eroinden kurtulayım diye bana valium veren bir doktorum vardı ama bu sefer de hapçı olacağım diye vazgeçti. Şimdi kodein, ümit ve ümitsizliğin yardımıyla yaşıyorum.

lirtileri) bir yandan da küçük bir bebeğe annelik etmem mümkün değildi. Kendimi toplarken onu bırakabileceğim kimse yoktu. John'la ilişkimiz tamamen değişmişti. Her gün iğne vurunmadan varolamıyordum, bu sayı zamanla iki ya da üçe çıktı. John dışarıda mal alırken bebek ve hamilelik bağlarıyla evde oturuyordum.

Bir kadın olarak dışarı çıkıp bağlantı kurmam ve mal almam çok zordu. Gerçi alışveriş ettiğimiz torbacıların çoğu kadındı. Çaresiz cankilerin sırtından zengin olan torbacılarla ilgili hikâyeler vardır. Ben hiç böyle birisiyle karşılaşmadım. Tanıdığım bütün torbacılar kendi alışkanlıklarını karşılayacak malı temin etmeye çalışan cankiler. Kadın torbacıların çoğu çocuklarını ve alışkanlıklarını başka türlü birarada götüremeyecek yalnız anneler. Çoğu birlikte yaşadıkları adamdan eroine alışmışlar, adamsa ya fazla dozdan ölmüş ya da çekip gitmiş.

Bir kadının alışkanlığı pahalıysa ve parası yoksa her zaman fuhuş yolu açıktır: kişisel olarak böyle birini tanımıyorum. Ama fahişelerin önemli bir bölümünün madde kullandığını biliyorum. Fakat alışkanlıklarını karşılamak için mi bu işe başladılar yoksa o dayanılmaz varoluştan "kaçmak" için mi başlamışlar bilemiyorum. Ayrıca madde bir çok yasadışı işle el ele gider çünkü mal alabilmek için kanun dışına çıkmanız gerekir.

Kadınların maddeyle olan ilişkileri farklı oluyor. Erkekler bütün olayı yüceltme eğilimindedir ve şu madde kültürü denen şeyin içine girip diğer cankilerle sosyalleşiyorlar. Ben iğne vurunmadan evi temizlemek, bulaşık çamaşır gibi işleri toparlamıyorum. Madde kullanmayı bırakmamamın en önemli sebeplerinden birisi çocukların varlığı. Onlara olan sorumluluklarını ihmal etmem mümkün değil ve sadece çocuklarıma bakabilmek için gittikçe daha fazla maddenin verdiği enerjiye ihtiyaç duymaya başladım.

İkinci hamileliğim sırasında artık her gün iğne vuruyordum. Korkum ve suçluluğum korkunçtu. O yıllarda eroinin büyümekte olan cenini nasıl etkilediği bilinmiyordu. Bağımlılığı olan bir kadının doğurduğu bir bebeğin doğumdan sekiz saat sonra yoksunluk yaşaması mümkün. Tıbbın buna karşı yapabildiği çocuğu hemen bir tür barbiturata alıştırmak. Bu arkadaşlarımdan birinin çocuğuna oldu.

Hâlâ kalacak yerimiz yoktu ve açığa çıkmamış olmanın suçluluğu ve korkusu arttı. Gençliğimde kendim de öğrenci hemşirelik yapmışım ve cankilerin layığı bulsun muamelesi gördüklerini biliyordum. "Sakıncalı" anne ilân edilip çocuğumun elimden alınmasından korkuyordum, bir arkadaşımın başına böyle bir şey gelmişti. Sonunda bebeğim hafifçe oksijen sıkıntısı çekerek altı hafta erken doğdu. Kordon boynuna dolanmıştı ve ceninin kalp forksiyonlarını gösteren monitördeki arıza yüzünden bu durum zamamında tespit edilemedi. Bebek yoğun bakıma alındı ancak nefes alıp vermekte güçlüklerle karşılaşılıyordu. Orada bağımlılığımla itiraf ettim, sonra çocuk on beş gün boyunca *largactil* olarak kaydedildi.

Bir sosyal görevliler korosunu harekete geçirmek dışında artık her şey açığa çıktığı için belli bir rahatlatma içine girdim. Neyse ki insafli bir sağlık danışmanı madde kullansam da çocuklarıma bakabileceğime karar verdi. Doğundan sonraki bir ay boyunca maddeden uzak durdum. Oğlumun sağlığı iyiydi ama doktorlar ancak maddeden uzak durursam bunun devam edeceğini söylüyorlardı. Bu hem saçmaydı hem de bebeğimi kullanarak beni suçluluğa itmeydi. Bütün bu zamanlar boyunca John mal kullanmaya devam etti. Onun bebeği tehdit etmeden kullanabildiği benimse suçluluğa itildiğim bir durumdaydık. Evde iki bebeğin sorumluluklarını üstlenerek geçen bir süreden sonra tekrar kullanmaya başladım. Direnmek çok zordu, bütün arkadaşlarımız kullanıyorlardı. Hayatı tahammül edilebilir kılan bir şeydi.

Geçmişte tamamen bırakmayı hiç düşünmemiştim. Kendiliğinden bir gün olacak bir şey gibi geliyordu ama şimdi çıkış yolu arar olmuştum. Çok da borçlanıyordum ve dayanılmaz bir durumda yaşar olmuştum.

Sabahları yoksunlukla uyanıyor ve iğne vurunmadan hiç bir şey yapamaz halde oluyordum. O yüzden de yarım gün boyunca John'ın gidip mal almamı bekliyordum. Bedeniniz eroinin sıcak ışığına ihtiyaç duyarken onsuz olmak anormal bir durum oluyor. Kendinizi insanlıktan çıkmış hissediyorsunuz, konsantrasyon bozukluğu, üşüme, depresyon ve acı geliyor. Hareket edebilmek büyük çaba gerektiriyor, uyumak ise mümkün değil. Bir sü-

Refahyol'un düşündürdükleri

Ne panik, ne de kış uykusu!

Refah koalisyon ortağı olarak da olsa sonunda iktidar partisi oldu. Öyle sürpriz yaparak, aniden seçimlerde çok yüksek oranlar kaydederek değil, yavaş yavaş, sistemli ve sebatlı bir çalışmayla, hükümet krizinde anahtar parti olmayı başarak. Ve laiklik adına

panik halinde ve panik yaratmaya çalışarak çığlıklar atanların estirdikleri havanın aksine, yıllardır, özellikle de 12 Eylül'den bu yana devlet ve ordu tarafından ikiyüzlü bir biçimde desteklenerek, İslamcı ideolojinin başka ideolojilere karşı palazlandırılması siyasetinden faydalanarak. Laikliği kimseye bırakmayanlar, "Şeriat göğsünü siper edenler" işlerine geldiğinde ezana, oruca, namaza koşup, işlerine gelmediğinde, "Ordu Refah'ın yükselişinden rahatsız," diyerek orduya sığınmaya çalışanlar, Refah'ı içlerine sindirmek zorundalar artık; en azından sözde demokrasi iddialarına ters düşmemek için, ama aynı zamanda yine işlerine geldiği için.

Kadınlar için ne anlama geliyor Refahyol? Refah, belediye seçimlerinde ciddi bir başarı kaydettiği zaman, yalnızca Kemalist kadınlar arasında değil, feminist kadınlar arasında da doğrusu bir panik havası esti. Birkaç ay süren yoğun ve heyecanlı tartışmalar ve toplantılar sonrasında ise, panikten sonra beklenebilecek rahavet çöktü yine üzerimize. Bu kez, görünen o ki paniği Kemalist kadınlara bırakmış durumdayız. Bu iyi bir gelişme. Yeter ki kış uykusu anlamına gelmesin.

Önce şu soruları soralım; Refah'tan önce Meclisteki kadınların durumu neydi? DYP, ANAP, MHP, CHP, DSP kaç kadın milletvekili çıkardılar, kadınlar için ne yaptılar? Bunun yanıtını biliyoruz hepimiz. Tabii burada Refah'ın farkını unutmamak gerekiyor. Refah, savunduğu İslami ideoloji gereği, kadınlarla ilgili çok daha net sınır çizgilerine sahip bir parti. Bunu Refah içindeki kadınlar daha iyi biliyor ve Refah'ın kadınlarla ilgili sınırlarını ne kadar esnetebileceği, tabanındaki kadınların yönelişlerine bağlı olacak. Ama neticede, İslami ideolojinin kendisini hedef alamayan bir mücadeleyle bu ne kadar mümkün, göreceğiz. Ya da Refah kadınlara, örneğin milletvekili ya da yönetici olma hakkını tanımak zorunda kalırsa; ne kadar İslami bir parti olacak, geleneksel tabanını koruyabilecek mi? Bu, "Refah Partisi bir düzen partisi mi?" so-

Kadınlar açısından bugün söylenebilecek en önemli şey, her zaman olması gerektiği gibi, yine kendi sözümüzü söyleyebilmek. Kemalistlerle şeriatçıların arasına sıkışmayı reddetmek.

rusuyla da bağlantılı.

Refah, şeriatın gelmesini istiyor mu, isteyenlerin aracı olabilir mi? Şu anda görünen o ki, Refah koalisyon ortağı olduğu sürece, Anayasal düzeyde, yasalar düzeyinde değişikliklere muktedir değil. Ama bu, sokaktaki hayatımızın hiç değişmeyeceği anlamına gelmiyor. Refah tabanının ya da Refah'ın tabanı olmayan radikal İslamcıların sokakta kendilerine güveni artacak. Kadınlar için bu noktada uyanık olmak, her tekil olayla mücadele edebilmek çok önemli. Ve burada en önemli tehlike, kamksamak ya da belirli bir öz denetime yönelmek. Belediye seçimlerinden sonra duyduğumuz dedikoduları -bazı kadınların

kendiliğinden başlarını örtmesi gibi-hatırlarsak, bunun önemini gözardı etmemek gerekiyor.

Refah, her parti gibi, tek başına iktidarın yolunu açmaya çalışacak. Peki o zaman şeriat tehlikesi artar mı? Aslında bütün bu soruların yanıtları, hem Refah'ın iç dinamiklerine, hem de toplumdaki diğer dinamiklere son derece bağlı; denebilir ki Refah'ın niyeti de pek belirleyici olmayabilir. Kadınlar açısından bugün söylenebilecek en önemli şey, her zaman olması gerektiği gibi, yine kendi sözümüzü söyleyebilmek. Kemalistlerle şeriatçıların arasına sıkışmayı reddetmek. Mesela Toktamış Ateş kadınlara, eteklerini daha da kısaltarak

Refahyol'la mücadeleyi önermiş. Kadınların eteklerinin boyu, Toktamış Beyin İslamcılara karşı Kemalist cihat gündeminin bir maddesi olmamalı. Ayrıca kendisi, kadınlar bunu yapabilsin diye, örneğin memurların kıyafet mevzuatına karşı çıkmayı hiç düşündü mü bugüne dek? Kadın öğretmenlerin mini etek ve pantolonu zaten giyemediklerini biliyor mu? Kemalizmin sözcüleri yıllardır bu provokatif ya da yasakçı yöntemlerle, ve kadınları kullanarak işleri bu hale getirmeyi başardılar. Artık şunu görmek gerekiyor; şeriat kadınlar için elbette kötü, ama bununla mücadele etmenin yolu, başlarını örten kadınları, avukat, doktor, öğrenci kadınları kamusal hayattan dışlamak değil. Erkek egemenliğiyse, kadın düşmanlığıysa, bu da kadın düşmanlığı ve yalnızca erkeklerin işine yarıyor.

Bir de Refah kadınları kullanıyor meselesi var. Kemalizm kadınları az mı kullandı, az mı kullanıyor? Kadınları kullanmaya meylettirmeyen kaç politik hareket var? Özel alanda kadın-erkek işbölümüne hiç dokunmayan Kemalizm, kadını kamusal alanda sözde özgürleştirmekten söz ediyor; tabii yalnızca kendi ideolojisinin taşıyıcısı olan kadınları. Evlerde neler olup bittiği ise hiç dertleri değil; evlerde yaşananların kadının kamusal hayatını doğrudan etkilediği gerçeği de. İslami ideoloji de, kadınları özgürleştirsinler diye değil, İslamı yaysınlar diye evden çıkartıyor. Öte yandan, ideolojik olarak, biraz feminizm gibi erkeklerin kadınlara zarar verebileceği noktadan hareket ediyor, ancak feminizm erkeklerin egemenliklerini sınırlandırıp kadınlara alan açmaya çalışırken, İslami ideoloji kadınları, hayatlarını sınırlandırarak "koruyor". Feminizmin sorunu, zaten kadınları korumaya muhtaç olmaktan çıkartmak, hem özel alanda hem de kamusal alanda. Kadınlar şu ya da bu ideoloji için değil, kendileri için varolma haklarını yalnızca feminizmle ortaya koyabilirler. Şeriat istemiyorsak, İslamcı ideolojinin kadını nasıl ezdiğini anlatmaya çalışalım, hem kamusal hem de özel alanda var olmanın yollarını açalım. Kemalistlerin yarattıkları panik havasının sindirici etkisini görerek, provokasyona gelmeden, kendi gündemimizi belirleyelim. Gerek gündelik, gerekse politik hayatta kadınlara ne yapıldığının takipçisi olmak da çok önemli. Yalnızca kadınlarla ilgili konularda değil, bütün toplumsal konularda kendi sözlerimizi üretelim. Ve sakın, "Yaa Refah da iktidar oldu ama bir şey olmuyor işte," deyip kış uykusuna yatmayalım.

Refah Yol'un

Aksu Bora

Başımızdaki tek dert Refah olsa!

Yeni kurulan koalisyonun laiklik ve demokratik kazanımlar bakımından önceki hükümetlerden çok farklı olacağını sanmıyorum. Tansu Çiller'in bayrak-ezan nutuklarını unutup, ona iktidar uğruna ruhunu şeytana satmış muamelesi yapmanın alemi yok gibi geliyor bana.

Belki de asıl ilginç soru, "Refah Yol kadınlara ne yapacak?" değil de, "Kadınlar şimdi ne yapacak?" olurdu. Bir yandan Refah'ı örgütleyen ve seçimlerde bir tek milletvekili adayı bile çıkaramayan militan kadınlar şimdi partileri iktidardayken nasıl konumlanacaklar, bu müthiş potansiyel nereye akacak sorusu var. Öte yandan da son yerel seçimlerden beri, "Teyzemin kızının bir komşusu var, ona örtünmesi için her ay beş yüz dolar veriyorlarmış" gibisinden tevatürleri şehvetle dolaşıma sokan "laik" kadınların buldukları, mevzileri yitirmemek için bir mücadele örgütlemekle laiklik bekçilerini göreve çağırmak arasındaki tercihlerini ne yönde kullanacakları sorusu. Başımızdaki tek dert Refah olsa diyelim geliyor!..

Yeşim Arat

Kadınların işi daha güçleşti

Refahlı hükümetin kadınlar için panik yaratacak bir durum oluşturmadığını ama kadınların işini güçleştirdiğini düşünüyorum.

Herhangi bir Refah hükümetinin, Türkiye'de laik rejimin garantisi ve kadınlar için bir can yeleği olan Medeni Kanun'u şer'i hukuk çerçevesinde değiştirmeye gücü olmayacaktır. Öte yandan, zaten, bugünkü biçimiyle, Medeni Kanun kadınlara eşitlik veya güvence sağlamakta yetersizdir. Yıllardır süren Medeni Kanun'u değiştirme çabaları bir yere varmayacaktır. Medeni Kanun'un sağlayabileceği olanaklar ve güvenceler ötesinde kadınların acilen ele alınması gereken pek çok sorunu vardır. Geleneksel iş bölümünün kutsallığına inanan bir parti görüşü çerçevesinde kadın-erkek güç dengeleri nereye kadar değişebilir?

Güçlük sadece Refah'a karşı kadınlar için değil, Refah'ı hükümete getirmiş kadınlar için de geçerlidir. Refahlı kadınlar partileri için yaptıkları çalışmaların semeresini alamayacaklardır; kendi tanımladıkları biçimlerle kendi olanaklarını genişletmekte zorlanacaklardır. Bu zorlanma ilginç gelişmelere, değişimlere, protestolara yol açabilir. Bu da Refahlı hükümetin olumlu bir yanı olabilir.

Demokrasiye inanıyorsak, Refahlı bir hükümet çerçevesinde de Refah'a karşı veya Refah'tan yana kadınlar olarak hak aramaya devam etmek ve Türkiye'ye özgün din/siyaset deneyimlerini zenginleştirmek zorundayız.

Şirin Tekeli

Mütereditim!

Gücümüzü ve enerjimizi, varolanı korumak için değil, erkeklerin bugüne kadar yapamadığını yapmak, daha demokratik, daha eşit, daha özgür bir toplum kurmak için seferber etmeliyiz.

Daha önce hiç bu kadar kırık dökük düşünceleri bir araya getiren bir yazı yazmamıştım. Ama gerçek bu ise, neden gizlemeli? Peki, neden bu kadar mütereditim?

Başta, yeni koalisyon hükümetinin büyük partisiyle ilgili tereddütlerim geliyor. Burada henüz çözemediğim, kısa dönemde de çözemeyeceğim bir ikilem, bir çelişki var. Temelinde kesin bir inancım, doğru bildiğim bir düşüncenin yer aldığı bir ikilem bu. Türkiye'nin demokratik bir rejimi hak ettiğini düşünüyorum. Henüz demokrasi kurulamadı. Ama eğer kurulacaksa, halk oyunun birinci parti yaptığı parti, (velev ki yüzde 21 gibi küçük bir azınlık desteğiyle bile olsa) iktidardan dışlanabilir mi? Hayır. Öte yandan, eğer bu parti bir kez iktidara geldikten sonra demokrasiyi yok edecek bir uç parti ise, (...) göz göre göre iktidar böyle bir partiye teslim edilebilir mi? Hayır. Peki seçmen bir kez oyunu verdikten sonra, buna kim karar verecek? Parlamentodaki temsilciler. Demokrasi oyununun kuralı böyle.

Peki bu oyun nasıl oynandı? Birinci parti oyunu kuralına uygun olarak oynadı. Merkez sağ ve sol denilen partiler ise üzerlerine düşeni yapmayı, yüzde 21 oy alabilmiş partiyi (eğer bu bir uç parti ise) iktidardan uzak tutmayı beceremediler. Kuşkusuz, beceremedikleri sadece bu değildi. 12 Eylül askeri darbesinin kurduğu, demokratikliği tartışmalı rejimi demokratikleştirmeyi on beş yıldır beceremediler. (...) Ben bir seçmen olarak bu gidişten hiç hoşnut olmadığım için, yapabileceğim tek şeyi yaptım, oyunu iktidar ya da muhalefetteki sorunlu partilerden hiç birine vermedim. Oyumu verdiğim parti ise temsilci çıkaramadı. Peki şimdi herşeyi sessizce seyredip sineye çekmem mi gerekecek? Tabii ki hayır.

Yeni hükümetin icraatını çok yakından izlemek, demokrasi yönünden çok dikkatli olmak gerekiyor. Refah Partisi'nin Batı toplumlarında örnekleri bulunan Hristiyan demokrat muhafazakâr partilere benzer bir parti mi, yoksa demokrasiyi büsbütün rafa kaldırmak isteyen bir uç parti mi olduğu, bir süre sonra ortaya çıkacak. İzleyip göreceğiz.

Refah Yol'un küçük ortağı partiye gelince. Bu partiye hiçbir zaman oy vermedim, ama son parti başkanına, parti ve hükümet başkanı olduğu zaman hayli büyük bir kredi açtım. Bunu açıkladım da.

Nail Güreli'nin benimle yaptığı bir söyleşide, siyasal sistemin dışlayacağı cinsimin bir temsilcisinin başarısını kutlarken sıraladığım argümanlar, objektif ölçütlere göre çok da hatalı değildi: Tansu Çiller, varlıkçıydı, dolayısıyla yolsuzluk yapması için görünür bir neden yoktu. Görünüşte çok iyi eğitim almıştı, parlak bir kariyeri vardı; genç-

liğinde dünyanın en gelişkin demokrasilerinden birinde yaşamıştı, dolayısıyla demokrasiyi bildiği, hazmettiği varsayılabilirdi. Gençti, dinamikti, partisinin başına, o eskimiş, geleneksel tabanı (köylü) eriyen partiyi yenilemek, kentlilere, gençlere, kadınlara yaklaştırmak, demokratik reformları yapmak için geliyordu. (...) Dolayısıyla feminist açıdan bakıldığında kadınlar için hiçbir şey yapmayacağını bilsek bile iyimser olunabilir, kendisine demokrasi adına kredi açılabilirdi. Ama çok kısa sürede objektif verilerin bir politikacıyı değerlendirmeye yetmediği ortaya çıktı. Tansu Çiller, bana bir siyaset bilimci olarak meslek hayatımın en büyük yanılgılarından birini yaşattı. Demokrasinin önünü tıkayan, oportünist, yolsuzluğa batmış, eleştirdiğimiz "erkek politikasını" erkek gibi oynama, o anlamda sistemin iç yüzünü açık seçik gösterme dışında hiçbir işlevselliği olmayan bir politikacı. (...) Ne var ki, artık kendisi, yolsuzluk batağı ve iktidar tutkusuyla, her kötü politikacının değişmez özelliği olan, gerçeklerden kopma sendromunu hâd safhada yaşıyor. Son iddiası da İslamcı partiyi sistem içine çekerek sistemi demokratikleştireceği. Bu kadar güvenilmez bir politikacının bu vaadine güvenilebilir mi?

Parlamentodaki kadın politikacılar güvenmediler. (...) İlkelerini parti disiplininin üzerine çıkarabilen bu kadınları kutluyorum. Keşke Meclis'te böylesine ilkel çok daha fazla sayıda kadın olsaydı.

Burdan sonuca geliyorum. Biz kadınların önümüzdeki dönemde politikası ne olmalı? Doğru bildiğimiz yoldan şaşmamak. Demokrasi bizim güvencemizdir. Biz de demokrasinin güvencesiyiz. O hale gelebiliriz. Bugüne kadar formüle ettiğimiz taleplerin takipçisi olmalıyız. Medeni Kanun reformu hâlâ gündemimizdedir. Sonuna kadar da olacaktır. Meclise daha çok sayıda kadın temsilci sokmak boynumuzun borcudur. Bunun için yeni yollar bulmalıyız. Seçimlerin olağan zamanından önce yapılacağını hatırdan tutmalıyız. Kadın talepleri için demokrat kadınlar platformunu vakit geçirmeden oluşturup kendi adaylarımızı belirlemeli ve onları seçtirmek için çalışmaya bugünden başlamalıyız. Ve her şeyden önemlisi, kadınlar olarak neyi hiçbir şekilde kabul etmeyeceğimizi bilinçlerimizde netleştirip, ayakta kalmayı nasıl becereceğimizin somut planlarını tek tek ve birlikte hazırlamalıyız. En kötü ihtimale hazırlıklı olmak şart, ama gene de, gücümüzü ve enerjimizi, varolanı korumak için değil, erkeklerin bugüne kadar yapamadığını yapmak, daha demokratik, daha eşit, daha özgür bir toplum kurmak için seferber etmeliyiz.

düşündürdükleri

Türkân Saylan

Yasal ve hukuksal tepki

Refahyol öylesine sorunlarla ve karmaşayla geldi ki, içine düştüğü durumdan kurtulmak için uğraş verirken kadınlarla ilgilenebileceğini hiç sanmıyorum.

Kanımca esas olarak Refah'ın kapı kapı dolaştırdığı hemcinslerimiz, bu garip ortaklığı ve iktidardayken yapılanlarla muhalefetteyken söylenenlerin akıl almaz çelişkilerini gördükçe en büyük tepkiyi göstereceklerdir.

Türkiye'de çağdaşlaşma, eşitlenme ve evrensel insan-kadın-çocuk haklarından yararlanma yolunda çaba gösteren kadınlar, birey ve örgütler olarak en ufak sapmada ve ters uygulamada gereken tepkiyi yasal ve hukuksal olarak aramaya kararlıdır.

Aynur İlyasoğlu

Refahyol tartışılırken: Kadınların gündemi

Kadın hareketinin sesini, yer yer yanına koyabilse de, laikçi kadınların sesinden ayırması gerekiyor.

Son yıllarda geleneksel ağırlık merkezinden daha radikal uca kayan Türkiye sağının son hükümeti Refahyol, kadınların, feministlerin gündemini tamamen yeniler, değiştirir, alt üst eder mi? Bu sorunun yanıtı birden fazla ve bu yanıtlar birbiriyle ilintili benzer. Toplumdaki erkek egemen yapı ve siyasi muhafazakârlık tabii ki kadınların üzerinde birbirini pekiştiren iki iktidar alanı. Ancak kadınların gündemindeki temel talepler, birçok toplumsal düzenleme biçimleri içinde asli yerini korumak durumunda. Bugün gündemin ilk maddelerinden biri, dinci, milliyetçi her tür muhafazakârlığın iki yüzölçümünün deşifre edilmesi. Muhafazakârlığın çeşitli türlerinin söylemindeki kadın kutsallaştırma öğeleri ile kadınlara yöneltilen saldırı ve şiddetin tezadı her gün deşifre edilmek zorunda. Eğer cennet anaların ayakları altında ise Cumartesi Anneleri'ne atılan dayak da cennetten mi çıktığı söylenen dayak? Bu nasıl cennet? Bu nasıl analığa saygı? Bu sorular siyasi muhafazakârlığın temsilcilerine her fırsatta sorulmak durumunda.

Önümüzdeki dönemde de yasal haklar planında ya da güncel biçimlenmeleri içinde, kadınlara yönelik baskıların kadın hareketinin gündemini oluşturma potansiyelini taşıdığını şimdiden kestirebiliriz. Ancak bu olası hareketliliklerde, tepkilerde oklarımızın hedefi toplumun erkek egemen yapılanmasına doğru olmak durumunda; muhafazakârlığın eleştirisi ile sınırlanmamak daha doğru olsa gerek. Kadın hareketinin sesini, yer yer yanına koyabilse de, laikçi kadınların sesinden ayırması gerekiyor. Bugün laikçi hareket sistemi yapısal anlamda sorgulamadan, kendi seçkinler grubunun "çağdaş yaşam" standartlarının mücadelesini veriyor. 1980 sonrası feminist hareketin kadınların gündemini oluş-

tururken yörüngesine aldığı "kadınların erkek egemen toplumsal yapıdaki ortak ezilmişliği" ve buna ancak bağımsız bir projeye karşı yürünebileceği yaklaşımı bugün hâlâ önemini koruyor ve bağımsız bir ses olarak varlığını korumak durumunda. 1980 sonrası feminizminin fikri çabaları, hatta kopuş noktası, Kemalist geleneğin "kadının durumunu yükseltme" anlayışından "kadınların özgürleşmesine" yönelmekte bir birikim oluşturmuş durumda.

Eğer sezgilerim beni yanıltmıyorsa, hükümetin kurulmasından bu yana tesettürlü kadınlar bir başka eda ile yürüyorlar sokaklarda, daha dik, daha kendine güvenli. Bir muhalefet akımı içinde örgütlenmiş İslamcı kadın hareketinin, ilk kırılma noktasını son yerel seçimlerde neferlikten yukarıya terfi etmelerindeki engeller ortaya çıktığında izledik. İslamcı hareket içindeki kadın potansiyeli bir bütün olarak değişime uğruyor, bunu anlamaya çalışmanın ve tartışmaları sürdürmenin yararına inanıyorum. Bunun da ötesinde İslamcı etkinlik alanının şimdiye kadar içinde olduğu cemaat ilişkilerinin ötesinde, iktidarda güçlü ortak olma konumunda kadınlara yönelik etki alanını genişletmesini de izlemek ve değerlendirmek gerekiyor. Belediyelerde ve bağlı kurumlarında, devletin değişik alanlarında, gelişme gösterecek İslamcı sermayenin açtığı alanlarda tesettürlü kadınların istihdamının artması beklenebilir. Daha da ötesi iktidar havasının ve nimetlerinin giderek daha çok sayıda kadını kendi çizgisine çekebilmesi muhtemel. Tartışmaya Refahyol'un kadınlara yönelik gündemini izleyen yazılarda devam etmek üzere...

Ayşe Doğu

Refahyol ve Müslüman kadınlar

Refah Partisi'nin görüş ve yapısını sığ ve yetersiz bularak tasvip etmeyen Müslüman kadınlardan biri olarak, kurumların, aygıtların, partilerin değil, tek tek bireylerin bilinçleri, seçimleri ve eylemlerinin dönüştürücü olduğuna inanıyorum.

Refah Partisi her ne kadar İslami hassasiyeti olan kesimlerin desteğiyle iktidara gelebilmişse de, hiçbir zaman İslami uyanışta, hele kadınların başörtüsü eylemleriyle ivme kazanan sosyal hayatta örtülü kimlikleriyle yer alma mücadelesinde ciddi bir rol oynamış değildir. Onların mücadelesi iktidar olmak, biz örtülü kadınların mücadelesi ise kimlik mücadelesi olarak gelişti. Yine de 1970'lerden beri gelişen İslami hassasiyetimiz illa ki MSP'li ya da Refahçı gibi yakıştırmalara maruz kalmamıza neden olageldi. (...)

Refah iktidarının çapının ölçülebilmesi noktasında Refahyol'u gerekli ve gecikmiş bir hükümet olarak değerlendiriyorum.

Refah Partisi iktidar yürüyüşünde kadınlara yönelik açık ve teorik bir proje koymadığı için kadınlar için belirgin bir etkisinin olacağına ihtimal vermiyorum. Refah Partili erkekleri sırf bu yüzden, kadınları ise kadıncı bir bilinç ve önderlik noktasında yetersiz oldukları için temsilcilerimiz olarak göremiyorum.

Öte yandan İslamı bilmeyen, Müslümanları sevmeyen, onların yükselmesinden rahatsız olan kesimin paranoyak bir telaşla yapageldikleri tespit ve faraziyelerin de yanlış olduğunu düşünüyorum. Onların panikleri Refah'ı hakettiği yere yerleştirmelerine engel olduğu gibi, bilinçaltılarındaki suçluluk psikolojisini de harekete geçirmektedir. Oysa onların illüzyonik kurgularındaki akibetin aksine, ivme kazanan ve topluma damgasını vurmaya aday İslami oluşumların insanları zorla dini bir kimliğe büründürme amacı yoktur. Eğer biz de Kemalistler gibi, "Ötekini tayin etme ya da yok etme," anlayışına sahip olsaydık, hiç kimsenin şüphesi olmasın iktidar olmayı beklemeyen bu faşizan kafanın gereğini yapardık. (...)

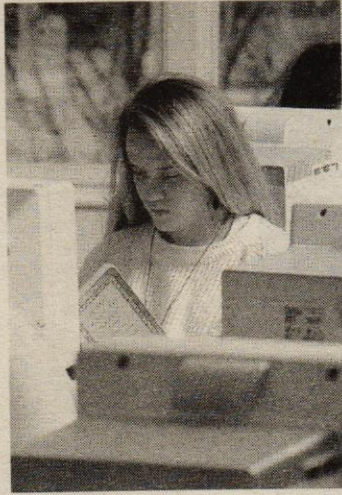
Refah iktidarında meslek sahibi örtülü kadınların resmî daireler, üniversiteler gibi sahalarda çalışabilmesi daha mümkün olabilecektir, ancak kesinlikle açıkların başlarının örtülmesi gibi Kemalist yöntemlerin gündeme gelmesi sözkonusu olamaz. Zira Müslümanlar insanlığın hayatına anlam katacak etik ve ontolojik hakikatin takipçileridir, kılık kıyafet ya da yaşam tarzına müdahale gibi hafiflikler bizim işimiz değildir.

RP'nin görüş ve yapısını sığ ve yetersiz bularak tasvip etmeyen Müslüman kadınlardan biri olarak, kurumların, aygıtların, partilerin değil, tek tek bireylerin bilinçleri, seçimleri ve eylemlerinin dönüştürücü olduğuna inanıyorum. (...) Biz müslüman kadınlar, örtülerimizi çıkararak eğitim kurumlarına girmeyi reddederek, bu mücadelemizi hem ailelerimize, hem de laik diktatörlüğe karşı verdiğimiz gibi, bundan sonra da ne partilere, ne de iktidarlara sığınmadan yolumuza devam edeceğiz. (...) Korkulması gereken, toplumun özgürleşmesi yolunda engel teşkil eden ister laik, isterse İslamcı kesimden kaynaklanan bağnaz zihniyettir.

Fantezileri bir yana bırakıp, gerçek dünyanın gerçek insanlarını kendi oldukları haliyle anlamaya, tanımaya ve ortak hedefler, stratejiler geliştirmeye niyet etmeliyiz.

Elektronik haberleşme

Bilgisayarınızı açtığınızda "Tehlikeli erkekler" listesine ulaşmak ister miydiniz? Ya da aklınıza gelebilecek başka bir konuyu, yalnızca kadınlarla tartışmak da mümkün. **Internet**'i duymayan kalmamıştır, ama **Info-ist**'i bilen henüz çok az. Internet gibi dünya çapında bir elektronik haberleşme deneyimi, Türkiye'de iki yıldır yaşanıyor. Dünyadaki çeşitli alternatif gruplar (yeşiller, feministler, anarşistler) kendi bağımsız ağlarını oluşturmuşlar. Bu tür çok çeşitli başka bağımsız ağlar var. Bunların en kapsamlısı olarak bilinen APC ağının Türkiye'deki temsilcisi de Info-ist. Demokratik kurumlar ve kişiler için ticari olmayan, ucuz ve kullanımı kolay bir elektronik haberleşmeyi sağlıyor. Info-ist'e katılmak için masa üstü bir bilgisayar, modem ve telefon hattına sahip olmak yeterli. Info-ist uluslararası Internet adresine sahip olarak tüm Internet abonelerinden elektronik posta alabilme ve gönderebilme olanağına kavuşuyor. Uluslararası düzeydeki tabloları (newsgroup) takip edebiliyor, kapalı veya açık kendi yerel tablolarını yaratabiliyor. Bu, kadınlar ve kadın örgütleri için çok etkin bir iletişim demek. Üstelik de çok ucuz.

Daha ayrıntılı bilgi için Barış Bilgi İşlem, tel. 0212. 232 58 28, fax. 0212. 232 66 67. Sisteme misafir olarak girmek isteyenler için adres: 0212. 293 10 94 (Modem: 1200 - 14400, V32bis, V42bis) Internet: support(a)info-ist.com-link.apc.org

Hamiyet, Safiye, Müzeyyen, Perihan

Televizyonun tek kanal ve siyah-beyaz olduğu yıllar; akraba-ı taallukat bir evde toplanmış televizyon seyrediyoruz. Ekranında Hamiyet Yüceses "Makber"i söylüyor. Ben henüz ilkokul çağındayım ancak o yankı ses diğerlerinin olduğu gibi benim de içime işliyor. Bir an gözüm babaanneme takılıyor; içini çekerek, gözlüklerinin altından başörtüsüyle gözlerini siliyor babaannem. Kuzenimin, "Ne oldu babaanne, Sarı Mustafa'yı mı hatırladın?" diyen sesiyle irkilip gülüyoruz ve dağılıyoruz evdeki o ağır hava. "Sus ulen" diyor babaannem çünkü söz konusu olan "Sarı Mustafa" rahmetli kocası, yani dedem. Öyle uluorta içlenip koca için ağlamır mı?

Hamiyet Yüceses böyle girmişti hayatıma, sonra da varılmaya devam etti; bazen yalnız, bazen de ayrılmaz birer parça mı, arkadaş mı, rakip mi olduklarımı hep merak ettiğim o üçlüyle: Safiye Ayla, Müzeyyen Senar, Perihan Altındağ Sözeri... Onlar bizim evde aileden birileri gibiydiler; babam traş olurken, annem mutfaktaki keyifli anlarında(!) ama taksimsiz de olsa söylediler şarkılarını zaman zaman.

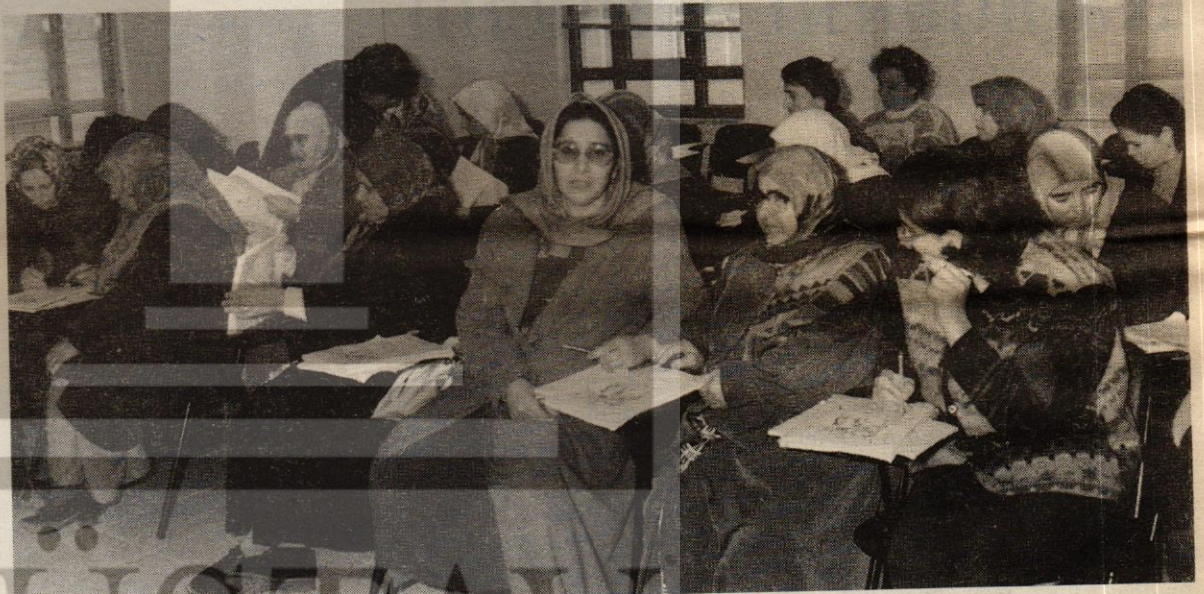
Ha bir de yıllar sonra bile evde tartışma konusu olan bir şey vardı: "Hamiyet İstanbul'un bilmem neresinde şarkı söylerken, İstanbul'un bilmem neresinden duyulurdu sesi?" Babam aydınlattırdı konuyu: "O (yani Hamiyet) Tepebaşı Gazinosu'nda 'Bakmıyor çeşm-i Siyah'ı okurken, ben tersanede, gece nöbetinde, Hasköy'den dinlerdim" diye.

Çok yerden, çok uzun yıllar duyuldu Hamiyet Yüceses'in sesi. Bense bu dört kadının hayatını, ilişkilerini hep merak ederek onlarla ilgili bir belgesel yapmayı çok istedim. Ancak birinin hastalığı, ötekini ayağının kırılması, diğerinin yazlıkta olması derken gerçekleşemedi bu istek. "Hiç olmazsa" dedim ve *Kadınlar Vardır* belgeselinin başında, 'Makber' ile yer aldı Hamiyet Yüceses: Her yer karanlık" diyen seslenişle tarihteki kadınların karanlığını anlatarak.

Hamiyet'in cenazesinde şöyle diyordu Safiye Ayla: "Halk bize layık olmadığımız kadar büyük önem verdi." Bense "pes" dedim içimden, "Siz de layık değilseniz eğer".

Dörtlünden biri yok artık, yaşayanlara sevgiyle...

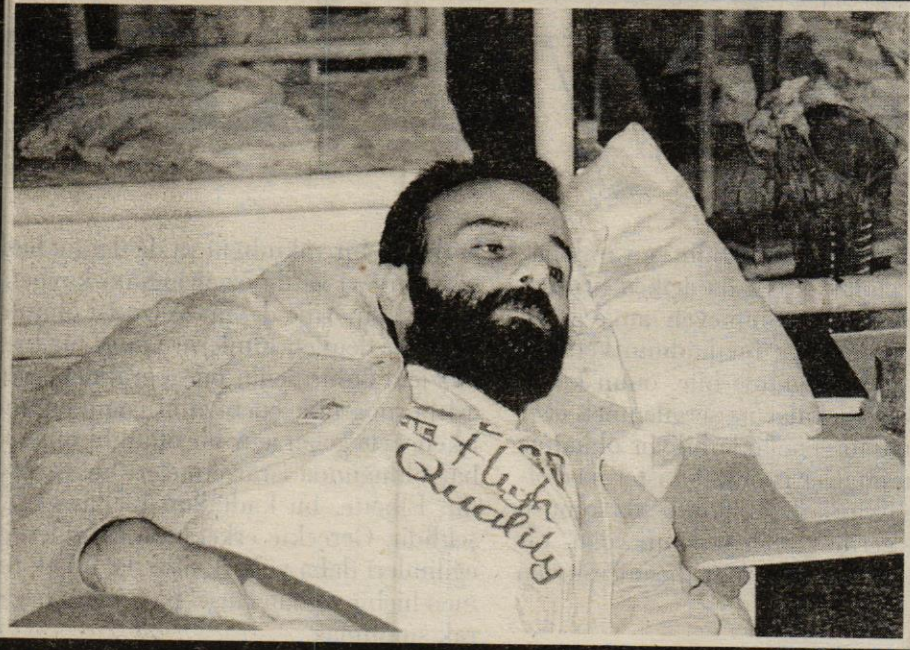
Filiz K.

Dayanışmak gerek

6 Milyon kadın okuma yazma bilmiyor

Şu anda Türkiye'de 6 milyon kadın okuma yazma bilmiyor. Yani çoğumuzun hiç farkına varmadan okuyup geçtiği ilanları, yazıları okuyamıyor. Alışverişe çıkarken çocuğunu yanına alıyorsa, satıcıya soruyor, otobüste, hastanede bir başkasının yardımı olmadan adım atamıyor. Gazete, dergi okuyamıyor, duygularını, düşüncelerini yazıya dökemiyor. Üstüne üstlük, cahil diye aşağılanıyor, hayattan dışlanıyor. Bu kadınların çoğu yalnızca kadın oldukları için okula gönderilmedi, ama onlar suçlanıyor, onlar kendilerini suçlu hissediyor. İşte bunu değiştirmek için uğraşan Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), yaklaşık iki yıldır okuma yazma kursları düzenliyor. Üç ay süren bu kurslarda çalışmak isteyen gönüllülerin de ayrı bir eğitimi var. AÇEV, bu çalışmaya katılmak isteyenleri, tecrübe aramaksızın 2-20 Eylül 1996'da Kağıthane Halk Eğitim Merkezi'nde yapılacak okutmanlık seminerine bekliyor. Tek şart 18 yaşından büyük ve en az lise mezunu olmak. Son başvuru tarihi 15 Ağustos 1996. Okuma yazma bilmeyen kadınlara yardımcı olmak, okutmanlık yapmak istiyorsanız, seminerlere katılmak için AÇEV'i arayabilirsiniz; Tel. 0212. 231 56 08.

Ölmediler, öldürüldüler

Bu yazıyı kaleme aldığımızda ölü sayısı sekizdi. Oysa, daha birkaç gün önce Adalet Bakanı Şevket Kazan "Onların dolapları yiyecek dolu, yiyorlar, hiç kimse ölmeyecek" diyordu. Ölüm orucundakilerin istekleri ise çok net ve kısaydı. "Yetkililer bizimle görüşsün, yargılanması sürdüğü halde başka illerdeki cezaevlerine gönderilenler geri getirilsin" diyorlardı. Bakan, üç ölümden sonra yetkilileri görüşmeye gönderdi. Diğer talep için ise sekiz ölümden sonra bile kıyılamıyor. Onlar ölmediler, hukuk yerine inadı tercih eden devletin kurbanı oldular. Bu inatlaşmayı başlatan eski Adalet Bakanı Mehmet Ağar'ı, Adalet Bakanı Şevket Kazan'ı ve tüm yetkilileri protesto ediyoruz.

Yazarın Sesi Soluğu'ndan

istanbul'da doğmadım, Galatasaray Liseli değilim, Amerikan Kız Koleji'nden de değilim. Selanik'le hiçbir bağım yok. Ankara Mülkiye'sini bitirmedim, Beşiktaş takımını tutmadım, Gençlerbirliği ile hiçbir ilişkim olmadı. Bir gazeteye kapılanmadım, bir dergide klikçilik etmedim, kooperatiflere girmedim. Doğu'dan da gelmedim. Kürt değilim, Ermeni değilim. Mason Derneği ile ilgim yok.

Benim sırtımı okşasın diye, kimsenin sırtını okşamadım ve erkekler cemiyetinin üyesi bulunmuyorum. Feministlere de katılmadım üstelik. Bir yığın yazara uzaktan tutuldum, onlar da zaten beni tanımazlar. Sağa sırtım hep dönük; Marx'a taptım; ona kızdım; kimsenin kimseyi ezmeye hakkı olmadığını inandım ve kaba güce karşı durdum. Herhalde bana Hıristiyan dünyası da sahip çıkacak değil, ne de Müslüman. Sık sık düşünürüm: Benim bayramlarım yok. Öyleyse cenaze törenim de olmayacak.

Bu durumda bulunan her yazarın, bir gün göçüp gittiğinde, sesoluğu tam kesilmiş olacak. Birisi, nihayet, kitaplarında gerçekten yaşayan bir şeyler var mı, yok mu, diye bakana kadar.

(Tabii o gün yazımın da bir anlamı kaldıysa?!)

Eğer ortada hâlâ yazarlık diye bir şey kalmışsa, yaratı sürüp gidiyorsa... (1985)

Adalet Ağaoğlu, deniz kıyısında otururken bir arabanın çarpması sonucu ağır yaralandı, biz dergiyi hazırlarken hâlâ yoğun bakımdaydı; dileriz kısa zamanda iyileşir. Geçmiş olsun derken onun bir yazısına yer vermek istedik... Evet, yazımın bir anlamı ve yazarlık diye bir şey hâlâ var. Adalet Ağaoğlu da...

“Ermenisin, yapamazsın!”

Caroline Camgöz, 1979 yılında İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nden mezun olmuş. On yıldır eczacılık yapıyor. Şubat ayında evini ve işini Bitlis'in Hizan ilçesine, babaannesinin topraklarına taşımış. Sonra yaşadıklarını şöyle anlatıyor. “Ermeni olduğum ve ismin Caroline olduğu için önce ikametgah verdim mahallenin muhtarına. Hakim kararıyla alabildim ikametgahımı. O ikametgahımla Eczacılar Odası'na kayıt yaptırabildim. Eczane ruhsatı alabilmek için gerekli bütün evrakı Mart ayında Bitlis Valiliği Sağlık Müdürlüğü'ne verdim. Bitlis Valisi Şükrü Kocatepe, Vali Yardımcısı Abdurrahman Savaş, ‘Ermeni kökenlisin ismini Ayşe ya da Fatma olarak değiştir, sana eczane açtırmayız,’ dediler. Ben Bitlisi'yim. Babaannem Bitlisi. Orada topraklarımız var. Bu bölgede eczacılık çok iyi gelir getirir. Batı'da eczane

enfasyonu var, hem mesleğimi sürdürmek hem de ait olduğum topraklarda yaşamak istiyorum. Geleneğimizdir, kültürümüzdür, ben onları anlayabiliyorum, onlar beni anlıyorlar. Bildiğim yerler, bildiğim insanlar. Mart'tan beri evraklarım valilik tarafından imzalanıp Sağlık Bakanlığı'na gönderilmiyor. Bölge İdare Mahkemesi'ne başvurum var, İçişleri Bakanlığı'na başvurum var. Fakat herkes kör sağır olmuş, ben çaresiz kaldım. Ankara İnsan Hakları Derneği'ne gittim, İstanbul İnsan Hakları Derne-

ği'nde Azınlık Hakları Komisyonu var, onlar daha iyi ilgilenir dediler, ben de İstanbul'a geldim.”

Caroline ailesiyle yaşıyor. Dokuz kardeşlermiş. “İyi ki onlar var, biri olmazsa diğeri oluyor yanımda,” diyor. “Ya yalnız yaşayan bir kadın olsaydım, daha zor olurdu işim. Çocukluğumuzda gâvur filan derlerdi, ama halkın çoğunluğu böyle değil tabii. İlk defa devleti temsil eden kişiler, ‘Ermenisin benim bölgemde eczane açamazsın,’ diyorlar.”

Kadın olmanın zorluğunu en çok emniyette yaşamış. “Gözaltında cinsel tacize uğradım. Gözlerini kapatıyorlar, göğüslerime, ellerime dokunuyorlar, çınl çıplak soyuyorlar. Fahişe diyorlar. En basit sözleri, ‘orospu, kaltak’. Şimdi Bitlis'e döneceğim, artık baskı olsa da olay kamuoyuna mal olmaya başladı. Neden soruları başladı. Bu beni güçlendiriyor,” diyor.

Kadın Hukuku kitap oldu

Çağdaş Hukukçular Derneği Kadın Komisyonu tarafından, 29 Şubat-3 Mart 1996 tarihleri arasında Bolu'da düzenlenen

“Pekin 4. Dünya Kadın Konferansı Işığında Kadın Hukuku Semineri”nin sonucunda bir de kitap çıktı.

Kitapta kadınlarla ilgili yasal mevzuat; Medeni Hukuk, Çalışma Hukuku ve Ceza Hukuku'nda olmak üzere üç bölümde incelenip, eşitsiz maddeler

saptanmış ve ilgili maddelere öneriler getirilmiş. Çeşitli illerden 37 hukukçu kadının konuşup, tartışıp bir takım sonuçlara vardığı bu kitap, alanında derli

toplu son çalışmalarından biri. Kitap maddi olanaksızlıklar nedeniyle Çağdaş Hukuk Dergisi'nin özel sayısı olarak yayımlanmış.

Fiyatı 500 bin lira. Bulamazsanız, CHD ile iletişim için telefon 0312. 433 55 40.

Pornografiye karşı

Pornografi ile erotikanın ayrıştırılması, feministlerin cinsellikle ilgili tartışmalarında en önemli noktalardan biri oldu ve olmaya devam ediyor. Bu konuda pek çok sorun, pek çok farklı düşünce var. Pornografinin yasaklanmasını istemenin, özellikle dinsel muhafazakârlığın geliştiği ülkelerde, ne gibi sorunlara yol açacağı, yasaklama istenmeyecekse pornografiyle nasıl mücadele edileceği, pornografinin kadınlara yönelik şiddeti gerçekten artırıp artırmadığı hep tartışma konusu. Gloria Steinem'in *Outrageous Acts and Everyday Rebellions* (Taşkın Davranışlar ve Gündelik İsyanlar, Owl Book, New York, 2. Basım, 1995) adlı kitabından Nesrin Tura'nın kısaltarak çevirdiği bölüm, katılsak da katılmasak da, bu tartışmanın temel noktalarını ve tartışmada belli bir tarafın görüşlerini iyi bir biçimde ifade ediyor. Yazımın, bu sayıda yayınladığımız ilk bölümü, pornografi ile erotikanın farkı üzerinde duruyor. Gelecek sayımızda ise, pornografiyle mücadele için bazı feministlerin ne tür önlemler önerdikleri ve bunlara karşı çıkanların tezlerine verdikleri yanıtları içeren ikinci bölümü yayınlamayı umuyoruz.

Sevişen, gerçekten sevişen insanlarla ilgili imgelere bakın ya da onları hayal edin. Bu imgeler çok çeşitlilik gösterebilir, ama büyük bir olasılıkla, karşılıklı bir haz, dokunma ve sıcaklık, birbirinin bedenine ve sinir uçlarına yönelik bir empati, paylaşılan bir duygusallık ve iki insanın orada olmak istedikleri için orada olduklarına ilişkin doğal bir coşku söz konusu olacaktır.

Şimdi de, içinde kaba kuvvetin, şiddetin ya da eşitsiz gücün simgelerini taşıyan cinsellikle ilgili imgelere bakın ya da onları hayal edin. Bunlar çok kaba imgeler olabilir: kırbaçlar ve zincirler, hatta cinsel bakımdan iç gıcıklayıcı olarak sunulan işkence ve cinayet, yara ve çürüklerin açıkça gösterilmesi ya da yetişkin gücünün bir çocuk üzerinde cinsel olarak kullanılması. Daha ince imgeler de olabilir: smif, ırk, otorite ya da bedenin celat ve kurbanı temsil etmek üzere kullanılması; biri giysilerle zırhlanmış-

ken diğerinin bedenini sergilenabilir ve yaralanabilir kılan eşitsiz çıplaklık; ya da açıkça kendini beğendirmeye çalıştığı, görünmeyen ama güçlü bir gözlemci için sergilenen bir kadının kendisi. (Yalnızca kadın görüldüğünde bile, onun kendi hazı için mi, yoksa başkalarına sergilenmek üzere mi orada olduğunu genellikle bilmiyor olmamız ilginçtir.) Ama bu imgeler ister kaba ister ince olsunlar, güç eşitliği ya da karşılıklılık söz konusu değildir. Ashında gerilim ve heyecanın çoğu, bir insanın diğerine tahakküm ettiği düşüncesinden kaynaklanır.

Cinsellik ve saldırganlık

Sevişme ve tecavüz, onur ve aşağılanma, dostluk ve kölelik, haz ve acı birbirinden ne kadar farklıysa, bu iki tür imge de birbirinden o kadar farklıdır. Ne var ki bunlar, birbiriyle karıştırılır ve "pornografi" ya da "müstehcenlik", "erotika" ya da "belirtik cinsellik" olarak aynı kefeye konur, çünkü cinsellik ve şiddet tehlikeli bir biçimde içiçe geçmiş ve karışmıştır. Sonuçta, bir grup insanın diğerini üzerindeki tahakkümünü sürdürmek için şiddet ya da şiddet tehdidi gerekir. Erkekler ve kadınlar arasında, yakınlık duygusuyla bir araya geldiklerinde ve birbirlerinin insanlığını tanıma tehlikesi en yüksek düzeyde olduğunda, en güçlü tehdit sözkonusu olmalıdır.

Cinsellikle şiddetin karışması sadomazoşizmin herhangi bir biçiminde en açık ifadesini bulur. "Karşıt cins"le yaklaşma özürüllüğü o kadar büyük boyutlara varmıştır ki, bir işkenceci hatta bir katil, acının ya da hayatını kaybetmenin kurbanın doğal kaderi olduğuna gerçekten inanabilir; ve kurban kendine saygıdan ya da olumlu insan temasından o kadar yoksun bırakılmıştır ki,

herhangi bir yakınlığın ya da ilginin bedeli olarak acı çekmeyi ya da özgürlüğünü kaybetmeyi beklemektedir. Yine de, bir mazoşist ölümü umsa bile, *snuff* denilen filmlerin (*snuff* bir kadını cinsel haz için öldürmenin pornografideki adı) ve güncel pornografik edebiyatın çoğunluğunun, cinsel işkenceyle gelen ağır bir ölümün nihai orgazm ve haz olduğunda ısrar etmeleri haklı görülmemelidir. Elbette, bu kadınlara biçilmiş bir "intihar" şeklidir. Gerçekte erkeklerin kendilerini öldürme eğilimleri daha yüksek olsa da, erkek intiharı hemen hiçbir zaman cinsel bakımdan haz verici olarak sunulmaz.

Cinsellik, saygın psikoloji ve cinsel davranış kuramlarının yanı sıra, popüler kültürün tüm biçimlerinde de şiddet ve saldırganlıkla karıştırılır. Saldırganlığın, erkek cinselliğinin "normal" bir parçası olduğu ve kadın edilgenliğinin ya da kadının erkek saldırganlığına gereksiniminin kadın cinselliğinin "normal" bir parçası olduğu düşüncesi, içinde yaşadığımız erkek egemen kültürün, okuduğumuz kitapların ve soluduğumuz havanın bir parçasıdır.

Duyularımızı ifade etmek için bize verilen sözcükler bile aynı varsayımları barındırıyor. Cinsel deyimler, fethetme ve aşağılanmayla eşanlamlı en bayağı sözcükler (...); cinsel bakımdan saldırgan ya da hatta yalnızca cinselliğini dışavuran kadın bile yosma ya da nemfomanyak olabilir, ama cinsel bakımdan saldırgan bir erkek normal sayılıyor, hatta hayranlık uyandırabiliyor. Cinselliğe ilişkin, kabul gören bilimsel betimlemeler bile aynı rolleri sürdürebiliyor. (...)

Açıkça görülüyor ki, cinseliği saldırganlıktan şiddetten ya da şiddet tehdidinden ayırmak çok uzun zaman alacak. Ve bu süreç, erkek egemenli-

erotika

ğinin ve erkeğin merkezi konumunun tam kalbini hedef alan bir meydan okuma olarak büyük bir dirençle karşılaşacak.

Ama bizi yönlendirecek bir bilgimiz var: bedenlerimizin ortak bilgisi. Acı, bir zarar ya da tehlike uyarısıdır. Çocukken bize gösterilen yakınlıkla içiçe geçmese, acı ile hazı birbirine karıştırmayabilirdik. Aynı zamanda, özgür irademizi ve gücümüzü keşfettikçe, cinsellikte de kendi inisiyatifimizi ve hazzımızı keşfedebiliriz. Erkekler artık tahakküm edemez hale geldikçe ve üstünlüğe dayanmayan bir kimlik bulmak zorunda kaldıkça, onlar da işbirliğinin itaatten daha ilginç olduğunu, cinsel eşleriyle kurdukları empatinin kendi hazlarını da artırdığını, ve "performans" kaygılarının, erkeklikle ilgili başmakalıp düşüncelerle birlikte yokolma eğilimi gösterdiğini keşfediyorlar.

Ama bu yeni cinsel devrimin başsavaşçıları kadınlar olacak. Söz konusu olan, bizim özgürlüğümüz, bizim güvenliğimiz, bizim yaşamlarımız ve bizim hazzımız.

Feminizmin bu dalgasında, fiziksel tehlikenin en dolaysız olduğu alanlarda cinselliği ve şiddeti birbirinden ayırmaya çalışmakla işe başladık; tecavüzün, suçlu için biyolojik bakımdan karşı konulamaz ve hatta belki de kurban tarafından kışkırtılmış bir suç olarak düşünülmesine meydan okuyarak; kadın ve çocukların dövülmesinin, "eviçi şiddet" olarak sınıflandırılıp yasa tarafından yok sayılmasına karşı çıkararak; zorunlu fahişeliği ve cinsel köleliği, ulusal ve uluslararası düzeyde suç ilan ederek.(...)

Kadınlara karşı savaşın tüm bu örnekleri, bizi doğrudan, bunları öğreten ve meşrulaştıran propagandaya, yani pornografiye yöneltti. Bizi cin-

Katılımcıların toplumsal cinsiyeti ne olursa olsun, bütün pornografi, erkek-kadın, cellat-kurban paradigmasının bir taklididir, ve aslında nerdeyse tümü, köle kadın ve efendi erkek imgesini sergiler ya da içerir.

selliği tecavüzden ayırmaya yönelten sebepler, kadınlara karşı savaşta bir silah olarak cinselliğin pornografik betimlemelerini, özgürce seçilmiş, karşılıklı cinsellik imgelerinden ayırmamın bir yolunu bulmamız gerektiğini farketmemize de yol açtı.

Sözcüklerin hikmeti

Neyse ki, sözcüklerin kökenlerinde de bir hikmet var. Pornografi Yunanca porne (fahişe, orospu ya da kadın esir) ve graphos (yazı ya da betimleme) kökünden geliyor. Dolayısıyla, ya kendi içinde bir güç dengesizliğini içeren cinsellik alışverişi ya da cinsel kölelik anlamına geliyor. Bu tanım, kölelerin kadın ya da kölecilerin erkek olmasından, veya bunun tersinin doğru olduğu nadir örneklerden bağımsız olarak aşağılama içeriyor. Ayrıca, iki erkeğin birbirine haz verdiği eşcinsel erotika kadar, bir erkeğin "kadın" kurban rolünü oynadığı eşcinsel pornografi de var. Hatta, bir kadının bir erkeği kırbaçlayıp cezalandırdığı rol değişimine dayalı bir pornografi de var; bu türün kadınlar tarafından ya da kadınlar için değil, erkekler tarafından kendi hazları için yaratılmış görünmesi ve erkeklerle -gerçek bir tehlike olmaksızın- kurbanmış gibi yapma olanağı tanınması dikkate değer. Lezbiyen erotika kadar, bir kadının "erkek" rolünü üstlenerek bir başka kadına eziyet ettiği lezbiyen pornografi de var. Kadınların eziyet eden rolünü seyrek olarak üstlenmeleri biyolojik üstünlükten kaynaklanmıyor, kadın şiddet ve tahakküm uygulamaya bağımlı kılma olasılığı oldukça düşük görünen bir kültürden kaynaklanıyor. Ama katılımcıların toplumsal cinsiyeti ne olursa olsun, bütün pornografi, erkek-kadın, cellat-kurban paradigmasının bir taklididir, ve aslında nerdeyse tümü, köle kadın ve efendi erkek imgesini sergiler ya da içerir.

(...)

Kısacası, pornografi cinsellikle ilgili değildir. Bir saldırganlık biçimi olarak kullanmak üzere cinselliği gerektiren ya da cinselliğin bunu yapmasını sağlayan bir güç dengesizliğiyle ilgilidir.

Erotika cinselliği şiddetten ayırt etmemize ve dolayısıyla da cinsel hazı kurtarmamıza yardımcı olabilecek bir sözcük. Yunanca eros (Afrodit'in oğlu Eros'tan kaynaklanan cinsel arzu ya da tutkulu aşk) kökünden geliyor, aşk ve karşılıklık, olumlu seçim ve özel biri için duyulan istek düşüncesini içeriyor. Pornografinin bir fahişeye yaptığı göndermeden farklı olarak, erotika toplumsal cinsiyet sorununu tamamen açık bırakıyor. (Aslında sözcüğün içerdiği eşit güç çağrışımını, bir erkeğin başka bir erkeğe duyduğu aşkın, bir kadına duyduğu aşktan daha değerli olduğu yolundaki eski Yunan inanışına borçlu olabiliriz, ama en azından sözcüğün kendisinde ön yargı yok) hem erotika hem de pornografi, genellikle, cinsel davranışın sözel ya da görsel temsiline göndermede bulunsa da, biri diğerinden, kapıları açık bir oda kapıları kilitli bir odadan ne kadar farklıysa o kadar farklıdır. Biri bir yuva olabilir, ama öteki ancak bir hapisane. (...)

Azmettirme mi, "emniyet subabı" mı?

Eğer en popüler film ve dergilerimizin yarısının konusu, Yahudiler'e işkence edilmesini ve öldürülmesini haklı gösteren Nazi propagandası olsaydı öfke duymaz mıydık? Siyahların köleleştirilmelerini vaaz eden ve yücelten Ku Klux

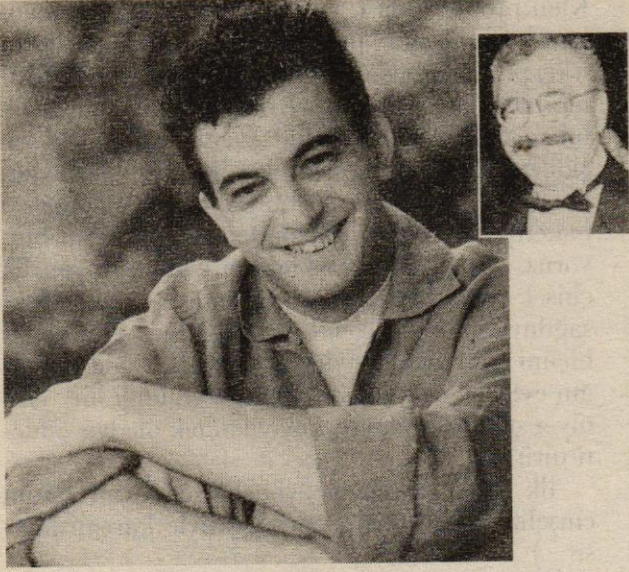
Klan propagandası, çok övülen "klasik" romanlara konu olsaydı, protesto etmez miydik? Bu tür ırkçı propagandaların ırkçı katliam ve linç eylemlerinden önce geldiğini ve onları haklı çıkardığını biliyoruz. Bir şiddet filmi izlemenin, deneklerin şiddete göz yumma, kendilerinin de şiddet uygulamaya istekli olma ve kurbanın bu muameleyi hakettiğine inanma olasılıklarını artırdığını biliyoruz. Neden, bütün ırklardan kadınlara yönelik cinsel saldırganlığın propagandası, "geleneksel sağduyu" nun tehlikeli bulmadığı bir toplu nefret biçimi olabiliyor? Neden pornografi, saldırganlığın eyleme geçirilmeden tatmin edildiği bir "emniyet subabı" olduğu varsayılan tek medya şiddeti türü?

İlk sebep, üremeye yönelik olmayan bütün cinsellik biçimlerinin pornografiyle karıştırılması(...)

Birbirinden çok farklı olan "erotika" ve "pornografi" kavramlarının bu kadar karıştırılabilmesine şaşmamak gerek. Her iki kavram da, cinselliğin döllenmeden ayrılabilmesini, başka kullanımları ve amaçları olduğunu varsayıyor. Bugünkü kültürümüzde bile, her ikisinin de eşit biçimde müstehcen ve ahlaksız olarak mahkûm edilebilmesinin esas nedeni bu. Çocuk doğurmayla (ve çocukların uygun bir biçimde "sahiplenilmesi" için babasoylu evliliğe) yönelmeyen tüm cinsellik biçimlerinin böyle kaba bir biçimde mahkûm edilmesi, kadınların bağımsızlığına karşı güncel tepkiyle ivme kazandı. Cinsellik ve üreme konusunda kendi geleceğimize karar vermek için gereken özerk gücü gerçekten kazanırsak (yani, kendi bedenlerimizi ve dolayısıyla üreme araçlarımızı denetleyebilirsek), tüm ataerkil yapının altüst olacağı korkusuyla, eşitlik karşıtı gruplar yalnızca cinsel eğitimi ve aile planlamasını "pornografik" olarak suçlamakla kalmıyorlar, aynı zamanda, doğum kontrolüne ilişkin bilgilerin posta yoluyla iletilmesini engellemek için müstehcenlikle ilgili yasaları da kullanmaya çalışıyorlar. Babasoylu evlilik ve çocuk doğurma dışındaki türlü cinsellik biçimini ve çıplaklığı hedef alıyorlar. Nitekim, Phyllis Schlafly bir keresinde kadın hareketinin tümünü "müstehcen" olmakla suçladı, ve Ahlaklı Çoğunluk, Hristiyan Koalisyon ve benzeri gruplar bekâreti, perhizi ve baskıyı yeniden dayatmaya çalışıyorlar.

Bu dinsel tepkinin, ağırlıklı olarak, hayvanlar dünyasındaki "doğal" davranışları insanlara uygulamaya dayanan, laik, entelektüel bir muadili de olması şaşırtıcı değil. Bu kendi içinde sorunlu bir yaklaşım; ama bu türden araştırmalar, seçtikleri hayvanlar ve üstünde durdukları alışkanlıklarla politik amaçlarını açıkça ele veriyor. Örneğin, bazı hayvanların erkeği genellikle yavrularını taşıyorlar ve onlara "annelik" ediyorlar, erkek aslanlar yavrularına bakıyorlar, dişi filler sürüye başkanlık ediyor ve erkek penguenler, yavruları için doğurmak dışında her şeyi yapıyorlar. Belki de bu yüzden, erkek üstünlüğünü savunanlar, davranışları uygun bir biçimde erkek egemen olan (atipik kapatılma koşullarında incelenen) şempanzeleri ve babunları tartışmayı tercih ediyorlar. Mesaj, insan dişilerinin, cinsel bağımlılık içeren hayvansal "kader"lerine razı olmaları ve kendilerini yavrularını doğurup büyütme adamları.

Bu baskılara karşı savunma ihtiyacı, terimleri tamamen tersine çevirip, üremeye yönelik olmayan tüm cinsellik biçimlerinin iyi olduğunu ilan etme eğilimine yol açıyor. Ne var ki, aslında bu insan etkinliği, herhangi bir etkinlik kadar yapıcı ya da yıkıcı, ahlaki ya da gayri ahlaki olabilir. Bir iletişim biçimi olarak cinsellik, karşılıklı haz ve tahakküm, yaşam ve ölüm, "erotika" ve "pornografi" kadar birbirinden farklı mesajlar gönderebilir.

Kadınlar anlarırsa...

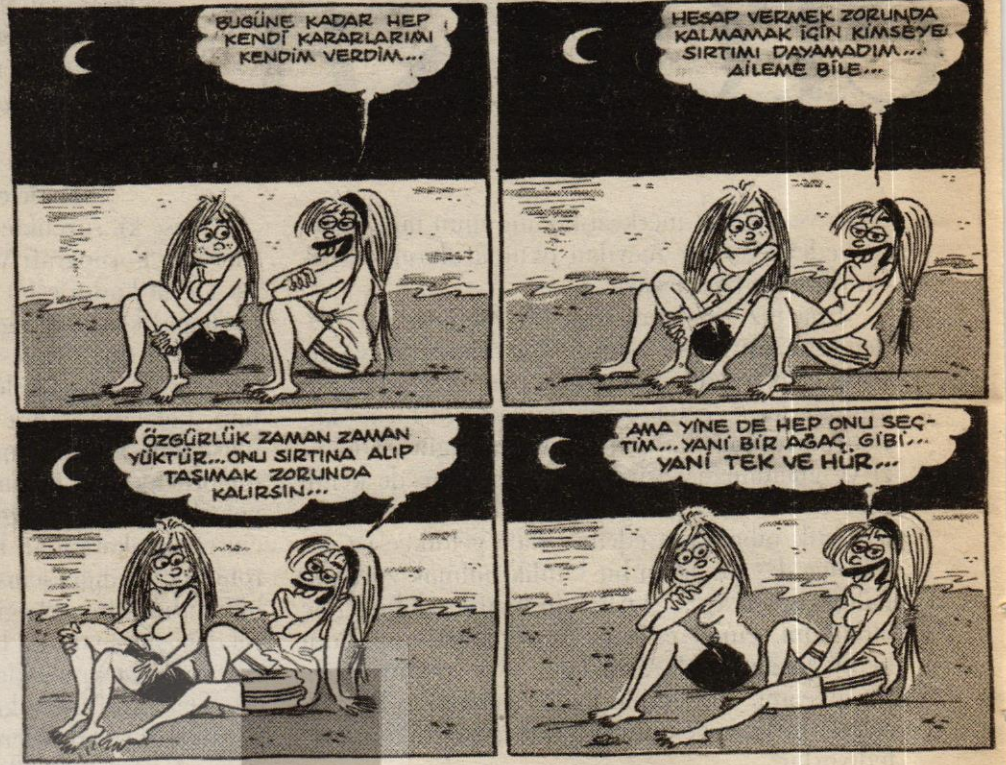
Selahattin Duman, "Erkek milleti olarak o kadar eciş bücüşüz ki, eli yüzü düzgün birini bulduklarında peşine düşüyorlar... Kürşat da tam peşine düşülecek bir tip," diyor.

Kürşat Başar, kendisini kadın uzmanı sayıyor, ama yine de itiraf ediyor: "Her yeni kadın, kendine has formüllerle giriyor hayatıma. Tam onları çözdüm diyorum, yeni bir kadın gelip hepsini tepetaklak ediyor. Anlamak mümkün değil bu cinsi." Anlamaya çalışması iyi. Hiç olmazsa bir gayret var. Ama neden sol kulağını başının arkasından sağ eliyle tutuyor, bunu anlamak zor. Yani kadınların birbirinin aynısı olduğunu nerden duymuş ki birkaç tanesini hatmedince iş biter sanmış. Ya da madem ki bu anlama işine samimiyetle gönül vermiş (herkesin bir takıntısı vardır ya) ikide bir kadın değiştirip işi yokuşa sürmek niye? Bir kadında sebat edersen, boynunu büküp bari, "Bütün kadınları bilmem ama birini anladım," dersin. Belli ki kadınlar sıraya girmişler, adam ne yapsın. Ama bu kadar çok kadın doğrusu riskli iş. Ben olsam valla korkardım, Kürşat Başar anlayamamış ama, ya o kadınlardan biri kalkıp da Kürşat Başar'ı anlarsa? Hele bir de kalkıp başkalarına anlatırsa?

Her neyse, Selahattin Duman'ı bilir misiniz? Her zaman değil ama ara sıra çok güzel saptamalar yapıyor, bazen okuyup kahkahalarla gülüyorum. İşte Kürşat Başar üzerine yazdıkları: "Yazar olacaksın önce iyi bir fiziğin olacak". "Erkek milleti olarak o kadar eciş bücüşüz ki, eli yüzü düzgün birini bulduklarında peşine düşüyorlar... Kürşat da tam peşine düşülecek bir tip." Ve ekliyor "Onun yazdıklarını bir kitapta toplayıp, 'Bunları ben yazdım' diye imzama atsam, kitabın kapağına da kendi fotoğrafımı koysam; tövbe elli tane satmazdı." Haklı ama üzülüm şimdi. Selahattin Duman bir kitap yazıp üstüne de fotoğrafını koysun, elli tanesini ben almazsam kadın değilim. Bir de, hani geçerken söyleyeyim dedim, kadınlar bazen başka sebeplerle de kitap alıp okuyabiliyorlar. Doğrusu Sartre'm da bir Brad Pitt olduğu kesinlikle söylenemez ama ben şahsen zevkle okumuşumdur.

Hamişseverler için son dakika notu; Aktüel'in son sayısında, "Aktüel jürisi belirledi; Yılın en başarılı ve en çok konuşulan isimleri" var, listeyi oluşturan jüride yer alan Kürşat Başar seçilen isimler arasındada yer almakta hiç bir beis görmemiş.

Neriman

Canavar feministler!

Ben Greenstein adlı bir bilim adamı, kadınların aşırı hırsları yüzünden daha fazla testosteron salgılamaları halinde canavarlaşacaklarını iddia ediyor.

Feministlerin aslında nasıl hilkat garibesi, nasıl canavar oldukları nihayet bilim tarafından da tescil edildi. İngiliz bilim adamı Ben Greenstein, "Erkeklerin, korunma, beslenme ve üreme fonksiyonlarını sağlamak üzere değişime uğramış dişiler olduğunu öne sürüyor. Kadınların ise aşırı hırsları yüzünden daha fazla testosteron salgılamaları halinde, aynı erkekler gibi canavarlaşacaklarını id-

dia ediyor. Bilim adamı bu sözüyle özellikle feministleri hedef alıyor." Şimdi bu sonuncu cümle, adamın kendi düşüncesi midir, *Hürriyet* gazetesinin yorumu mudur, onu bilemem ama bunlardan bir ders çıkartmak lazım gibi geldi bana. Erkeklerin zaten canavar oldukları kabul edildiğine göre, kadınların da canavarlaşmalarında, (pardon feministleşmelerinde diyecektim) ne sakınca var mesela; dinsizin hakkından imansız gelmez mi? Biz feministler olarıktan kadınların bilinci yükselsin diye uğraşp duruyoruz; aslında bilinci filan bir kenara bırakıp kadınlara testosteron takviyesi cihetine gitssek daha ucuz ve kolay olur mu? Yoksa, "Zaten dünya nüfusunun yarısı canavar, bir dünyaya bu kadarı yeter," diye düşünüp vaz mı geçmeli?

Aslında eşitliği sağlamanın bir yolu olarak, erkeklere kadınlık hormonu takviyesini düşünmek daha adil olabilir; doğum kontrolü, kürtaj, doğum derken biz yeterince çektik zaten. Daha radikal çözümler de olabilir, belki de dört aylık olana kadar dişi bir beyne sahip oldukları söylenen bu yaratıkların dönüşüp canavar hale gelmelerini daha ana karnındayken önleyebiliriz. Devam edemeyeceğim galiba, böyle düşündükçe testosteronum artıyor, hırsımdan kuduruyorum, tutmayın beni...

Emel

birkaç iyi adam kötü kızlara karşı

saça jöle, vücuda kas, kıça kot prensipleriyle birleşen birkaç genç çocuk. suratlarında iğfal davası şanıği ifadeleri. yani bunların gittiği yerlere giden iyi, kötü, çıtır kızların hali ne olur?

Voncimik namlı hımm kızımızı bilirsiniz. bir harikadır. ve bana sorarsanız hepimize örnek ve önder olmalıdır. neden dersiniz. çoğumuz blüzumuzun yakasını azıcık açıp birbir damga yemekten kurtulamazken kendisi hem "bandıra bandıra ye beni" diye şarkı yapıp hem de temiz aile kadını kalabilmeyi başaramıştır. helâl olsun.

şimdi o büyüdü ve pop müziğimizde artık bir ekol oldu ve hattâ türkîş madonna olarak bir nevi batılı müzik otoritelerinin dikkatini cezbetti ya (hatırlamak isterim eskiden bu türkîş'in lokum mânâsında dilayt olurdu); yavrulama zamanı da geldi ve nitekim bu olaydan da bizi mahrum bırakmadı. ve böylece birkaç iyi adam ve çıtır kızlar karşımıza çıktılar! iki grup da onun tedrisinden geçmiş.

çıtır kızlar'ın aynı adı taşıyan parçalarının sözleri doğrusu biz feministlerin için burktu. en eğlenceli sloganlarımızdan birisi olan "iyi kızlar cennete gider. kötü kızlar her yere" utanmazca deforme edilip sonuna, "çıtır kızlar nereye gider" sorusu eklenmiş. ne yapalım böyle şeyler herkesin başına gelebilir. fakat bunların karşısındaki birkaç iyi adam'ın durumu bir kız annesi olarak beni çok düşündürdü.

klipte görüyoruz, saça jöle, vücuda kas, kıça kot prensipleriyle iyileşen birkaç genç çocuk. (ne kadar adam oldukları konusunda kefil olamam.) suratlarında iğfal davası şanıği ifadeleri. kızlara gidip yıldızlara uçmaktan söz ediyorlar. yani bunların gittiği yerlere giden iyi, kötü, çıtır kızların hali ne olur?

geçerken değinmek istediğim bir başka klip daha var. hürşit yenigün derler, muhterem bir sanatçı, metin ersoy'un unutulmaz şarkısı "ah o gemide ben de olsaydım..."'ı yorumlamış. bindikleri tekneyle açık denize falan değil olsa yüzmeye gidilir. kaptan da tayfalar da güvenilir gözüküyor. fakat türk bayrağı ihmal edilmemiş, en az üç defa gözüküyor. zannediyorum bu son zamanlardaki bayrak hareketine "duyarlı türk sanatçılarının" bir katkısı. ve katkıda bulunanların hareketle tam bir uyum içinde olduğu kanısındayım şahsen.

ayşe düzkan

İlk defa! Sonuna kadar...

Sibel: Hani bir kaç yıl önce, bekâret kontrolüne yollanan bir kız intihar etmişti. Çok üzuldüm buna, sonra da çok sinirlendim. Bir de, "Ben şu kıızı deldim, bu kız zaten delikmiş," falan diye havalara giren sınıf arkadaşlarımız vardı. İsyan ettim bunlara ben. Nedir bu bakire, delik, orospu muhabbeti diye parmağımla kendim hallettim. On beş yaşındaydım. Hiç de acımadı. Ama sonra ilk defa bir erkekle birlikte olduğumda çok acı çektim, hatta ağladım bile.

Şenay: Ben cinselliği birçok yönüyle yaşadım, ama hâlâ bakireyim. Çok çelişkideyim çünkü. İlk ilişkiyi yaşayacağım kişi özel birisi, çok sevdiğim birisi mi olsun, yoksa bir daha hiç göremeyeceğim birisi mi karar veremiyorum. Bizim erkeklerin, kendinin modern, ileri görüşlü olduğunu iddia edenlerin bile "ben ilkim" diye gurur duyacağına, kendini bir şeyler "başarmış" sanacağına, kendini onun "sahibi" sanacağına inanıyorum. Bu yüzden duygusal bağım olmayan birisiyle yapayım ki, böyle bir şey iddia ederse gözümünden düşmesin; saygımı, sevgimi yitirmeyeyim istiyorum. Dershane-den bir arkadaşım vardı. Onun kişiliğinden, insanlığından çok etkileniyordum ama erkekliği çok fazla ön plandaydı. Benimle yatmayı bir başarı olarak göreceği ve bu yüzden çok önemseydiği belliydi. Böyle bir şeyi istemedim. Ben sonunda kendimi çok yakın hissettiğim, sevdiğim, cinselliği bir ölçüde paylaştığım bir arkadaşım da karar kıldım. "İlk o olsun!" dedim kendi kendime. O sırada Didim'de yaşıyordu. Kalktım. Didim'e gittim. Bütün gün çok güzel vakit geçirdik. Bana sözlendiğini söyledi ama bunun benim için hiçbir önemi yoktu. Çünkü onunla özel bir ilişki, ortak bir gelecek istemiyordum, ilk o olsun istiyordum, o kadar. Akşam olunca, benim için bir arkadaşının yanında yer ayarladığını söyledi. Ben onun yanında kalmayı tercih ettim ama benimle cinsel ilişkiyi reddetti. Böyle bir sorumluluğu üzerine alamazmış. Ortada sorumluluk almasını gerektiren bir şeyin olmadığını bir türlü anlatamadım. O kadar içine işlemiş ki, "Benimle yattığın için sahibim olmayacaksın, hatta üzerimde hak sahibi bile olmayacaksın," dememe rağmen, istemedi. Ertesi gün fikrini değiştirmiş olarak geldiğinde, bu sefer de ben istemedim, kavga ettik. Ondandır böyle kavgalı ayrılmayı hiç istemezdim doğrusu.

Dilara: Benim ilk beraber olduğum kişi, hiç öyle benim sahibimmiş falan gibi hissetmedi kendini. Aynı lisedeydik, ilk çıkmaya başladığımızda on yedi yaşındaydım. Hayatımın erkeğini bulduğumu düşünüyordum. Her günümüz birlikte geçiyordu, ama nedense onunla yatmak aklıma gelmiyordu. Şimdi sonradan düşününce bu bana çok tuhaf geliyor, yani niye aklıma bile gelmiyordu, istek duymuyordum diye. Demek ki o zamanlar böyle bir şeyin evlenmeden yapılamayacağını iyice içselleştirmişim. Sonra ortak bir arkadaşımızın kurtaj olduğunu duyunca benim kafama dank etti. Yahu ben niye yapmıyorum diye düşünmeye başladım. Yirmi

Melda, 25, çalışıyor.

yaşıyordum artık. Bu sefer de, "Babamın yüzüne nasıl bakarım?" düşüncesi başladı. Birçok kadın yaşıyor bunu. Bu düşünce, bir arkadaşımın beni vücudumun her parçasının bana ait olduğuna, buna kimsenin karışamayacağına ikna etmesine kadar sürdü. Sonra bu sefer karar verdim ama kendimi çok kastığım için bir türlü birleşemiyorduk. Her türlü cambazlığı yapıyorduk ama olmuyordu. O yaz ikimiz de farklı nedenlerle yurt dışına çıktık. İşlerimizi ona göre ayarlayıp bir hafta sonu ayını otele kaldık. Bu sefer kasılmadım, herhalde ailemden, toplumdan olan coğrafi uzaklık benim kendimi psikolojik olarak özgür hissetmeye yetti. Hafif bir acı hissettim sadece. Bir sonraki gün sürekli bir zonklama hissettim, biraz zor yürüdüm o kadar. Ama herkes durumumu farkediyormuş gibi geldi.

Melda: Daha on dört yaşındayken günceme yazmışım ben; "Asla bakire olmeyeceğim," diye. Nitekim on yedi yaşında ilk ilişkiyi yaşadım. Üniversiteye yeni girmiştim, ilk defa büyük bir şehirde yaşayacaktım. Kabak çiçeği misali açıldığım bir dönemdi yani. Bir sürü de hayranım vardı. Her şeyi sorguluyordum, her şeyde isyan ediyordum. En önemlisi de çok meraklıydım. Kendimi, kişiliğimi, cinselliği, her şeyi yaşayarak kendi el yordamıyla keşfetmek istiyordum. "Ne kimse ilk olmalı, ne de ilk olduğunu bilmeli" diye bir felsefem vardı. İlk olmanın ya da olmamasının ne önemi var diye düşünüyordum. "Bekâret de ne, önemli bir şey mi, altın mı mübarek?" diyordum. Bu doğal bir süreç, niye ille de birinin buna "layık" olması gereksin ki, o olmazsa başka birisi olacak nasıl olsa. O kadar çok hayranım vardı ki, birinde karar kılmak zorunda hissettim kendimi. Hele bir tanesi resmen birinci sınıftan beri peşimdeydi, durmadan çok ciddi olduğunu, çok çok ciddi olduğunu, ortak geleceğimizi düşündüğünü falan söylüyordu. O sırada biriyle çıkmaya başladım, önce yatmak istemedi, yıpranırın dedi ama sonradan kararı sana bırakıyorum dedi ve yattık. Korunma falan olmadı, böyle şeyleri bilmiyordum ki zaten; dediğim gibi her şeyi el yordamıyla yeni yeni öğreniyordum. Tek eksikliğini hissettiğim şey şu oldu, yattıktan sonra yürüyüşe çıktık, bana tek güzel söz söylemedi. "Canım, kendini nasıl hissediyorsun?" demesini beklerdim mesela. Şimdilerde onu düşününce hiç bağılık, nostalji, özlem falan duymuyorum. Aynı zamanda çok saf ve dürüst olduğum bir dönemdi. Şimdi gerekirse yalan söyleyebileceğim ama o zamanlar kendimde de başkalarında da hiç affedemeyeceğim bir şeydi bu. Onu

Gamze, 21, üniversiteli öğrenci

Aile, hukuk, toplum, herkes cinselliğimize karışıyor, denetliyor. Cinselliğimizi sadece bize dair, bize ait bir şey gibi algılamamız epeyce zor. Bu nedenle de "bekâret" in hayatımızda önemi çok büyük, onu evlenene kadar saklamamız isteniyor. İlk cinsel ilişkilerini evlenmeden önce yaşamaya cesaret eden beş genç kadın, deneyimlerini anlattılar.

üniversite
si.

da bana yalan söylediği için terkettim zaten. Askerliğini yapmış olmasına rağmen bana yapmadığını söylemişti. Çalıştığı ve yaşadığı yer hakkında da yalan söylemişti. Affedemedim böyle bir şeyi.

Sibel: Ben ilk ilişkiyi yaşadığımda on altı yaşındaydım. Yattığım kişi sevgilim değildi. O zamanki sevgilimle aramızda cinsel bir elektriklenme yoktu ama Burak'la vardı. Onunla tanıştım, öpüştüm, seviştim diyebilirim, çok çabuk oldu her şey. Dosttık, öpüşüp koklaşıyorduk da, her şeyi beraber yapıyorduk, bari bunu da yapalım dedik. Bir gün o istedi, ben reddettim. Eve gidince bir düşündüm, "Yahu ben niye reddettim?" diye, hiçbir neden bulamadım. Bunun üzerine onu aradım ve biz ertesi gün sabah saat dokuzda

bir arkadaşım evinde buluştuk. İki beyaz gül, bir sürü de prezervatif getirmiş. Kırmızı gül getirmedikleri için çok bozulmuşum. Ben tuvalete gittim, geldiğimde o çırılçıplak odanın ortasında duruyor, yere de yanında getirdiği beyaz çarşafı sermiş. Yerde bembeyaz, kocaman bir çarşaf ve odanın ortasında çırılçıplak bir Burak. Bu sahne beynime kazındı sanki, o an düşündükçe hiç gözümün önünden gitmiyor. Onu öyle gör-

Sibel, 19, üniversite sınavına hazırlanıyor.

düğümünden beri de utanma duygum azaldı, artık kolay kolay utanmıyorum. Hiç ön sevişme falan yapmadan, hemen amacımıza yöneldik. Yirmi dakikada her şey oldu bitti. Öyle filmlerdeki gibi romantik, hoş bir ortam falan yoktu. Uyarılmadığım için galiba, ben müthiş acı çektim ve çok ağladım, çok büyük hayal kırıklığıydı benim için, orgazm filan da olamadım. Zaten erkek bedeni benim için yabancıydı. Dokunmayı, zevk almayı falan düşünemedim. Öyle aptal aptal bakıyordum işte. Üzülüm değil de hüznümlendiğim tek şey, daha iyi olabilirdi, daha çok zevk alabilirdim düşüncesi oldu. Kız arkadaşlarıma anlattığımda bana bakışlarının değiştiğini farkettim. Ben yatmıştım, onlar öpüşmemişti bile. Beraber otururken birden birinin bana sanki "Neden yaptın?", "Nasıl yaptın böyle bir şeyi?" der gibi tuhaf tuhaf baktığını hissediyordum, "Basbayağı yaptım işte kardeşim, istedim ve yaptım, ne var bunda," diyordum ben de. Sonra bir pişmanlık dönemi başladı. "Babam anlıyor mu acaba, yapmamalı mıydım, beyaz atlı prensi beklemeli miydim?" falan diye. O kadar baskı ve abartı vardı ki, o tabuyu yıktığın için her şeyin farklı olacağını, artık farklı birisi olacağını, kadın olacağını sanıyorsun ama aslında sırf bedenini değiştiriyor, birden bire büyüüp de "kadın" olmuyorsun. Ama bu kız-kadın ayrımı da sırf zara dayanan bir ayrım ve ben birden kendimi nasıl tanımlayacağımı bilemedim. Kız mıyım ben, kadın mıyım? Kimim? Neyim? Tam bir ay sürdü bu. Sonra düşünmemeye başladım. Kadın mıyım, kız mıyım, neysem neyim, yaşıyorum işte diye düşünmeye başladım.

Melda: Bir keresinde lisedeyken on-on beş kız biraraya gelip bir arkadaşım evinde porno film seyretmiştik. Birçoğumuza gördüklerimiz tuhaf ve ayıp gelmişti. O videoda oral seks yapanları görüp de, "Midem bulandı, ben böyle bir şeyi kesinlikle yapamam," diyenlerin sonradan neler yaptıklarını düşünüyorum da inanmıyorum. Ben de ilk mastürbasyonumu o gece yapmıştım.

Gamze: İlk beraber olduğum kişiyle bir-birimizi çok seviyorduk, dört aylık bir beraberliğimiz olmuştu. Bu çok önemli benim için. Bence ilk ya da değil, insanın yattığı insanlar hep özel olmalı. Bir gün yatakta sevişirken, ben istedim. Ama sorumluluk hissetmeyeceksin dedim, istediğim ve seni sevdiğim için yapıyorum. O yanında hep prezervatif taşırdı ama o gün yanına almamıştı. Aklımın ucundan bile geçmedi hamile kalabileceğim, o kadar mutluydum ki o anda. Sonra benim hiç unutamayacağım bir şey yaptık, gidip beraberce şakalaşarak çarşafı yıkadık. Çok mutluydum ve neredeyse hiç acı çekmedim diyebilirim. Çok kısa bir acı ama yoğun bir mutluluk duygusuydu yaşadığım. Yatarken onu daha tam anlamıyla çıplak görmemiştik bile. Ortaokuldan itibaren cinsellik hakkında düşünmeye başladım ben. "Yapmalı mıyım, yapmamalı mıyım, belki yaparım, bir gün mutlaka yapacağım," gibi kademelerden sonra kafamda çözmüştüm bekâreti ve kendi cinselliğimi yaşamaya karar vermiştim. Ama aileme yaşadıklarımı anlatmak istemiyordum, çünkü benim için üzüleceklerini biliyorum. "Ya bir gün beğendiğin ve evlenmek istediğin bir adam karşına çıkarsa, o da bakire olmamı isterse ne yapacaksın?" diye, "Bahtın kapandı," diye benim adıma üzüleceklerdir eminim. Ama ben evlenirsem eğer, evlenmek bir amaç olduğu için değil, olsa olsa çocuklarımız toplumda dışlanmasın diye ev-

lenirim. Kafa yapısı bana uygun olacağına göre, o insanla cinselliği evlenmeden önce yaşamış olurum, bu sevginin bir parçasıdır. Hem bakalım beni cinsel olarak tatmin edebilecek mi, o da önemli. Ama bunları aileme anlatmam çok zor, en iyisi hiç anlatmamak. Ben doğru yaptığımı biliyorum, o bana yeter.

Dilara: Zamanla, senin geçirdiğin değişimlerle ailenin tutumu da değişebiliyor. Benim babam eskiden arkadaşlarımda yatılı kalmama bile izin vermezdi. Ama ona danışmadan kendim karar verip "kız başıma" yabancı bir ülkede staj yaptıktan sonra bir de üniversiteyi bitirip tek başıma yaşayarak hani derler ya, kendi yağında kavrulmaya başlayınca, bir gün bana sorunuz ne olursa olsun, babam kızarmı, üzülür mü diye düşünmeden ilk önce aileme gelmemi söyledi. Sanki, "Kürtaj olacak olsan bile buraya gel;

seni yargılamaya hakkım yok ama o kadar çok seviyorum ki yardım etmek istiyorum," der gibi bir hali vardı. Ama ilk ilişkiyi o zaman ona anlatmış olsaydım, eminim çok kızardı.

Sibel: Benim babam hayatta değil. Ama eğer olsaydı ve durumunu bilseydi o da çok kızarmış ve hayatıma ağır kısıtlamalar getirirdi. Annem de biliyor ama anne otoritesine yediremediği için bilmezden geliyor galiba. Bir gün dolabımda üstü kapalı duran prediktörün üstünün açılmış olduğunu gördüm. Ya annem ya kardeşim dolabımı karıştırmış olmalı.

Dilara, 24, çalışıyor.

Gamze: Benim pişman olmamamın tek sebebi belki de onu seviyor olmam. Sevmediğim biriyle yatmış olsaydım küfredirdim kendime. Bence kadınlar hem daha duyarlı hem de duygusal olarak daha ileri bir seviyede ve o yüzden ilk beraber olacakları kişiyi aynı zamanda sevmek istiyorlar, özel birisi olsun istiyorlar.

Sibel: Birisinin özel olması için ille de onu sevmen gerekmiyor ama. Tek gecelik ilişkiler de özeldir benim için.

Şenay: Özel deyince ben saygı duyabileceğim, maço olmayan bir kişilik anlıyorum. Bence fazla anlam yükliyoruz ilk ilişkiye, çok şey bekliyoruz ve düş kırıklığına uğruyoruz. Hayvanlar bile cinselliklerini bizden daha doğal bir şekilde yaşıyor. Anlamlara takılıyoruz, içimizden geleni yapamıyoruz biz. Benim ilişkiyi aileme anlatmamamın nedeni de bu. Zaten toplum gereğinden fazla anlam yükliyoruz, niye bir de onlara anlatayım?

Dilara: Şu anda on beş yaşında olan erkek kardeşimle herşeyi paylaşabiliyorum ben. Hatta geçen gün bana gelip, bütün arkadaşlarımmın geneleve gittiğini, kendisinin ilk cinsel ilişkiyi sevgiliyle yaşamak istediğini, bu yüzden anormal olup olmadığını sordu bana. Kadınlarda ise tam tersi oluyor. Yani biz niye ille de aman efendim özel biri olsun mu, olmasın mı diye düşünüyoruz da erkeklerin çoğunluğu düşünmüyor? Bence bunun kadınların daha duyarlı, daha duygusal olmasıyla falan ilgisi yok. Bazı şeyleri aşığımızı sanmamıza rağmen "ora" mızın ne kadar önemli ve değerli olduğu o kadar içimize işlenmiş ki, söküp atamıyoruz içimizden.

Melda: Küçüklüğümünden beri kendi odam olmuştur benim, günce tuturum, çok okurum ve bu yüzden bireyselleştim. Cinselliğimin babamı ya da başka birini ilgilendirmediklerini düşünüyorum. Annem bakire olmadığını biliyor, çok kafa kındır, hamile olma da ne yaparsan yap diyor bana.

Gamze: Bekâreti kafasında aştıktan sonra herkesin kendi tanımı var ve cinselliği ona göre yaşıyor.

Şenay, 19, üniversite sınavına hazırlanıyor.

Börekler ve erkekler

Erkekler, "Ya börek, ya bar/kahve" deyince, kadınlar eşlerini yitirmemek için çaresiz böreği seçiyorlar. Oysa asıl gözden kaçan sadece güzel yemek olunca evine erken dönen bir erkeğin ne derece eş olduğu?

Bir saat değil, sadece beş dakika... Saate son bakışından itibaren sadece beş dakika geçmişti. Demek ki zamanlama sistemin sıkıttıktan yine bozulmuştu. Her akşam, kocamın "günlük olağan gecikme payından" sonra geçen her beş dakika bana bir saat gibi gelirdi. Bu nedenle işten dönüşünü yüzyıllarca beklerdim; gözlerim saat ile pencere arasında mekik çekerek...

Yine işi çıkmış olmalıydı. Çoğu geceki gibi yani. Yoksa arkadaşlarına mı takıldı? Neden gecikeceğini haber vermiyordu acaba? Herhalde telefon bulamadı. İstanbul gibi bir metropolde, hele hele bu cep telefonu salgınında mı? Belki de uzağa gitti? Belki de safariye katıldı! Aramak isteyen insan safariye çıksa bile haber ulaştırmanın yolunu bulur, ne bileyim tam tam çaldirır, birşeyler yapar.

Ben işte çalışırken akşamları bir an önce kendimi eve atmaya özlerdim. Evin sıcak atmosferi beni dinlendirir, işte yaşadığım stresin bir bölümünü yok ederdi. Erkekler ise yorgunluklarını evin sıcak atmosferinde değil, kahve ya da barların dumanlı havasında dağıtmayı yeğliyorlar. Bazı akşamlar birahanelerin önünden geçerken içeri bakıyorum da şaşıyorum. Bir sürü erkek, yüksek masaların başında, ellerinde içki ile ayakta duruyor, geyik muhabbeti yapıyorlar. Hani bunlar yorgundu? "Zoru başarıp" eve döndüklerinde bir karış suratlarını öyle açıklarlar ya. Peki, yorgun insan öyle rahatça en az bir saat ayakta durabilir mi?

Hayvanları ev kökenli/eş kökenli diye ikiye ayırırız. Kediler ev kökenlidir; evlerine sadıktır yani. Yılanlar ise -bildiğim kadarıyla- eş kökenli. Kimi beyler ise (evde istediği kadar sıcak atmosfer olsun) ne ev ne de eş kökenli. Onlar için yeni bir kategori bulmak lazım, bunlara "ev olmasın da ne olursa olsun" filan gibi bir isim verilebilir sanırım; ya da geyikler ne kökenli ise bu beyler de aynı kökenden. Kısacası, hance çoğu erkek evine değil, barına bağlı. Okey oynamayı çocukları ile oynamaya yeğliyor.

Aslında bu düşüncem geçenlerde TV'de de doğrulandı. Hem de bir yağ reklamında. "Artık erkekler evlerine çok bağlı, en azından bazıları" benzeri bir slogan kullanmışlar. Reklam metnine göre o bazıları da evlerine değil, evde pişen böreklerle bağlılar, çünkü reklamdaki bey iş çıkışı arkadaşlarını bırakıp, evine sadece hanımın adı geçen yağ ile börek yaptıysa geliyor. Ben erkek olsam bu reklamı protesto ederdim. Oysa tüm erkek arkadaşlarım ilk sevdiğimde bayıldı. Bir yandan da imalı imalı karılarına baktılar. Yani demek istedikleri, "Yap böreği, al beni". Börek fiyatına koca. Ya pasta yaparsam ne alırım? Pazarlık bu ya...

Bir karaoke reklamında ise daha ilginç bir görünüm var. Tatil günü tüm aile birlikte iken evin beyi ailece oturmaktan sıkılıyor, ceketini alıp giderken hanım yetişiyor, ikinci sınıf pavyon kadını kılığında şarkı söyleyip beyi evinde tutabiliyor. Sanki gece kulübü. Adam zampara programı beğenmemiş, kadın ise kaşer. Son anda yetişip müşteri çeviriyor.

En güldüğüm reklam ise her gece yorgun gelen ve karısını sinemaya götüremeyen adam. Ama kadın kabiliyetli, erkeğin ruhunu okumuş, hemen yapıyor bir börek, ardından ikisi sinema yolunda. Sonra çorbaya tav olan genç koca da var: Karısı ile evde eşyaların yerini değiştiriyor. Çocuk yorulunca kızıyor, neredeyse işi yarım bırakacak. Hanım koşup çorba yapıyor da ev yerleştirme işi yarım kalmıyor. Ama bu bey daha genç olduğundan, böreğin gücünü bilmiyor; çorbaya razı.

İyi ki de kadınlar "börekçi"ymiş. Bir yazarın yaydığı terim bu. Geçmiş yıllarda bir söyleşisinde okumuştum; "Kadın börekçidir," diyordu. Şarkılarda da kadınlara dokunduruyorlar. "Misafir ol gel bana, börekler açayım sana" diye. Yahu görse-nize börekçi olan kadınlar değil. Erkekler, "Ya börek, ya bar/kahve" deyince, kadınlar eşlerini yitirmemek için çaresiz böreği seçiyorlar. Oysa asıl gözden kaçan sadece güzel yemek olunca evine erken dönen bir erkeğin ne derece eş olduğu? Eğer olabiliyorsa benden çapkın hanımlara öğüt, hemen bir börekçi dükkanı açsınlar.

Elvin

AYŞEN BALOĞLU

Kesmek

Bu gün, yıllar sonra ilk kez saçlarımı kısacak kestireceğim. Uzun zamandır düşündüğüm şeyi bu gün gerçekleştiriyorum. Hâlâ bana yakışıp yakışmayacağımı, pişman olup olmayacağımı düşünüyorum; hâlâ rüzgârda koşan at yeleği gibi uçan uzun saçlarımı, toplamadan tokalamadan açık bırakınca özgürlüğümü anımsatan kestane-gür-düz telli saçlarımı özleyeceğimi düşünüyorum. Ama onlara bakmak öyle zor ki benim için. Yıkamak, kurutmak, şekil vermek düz-uzun-gür oldukları için çok zamanımı alıyor. Çalışmalarına ayıracağım zamandan çalışıyorlar. Hem kimin için uzatıyorum ki onları? Bana yakışıp yakışmadığımı düşündüğüme göre, başkaları için. Erkeklerin hoşuna gidiyor diye belki de, dişiliğimin simgesi diye, sevdiğim "kestirme" diyorlar diye...

Saçlarımı kestireceğim; hem de kısacak!.. Çünkü, aslında o zaman özgürlüğüme kavuşacağım.

Serap Altın

Aşklı da olur

Popüler kadın dergilerinde epeydir ele alınan bir tema var: aşksız da olur! Bu kısaca şu demek, "Ey kadınlar, siz cinsellikle aşkı hep bir arada düşünüyorsunuz, aşık olmadığımız birisiyle sevişmek konusunda içimiz rahat etmedi. Bu sizi sınırlar, oysa bedeninizin sesini kalbinizin sesinden ayırmak sizi özgürleştirecek bir şeydir."

Şu aralar benim içimdense erkeklerle başlıktaki cümleyi söylemek geliyor; aşklı da olur!

Tamam, kadın olsun erkek olsun isteyen işin içine kalbini karıştırmayıp sadece bedeninin sesini dinleyebilir. Ama, rica ediyorum, kadınların çoğu aşık olmadan, neredeyse göz göze bile gelemezken bu erkek milletinin çoğunluğu neden aşık olmaya veba muamelesi yapar?

Bunları yazdığuma bakıp bir Beyoğlu hikâyesi anlattığım vehmine kapılmayın. Yandaki sınıftan kızla çıkan liseli çocuklar bile, "Deniyoruz," gibi cümleler kurmaya başladılar son zamanlarda. Deniyorlar, bakalım olacak mı? Yani kalple değil mantıkla hareket ediyorlar. Hele yaşlar biraz ilerledi mi işler iyice mantıklı bir hal alıyor. Evde işleri, çocukları falan "halleden" bir kadın, dışarıda da şehvet mevzuuna "çözüm getiren" başka kadınlar. Epeyce haince ve fakat man-

tıki bir sistem.

Ev işleri bölümünü annesi ya da kendisi halledip, çocuk konusuna hiç girmemiş ya da konuyu çocukların annesine havale etmiş olan erkeklerin, yani yaygın deyimle bekâr ve boşanmış erkeklerin bakışı ise pek farklı değil. "Aman," diyorlar, "kimseleğe bağlanmayalım, mümkün olduğu kadar fazla kadının tadını çıkaralım." Böyle bir şeyi içkiyle ilgili olarak yapanlara dipsoman diyorlar. Gelin görün ki, kadınlar ruhları, kalpleri, beyinleri olan (sıralamaya takılmayın) insanlar, her ne kadar mesela porno dergileri aksı yönde bir izlenimi güçlendiriyorsa da içki, sigara, çikolata, gömlek gibi cansız nesnelere değil. Ve biz hadi en iyi niyetli bir örnek verelim, art arda okunan ilginç kitaplar muamelesi görünce mutlu olmuyoruz.

Peki bu deneyin, tüketen erkekler ne durumda, bari kendileri mutlular mı? Ne gezer ve mantıklı olarak mümkün mü? Mutluluk dediğiniz şey kalpten geçer ve kalbinizi açmadık mı nasıl içeri sızar? O yüzden tekrar öneriyorum, bazen de aşklı deneyin. Bir şey olmaz, dünya yıkılmaz. Biz genellikle bunu yapıyoruz ve... karşımızdakiler siz olduğunuz halde, arada mutlu olduğumuz bile oluyor!

Melek Güneş

Ben de kazandım

Her ayağa kalktığımda, belime bağlı olan ip çekilir ben gerisin geriye kıcıstü düşerdim. Bir ara bu kadar başarısız oluşum, başarmaktan korktuğum için olmasın sakın diye kendimden şüpheye bile düştüm. Ve sonunda...

Tam üç yıldır feminist arkadaşlarıma gına gelmişti. Ne zaman onlardan biri ile karşılaşsam ya da telefonda görüşsem sabırla o anki planlarımı dinler, sonuçlandırmamı beklerlerdi. Bu planların arasında neler yoktu ki. Evi terketmek, iş aramak, yeniden üniversiteye devam etmek, yeni bir yaşam kurmak, hatta yeni bir sevgili bulmak gibi. Çabaladığımı kimse söylemez (Kibele bile tanık buna). Her ayağa kalktığımda, belime bağlı olan ip çekilir ben gerisin geriye kıcıstü düşerdim. Bir ara bu kadar başarısız oluşum, başarmaktan korktuğum için olmasın sakın diye kendimden şüpheye bile düştüm. Evliliğimin beşinci yılından sonra yaşantımın düz bir çizgiyi takip edeceğini ve öylece sona ereceğini düşünüyordum. Sıradan, heyecansız, monoton bir çizgiydi. Ama güvenliydi. Sonra herşey tepetaklak oldu. Güven, sevgi, sadakat, arkadaşlık herşey depreme kapıldı ben yok oldum. Ve ben kendimi "Yıkılmış kadın" olarak buluverdim. Kadın arkadaşlarım olmasaydı bu sarsıntıyı atlatamazdım. "Yapabilirsin, başarabilirsin" diye yüreklendirdiler. Önce kendimi sevmemi, kendime saygı duymamı öğütlediler. Hep bildiğim şeylerdi bana söylenen. Ben de başkalarına söylüyordum aynı şeyi. Ama bu kez özne bendim.

Alman feministlerden Hedwig Dohm'un bir sözü bana rehber oldu diyebilirim: "Tembellik, sana sunulan uyku şarabıdır yaşlı bayan, sakın içme. Birşeyler yaşa... Yaratım sevinç demektir. Ve sevinç de gençliktir." Kızımın da desteklemesi sonucu geçen yıl dersaneye gittim. Kolay olmadı. Alaylar, gülmeler... Bizim toplumumuzda kızlar baba evinden okumak için, ya da evlenmek için ayrılabilirler. Benim için yeniden bir erkeğin egemenliğine girmek söz konusu bile olamazdı. O halde tek bir yol kalıyordu: Okumak.

Yaşadıklarımı beni tanıyan her feminist biliyor, yinelemek istemiyorum. Başarılı olduğum halde yaşımdan dolayı özür dileyerek! (Kırk yedi yaşındayım) Beni iletişim fakültesine aldılar. Beni sevenler yürekten üzüldüler, eşim mutlu oldu, bense kahroldum. Bir atımlık barutum vardı. Düştüğüm yerden; öylesine, iş olsun diye girdiğim ÖSS'den geçen seneki sınavdan iki puan fazla alışımdan kaldırdı. Önümde başarabilmek için yalnızca iki ayım vardı. Çılgıncasına ders çalışmaya çabalıyor-

dum. Ne mümkün. Eşim bir yolunu bulup, oluşturabildiğim bütün savunma mekanizmalarımı altüst ederek dengemi bozmayı, gayya çukuruna düşmemi sağlıyordu. Ben Kassandra'yım. İmdat çığlıklarımı yine kadınlar duyuyordu. Sonra Ankara Üniversitesi'nin Tiyatro Bölümü için ilanlar yayınlandı. Kesip bir kenara koydum. Girmek isteyen gençlere verecektim. Bir hafta masamın üzerinde durdu. O bana bakıyordu, ben ona... Kibele "Hadi, bu kez başaracaksın" diyordu. İletişim'deki herifler canıma okumuşlardı. Cesaret edemiyordum. Bir daha düşersen vinç bile kaldırmazdı beni. Üç aşamalı sınav... Birini atlatsam diğerinde kesin düşerim diyordum. Bu yaştan sonra komik olmaz mıydı? Herşeyin bir sınırı vardır, deliliğin bile. Kadın, edebiyat, psikoloji, politika, sinema, mitoloji... Bu konularda gençlerle aşık atabilirdim ama tiyatro... "İzlediğiniz son oyunu eleştirin," deseler sınav salonunu terketmem gerekirdi. En son 1989'da bir oyuna gitmişim, şimdi adını bile hatırlamıyordum. Kendi kendime, "Yaşamında bir kez olsun düşünmeden hareket et," dedim.

Sonunda sınav salonuna girdim. En iyi bildiğim konu çıktı karşıma. Kendim... Her iki aşamada da kendimi çeşitli şekillerde anlatmamı istediler. O kadar iyi anlatmışım ki üçüncü aşamada soru sorma gereğini bile duymadılar. Aynı gün sonuçlar açıklanacaktı. Bitmez tükenmez bir bekleyiş. Doğum sancısı hafif kalır. Kazananların belli oluşu ile gençler koşular, ben gidemedim. Umutlanmaya korkuyordum. Genç bir kız, "Abla kazandık" diye bağırıyor. İnanmadım, gidip baktım. Yine inanmadım. Bir daha, bir daha... tam dört kez. Müjdeyi kızıma verecektim. Ancak "Alo" diyebilirdim. Ağlamaktan konuşamıyordum. Akıllı çocuk, anladı. Ağladığım için utanıyordum. Yaşamımda ilk kez sevinçten ağlıyordum. Yirmi sekiz yıl sonra on sekiz yaşıma geri dönmeyi başarmıştım. Damarlarıma yeni bir güç doldu. Beni kimse durduramaz. Gerekirse Ankara'ya yürüyerek giderim. Param olmazsa bir şekilde bulurum. Mersin'den, İzmir'den ve Adana'dan kadınlar her ay bir milyon verecekler. Bir gün "pamuk eller cebe" diyebilirim. Çünkü kazandım...

Ayşegül Kanat, Adana

Çocuklar demez mi, "Annemize bak... Elleri yemek kokuyor, saçları dağınık... Tutmuş aşk öyküleri yazıyor!"

Yazmak istiyorum yargılanmak değil

Sevgili Virginia Woolf! Kendine bir oda ayırmakla bitmiyor iş. Bir odam var, ama odamın duvarları da var. Her bir tuğlası bir insan. Eşim, dostum, anam, babam, kardeşim, amcalar, dayılar, görüncüler... Onların eşi, dostu, anaları, babaları... Yazmaya başlayınca odama üşüşüyorlar. Sevgileri, sevgisizlikleri, yergileri, yargıları ve incinme olasılıkları ile birlikte. Yazarak onların rahatını kaçıyorum. Çünkü yazmak deşifre olmaktır. Çıplak kalmaktır. Kimsesiz kalmaktır belki sonunda. Yine de yazmak gerekir.

Ne ilk sevgilim, ne de ilk şürrerim, hiçbiri yaşamadı. Demek ki yeterince sevmemişim ikisini de. Sevseydim, çok sevseydim, şimdi o ikisiyle birlikte yaşıyor olurum. Edebiyat öğretmenime küsüm, elimden tutmadı diye. Anama, babama, nişanlıma, kocama, örgütüme, bakkala çakkala da küsüm. Kendime de. Yazmamakla onlara izin verdim; kulaktan kulağa telefon oyunu gibi birbirlerine fısıldadılar beni. Değiştirerek ve bozarak.

Olmadı hocam! Yazamadım. Ne yazayım? Nasıl yazayım? Çocuklar demez mi, "Annemize bak... Elleri yemek kokuyor, saçları dağınık... Tutmuş aşk öyküleri yazıyor!" Kocam kızmaz mı, "Beni küçük düşürdün! Yazmadığım şeyleri yazmışsın... Yoksa yaşadım mı?" Subay emekli babam, çabuk üzülen annem. İçimde kopan fırtınadan nasıl haberiniz olacak?

Oysa, ne güzel olurdu: Gittikçe faşizanlaşan patronlarıma, sayfa sayfa yedirmek yazdıklarımı. Dünyayı değiştirmek için kolkola girip, bir genç insanın ömrü kadar ömrümü pazarlıksız verdiğim yol arkadaşlarımla tartışma masama bu kez de iki aşk öyküsü koymak. Kadın sorunları araştırma grubunda bana mahcup feminist diyen kızkardeşler, size de bir erkeğin karnatları altında bulduğum dinginliği anlatmak... Bana izin vermeyi sizlere kim öğretecekti de öğretmedim?

Sizlerle paylaşmadığım her şeyden acı duyarsınız. Bu acı, dağın tepesinden kopup, gelip hayatımın üstüne düşen kayalar gibi ezer beni. Bunu göğüsleyecek yüreği kim verecekti de bana vermedi? Oysa, yazabilseydim, bu iki katlı evde gerçekten bana ait tek şey olurdu yazdıklarım. Çiçek saksılarımdan, koltuk örtülerimden, eskimiş çeyizimden, yatağımdan çok daha fazla bana ait olan tek şey.

Yazarak yaşamamın düşlerini kurardım hep: Önce kendimi yazıyorum. Sonra kendimden kurtulup başka insanlara yolculuk başlıyorum. Yazılarım ayaklarım oluyor... Ve gözlerim. Yazarak, görebiliyorum. Yazarak büyüyüp olgunlaşabiliyorum.

Bir gün yazacağım. Kâğıt kalemle aramda müthiş bir aşk başlayacak. Platonik aşk cisimleşecek. O zaman neler olacağını merak etmiyorum. Biliyorum... Oyuncular değişecek, dekor değişecek... Ben ışıkta yalnız kalacağım. Şimdiki kadar yalnız. Olsun. Yazmağım. Hayatta kalmayım.

Suna Karaküçük
19 PAZARTESİ

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimlerini, ilişkilerini bizimle paylaşan okurlarımıza teşekkür ederiz.

Kebap salonlarının ütülü örtüleri

Üst kata yeni kiracılar taşınmalı yaklaşık bir ay oldu. Ve yaklaşık bir aydır her gece yukarıda çamaşır yıkıyor. Önceleri, "Yeni taşındıkları için her şeyi elden geçiriyorlar herhalde," diye düşünüp dişimi sıkıyım. Ama doğrusu, "Neden ille de geceleri?" sorusu da aklıma takılmıyor değildi. Evde biri gelin biri kaynana olmak üzere iki kadın yaşıyordu ve sabahları sadece erkekler çıkıyordu evden. Yani kadınlar dışarıda çalışmıyorlardı. Yine de gündüzleri değil de geceleri çalışıyordu çamaşır makinesi. Nihayet bir akşam dayanamadım, zillerini çaldım.

Her şey son derece açıktı: Babanın bir "kebab salonu" varmış. Her akşam, lokanta kapandıktan sonra personelin giysileri ve masa örtüleri eve gelir, yıkanır, ütülenir. "Dükkânı görmedim ama beyim çok titizdir"... Aklımda kalan son açıklama bu. Bir de, kadını avutmak için, "Alışılır gürlüğe de, üzülmeysin," dediğimi hatırlıyorum.

Görünürde eşit sayılabilecek bir işbölümü. Adamcağız bütün gün "kebab salonu"nda helak oluyor. (Oğlu başka bir işte çalışıyormuş.) Akşam çamaşır getiriyor. Bu kez sıra kadınlara geliyor. Çamaşıra giriyorlar. Yıkama, ütülenmesi, iki kişi de olsalar, birkaç saat sürüyor. Ama hepsi o kadar; adamsa sabah 10.00'dan akşam 10.00'a kadar dükkânda. Eve parayı getiren o. Müşterinin sıkıntısını çeken o. Sabah erkenden et almaya giden o. Kadınlara gelince, onlar bütün gün evdeler, istediklerini yapacak kadar çok zamanları var...

Tabii ki aklıma ilk üşüşen düşünceler, "Kadınlar bütün gün eviyle uğraşıyorlar, çocuklarla haşır neşir oluyorlar (evde okul çağına gelmemiş iki oğlan var), evden dışarı adım atmıyorlar, gece tam televizyon seyredecekken de, haydi çamaşıra. Kimbilir bütün dükkânın örtüleri kaç postada yıkaniyor?"... Derken saçma sapan bir ayrıntı: Bari örtüler renkli olsa, beyazın programı daha da uzun sürer." Ve nihayet çokbilmişlik: "Bu kadınlar bu işleri bir patron için yapsalar ücret alacaklar, ayrıca daha makul saatlerde çalışacaklar. Ama adam birinin kocası, öbürünün kayınpederi... Allah bilir, çocukların ufak tefek ihtiyaçları da, kadınlara evin masrafları için bırakılan harçlıktan karşılanıyordur. Yani bu kadar iş hep boğaz tokluğuna..."

Ama beni asıl çarpan ve kafamdan kazıyamadığım cümle, "Dükkânı görmedim ama beyim çok titizdir," oldu. Demek adam, bir kez olsun kebab yemeye davet etmemiş kadınları. Özenle ütiledikleri örtülerin masanın üstünde nasıl durduklarını bile bilmiyorlar. Ne de dükkânda aşçının yaptığı yemeklerin kendilerinininkine benzeyip benzediğini... Evde kocaları, babaları, çocukları için karşılıksız olarak yaptıkları işler, aldatıcı da olsa bir şefkat perdesiyle örtülü: Sevdiklerini besliyorlar, giydireyorlar. Adam, belki de bazen karısının böreğini beğeniyordur bile. Ama hiç görmedikleri, neye benzediklerini bile bilmedikleri müşterilerin aklına örtüleri kimin ütilediği nereden gelecek?

"Ücretli emek, yabancılaşmış emektir." Çok doğru da, bu, boğaz tokluğuna ve tanımadık insanlar için, her gece yeniden ve yeniden harcanan emeğe ne demeli?

Tıpkı, kocalar, çocuklar, babalar için harcanan emek gibi, bu emeğin de adı "yok"!

Gülnur Savran

Bulmacasız kalmayın

Bulmaca zihni açar, bunamayı önler, kelime hazinenizi artırır üstelik hoşça vakit geçirmenizi sağlar. Bulmaca hazırlayanlar ise ayrıca ilgi çekici; aralarında kadınların oranı tahmin edilenden fazla. Sekiz bulmaca dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yapan, bankacılıktan emekli, altmış sekiz yaşındaki Nezihe Kutay'la görüştük.

Kare bulmacalar vardır, sorulu cevaplı olan, sonra çengel bulmacalar, şifreli bulmacalar, sarmal bulmacalar. Giderek artan bulmaca çeşitleri arasında hangisini tercih ediyorsunuz, hangilerini çözüyorsunuz? Biz çözüme merakımın dışına çıkarak, bu işi yapanlarla konuşmak istedik. Ve gördük ki bulmaca hazırlayan kadınların sayısı tahmin ettiğimizden de fazla. Bu sektörde birçok bulmaca dergisi yayımlayan iki bağımsız şirket var. Türkiye'nin ilk bulmaca dergisini de yayımlayan Aydın Yayıncılık'ta sekiz bulmaca dergisinin yazı işleri müdürlüğünü bir kadın yürütüyor; Nezihe Kutay.

"Bu işe önce bulmaca çözerek başladım." diyerek anlatmaya başladı. "Bir arkadaşım vardı büyük gazetelerin pazar günleri hediye bulmacaları vardır ya onları toplar getirir, ben de çözerdim. O da hediyelerini kazanırdı. Başkalarının yaptıklarını çözerken, ben niye yapmayayım dedim. Sonra o gazetelere okur bulmacası adı altında bulmacalar yapmaya başladım. Para falan almıyordum. Bir arkadaşım bulmaca dergilerinden söz etti. Bayiden bir tane satın alıp baktım, nasıl bir şey diye. Tesadüfen Aydın Yayıncılık'tan Selim Bey'in dergilerinden biriyim. Telefon ettim, 'Gelin görüşelim' dediler. Yaptığım birkaç bulmacayı alıp gittim. O sıralar emekliydim, boş vaktim çoktu. Anlaştık. Hatta beni künyeye önce Kültür Müdürü diye yazdılar. Şimdi sekiz bulmaca dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yapıyorum."

Doğum tarihi, 10 Mart 1928. Yani neredeyse yetmiş yaşında. Ortaokuldan sonra okutmamışlar, hani o "kız kısmı okuyup da ne olacak" diye. Evlenip çoluk çocuğu olsun diye düşünürlerken Nezihe Hanım, hiç evlenmemiş, çalışmış ve emekli olmuş. Şimdi yalnız yaşıyor.

"Her şeye mecbur kalarak yaşadım biraz" diye sürdürüyor konuşmasını. "Babam hasta olunca çalışmaya başladım. Ankara'ya yerleştik. Devlet dairesinde daktilograf olarak başladığım işte kısa sürede memur masasına oturdum. Sonra bir bankaya geçtim. Yıl 1960. Kurslara gidip İngilizce öğrendim. Ablam İstan-

bul'da yaşıyordu, kocası ölüp yalnız kalınca onun yanına geldim. 1980'de bankadan emekli oldum.

Ben öyle çok zeki değilim ama ömrümü zeki görünmekle geçirdim. Bilmediğim bir şey olursa bilmem ama 'yapabilirim' derim ve yaparım da. Şimdi bilgisayarla bulmaca hazırlıyorum. Bilgisayarı roman yazmak için istemiştim, emekli olduktan sonra özellikle bir şeyler yazıyordum. Bilgisayarı da kendi kendime keşfettim.

Roman yazdım, 190 küsur sayfa; Dolaşıklar. Birçok şeyi paylaşan bir grup arkadaşlık. Bunu yazdım. Satmaz dediler, bastırmak istiyordum ama olmadı işte. Duruyor. Annem hastalanınca eve kapandım, annemi on beş dakika yalnız bırakamıyordum. Şimdi annemi de kaybettik ama ben artık evden dışarı çıkmıyorum."

Ya bulmaca dünyasıyla ilgili düşünceleri?

"Bulmacayı çözecek insanların hangi konularla ilgilendiğini bilmek lazım. Sonra vermek istediğin mesajlarla ilgili sorular sorarsın. Mesela ben birlik, barış gibi kelimeleri kullanmaya özen gösteririm. Hazırlarken elimin altında ansiklopediler, sözlükler olur. Genellikle de 19 - 20 yaşındaki gençlere hitap ediyormuş gibi hazırlarım bulmacaları.

Sabah kalkınca önce günlük gazetelerimi okurum, sonra bilgisayarın başına geçerim ya yazarım ya bulmaca hazırlarım. Bir ara gerçeküstü yazılar yazıyordum. Çok ilgi çekmişti. Başına umulmadık olaylar geldi. Bilim kurgu da ilgimi çeker. Eskiden günde 20 - 30 bulmaca hazırlardım, şimdi daha az oluyor, dergi için bulmaca yapan gençler var artık. O gençlerin içinde kadınlar da çok. Yalnızca bulmaca yaparak hayatını kazanan kadınlar var. Benim için biraz merak gibi bir şey."

Evet, bulmaca insanın kelime hazinesini artırır, zihin açar, oyalır. Daha ne istiyorsunuz? Dergimizde yok ama bir bulmaca dergisi elinize geçerse, deneyin, kolayca çözebilirsiniz. Nezihe hanım da kadınlara özellikle tavsiye ediyor; "Bulmacadan uzak kalmasınlar" diyor. "Yapımı da çözümü de çok kolaydır".

Boşanma ile gelen yoksulluk

Boşanma ile ilgili araştırmalar yapan Doç. Dr. Çiğdem Arıkan'a göre yoksulluk bir yandan ailede gerginliği artırıp boşanmaya neden olurken bir yandan da boşanmalar kadınların yoksulluğunu artırıyor.

Boşanmak yani bir kadınla erkeğin yasal evlilik bağlarına son verme kararı almalarının ekonomik sebepleri ve sonuçları da oluyor. İşte bu alanda bilimsel araştırmalar yapan, yüzlerce boşanmış kadınla konuşup, bilimsel bir takım sonuçlar çıkaran bir kadınla, Çiğdem Arıkan'la konuştuk. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu öğretim üyelerinden Doç. Dr. Çiğdem Arıkan, "Kadınların boşanma kararı alamamasında yoksulluk tehlikesinin en önemli etkenlerden biri," olduğunu düşünüyor. "Enflasyon rakamlarının yüksek olduğu dönemler, iktisadi çalkantıların daha fazla olduğu zamanlar, kadınların boşanma kararı alması daha zor, çünkü onlar için bir risk, mutlak bir yoksullaşma," diyor. Ve bu dönemlerde kadınlar evlerde daha kötü koşullarla evliliklerini sürdürmeye çalışıyorlar. Zaten ekonomik sıkıntılar had safhadaysa, tek başına kaldığında hayat daha zor olacak, sorunlar daha ağır yaşanacak. Bu durumda boşansa bile ekonomik sorunların zorlamasıyla daha fazla geri dönüş oluyor. Ya da bir başkasıyla birlikte yaşamayı daha çabuk kabul ediyor, çünkü tek başına ayakta kalmak çok zor.

Bilimsel araştırma da zor

Türkiye'de boşanma konusunda araştırma yapmanın zorluklarını ayrıca vurgulayan Çiğdem Arıkan, toplumda boşanmış kadına uygulanan ayrımcı tavır nedeniyle kadınların boşandıklarını gizlemek istediklerini, bu konuda konuşmaktan çekindiklerini söylüyor. En çok adres değiştiren kesim boşanmış kadınlar. Dolayısıyla da boşanmış kadınlara ulaşmak daha da zor. Çiğdem Arıkan, 1992 yılında, "Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma" araştırmasından sonra geçtiğimiz yıl da "Türkiye'de Boşanmaya Karşı Halkın Tutumları" başlıklı bir araştırma gerçekleştirdi. Yüzlerce kişiyle görüştü ve bir takım sonuçlar çıkardı. "Her ne pahasına olursa olsun aile bir arada tutulsun demiyorum, bu konuda yapılan araştırmalardan çıkan so-

nuçlara göre sosyal devlet olarak bir takım önlemler alınabilsin".

Ailede yoksulluk gerilimi artırıyor

Araştırmalara göre boşanmalar açısından ekonomik sıkıntılar kısırtıcı oluyor, bir ailede ekonomik sıkıntılar varsa gerilim artıyor, aileler kıt kaynaklarıyla ulaşamayacağı noktaları hedefliyorsa bu gerilim, eşlerin birbirine tepki göstermesine yol açıyor, kavga ediyorlar, boğaz boğaza geliyorlar. Kadının bu noktada ayrılma kararını vermesi de o kadar zor oluyor.

"Evlilikler kötü gitmeye başladığında, kadın eğitimsizse, işi de yoksa boşanma kararı çok zor veriyor, çünkü nasıl yaşayacak, hayatını nasıl kazanacak? Bir de çocukların velayeti anneye verildiyse, onların bakımı da kadına kalıyor; zaten kadınlar bunu istiyor, ne pahasına olursa olsun çocuklarından ayrı kalmak istemiyor ama nafaka sistemi işlemiyor. Kararlar kâğıt üzerinde kalıyor, düzenli olarak nafakayı veren erkek sayısı çok az," diyor Çiğdem Arıkan'a göre, "Zaten mahkemede belirlenen bu nafakanın mümkün olan en düşük rakam olmasını sağlamaya çalışan erkek, daha sonra da ödeme sorumluluğunu taşıyor. Bu durum boşanmış, çocuklu kadınların yoksullaşmasını daha da artırıyor. Kadın, evlilik sırasında üstlendiği çeşitli yükümlülükler nedeniyle kendisini geliştiremiyor, bunun fırsatını bulamıyor. Ev kadını, annelik rolleri arasında kadın

ayrıca birey olarak kendini geliştirme fırsatı hiç olmuyor. Boşanma ile de kolu kanadı kırılmış bir halde kala kalıyor. Evlilik süresince edinilen malların paylaşımı da olmadığından kadının hak iddia etmesi çok zor. Bir taraftan toplumun damgalaması, bir taraftan erkeklerin olmadık teklifleri, yakın çevrenin baskıları, öte yandan yoksulluk, hepsi bir bütün ve bütün bunlar kadında ciddi depresyonlara yol açıyor. İntihar eğilimleri, intihar girişimleri de artıyor, gerek boşanma aşamasında gerekse boşanmadan sonra depresyon artıyor, neden? Çünkü kadının geleceği belirsiz, çocuklarının geleceği belirsiz, şimdi ne olacak? Bir taraftan boşanma kararı almaktan memnun, belli bir travmadan, olumsuzluklardan kurtul-

Boşanmadan ötürü pişmanlık duyma (%)	
Pişman	16.77
Pişman değil	81.37
Cevap verilmedi	1.86

Evliliğe kıyasla kendini değerlendiriş (%)	
Kendine daha güveniyor	83.02
Kendinden daha hoşnut	83.65
Daha kararlı	80.50
Başkalarıyla daha rahat konuşuyor	77.36
Düşüncelerini daha kolay söylüyor	83.02
Zorluklarla daha fazla mücadele ediyor	83.65
Hakkını daha iyi savunuyor	79.25
Hayatı daha çok seviyor	71.10
İnsanları daha çok seviyor	84.28

Boşanmış kadınlar yeni bir evliliği neden istiyorlar? (%)	
Para sıkıntısı çekmemek için	26.05
Toplumun kötü gözle bakmaması için	24.37
Yalnızlıktan kurtulmak için	26.05
Çocukların babasız büyümemesi için	23.53
Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma araştırmasından (Ankaralı 161 boşanmış kadınla görüşülmüş.)	

Boşanmış kişilere yönelik olarak ihtiyaç duyulan hizmetler (%)	
Boşanmış kişilere ayrımcı davranmamaları için toplumun eğitilmesi	91.20
Boşanmış kişilere ekonomik destek sağlanması	86.80
Boşanmış kişilere iş imkânı sağlanması	78.00
Boşanmış kişilerin çocuklarına acil kurum bakımı	77.60
Boşanmış kişilere psikolojik destek hizmeti	77.00
Boşanmış kişilerin çocuklarına eğitimde kolaylık	76.40
Boşanmaya Karşı Halkın Tutumları Araştırmasından (Bu araştırmada toplam 500 kişi ile görüşülmüş.)	

muş durumda olmaktan hoşnut ama çok ciddi bir gelecek kaygısı yaşamaya başlıyor, umutsuzluk yaşıyor, başarısızlık yaşıyor, o zamana kadar sürdürdüğü ilişkilerin artık eskisi gibi olmadığını görüyor, arkadaş çevresi de değişiyor, evliyken kurulan arkadaşlıklar çözülebiliyor, taraf tutanlar oluyor."

Yoksul kadınlar boşanmada daha cesur

Arıkan, yoksul kadınlar, boşanmaya cesaret edemezler diye düşündüğünü anlatıyor; "Çünkü hepten yoksullaşacaklar, ama çoğu için bıçak kemiğe dayanıyor, o kadar kötü koşullarda evlilikler yaşıyor ki, aşılabiliyor, dayak yiyor, hayatına kastediliyor işte o zaman kadınlar boşanıyor ve her işi yapıyor, evinde kesekâğıdı yapıyor ya da akla gelebilecek her şeyi ve boşanıyor." Boşanmalar yüzde 42.6 ile çocuksuz ailelerde en yüksek oranda görülüyor; bunu yüzde 23.1 ile tek çocuklular, yüzde 18 ile iki çocuklular izliyor. Boşanmaların yüzde 46.1'i de evliliklerin ilk beş yılında meydana geliyor. En fazla rastlanan neden ise "şiddetli geçimsizlik". Devlet İstatistik Enstitüsü'nün rakamlarına göre de Türkiye'de boşanmış nüfusun genel nüfus içindeki oranı binde bir civarında; dünyadaki en az boşanmanın olduğu ülkelerden birinde yaşıyoruz. Şimdi Medeni Kanun değişikliği yine gündemde, ama bunun yanında boşanmış kadınlara için yeni bir hayata başlamanın kolaylaştırılması da önemli.

Kadın olmanın bilinci bu kitaplarla başlar

Evelyn Reed
BİLİMDE
CİNS AYRIMI

Çeviren: Şemsa Yeğin
Fiyatı: 340 bin TL.

Evelyn Reed Bilimde Cins Ayrımı adlı yapıtında, insan yaşamına en yakın olan bilim dallarında uygulanan "kadın karşıtı" eğilimi gözler önüne sermekte, bu türden bir önyargının nesnel ölçütlerle değerlendirilmesi beklenen bilimleri, bilim olmaktan çıkardığını göstermektedir. Kadınlara karşı beslenen bu önyargının yaşamını sağlayan toplumsal baskıları açıklayan yazar, nesnel olması beklenen ünlü bilim adamlarının bile, erkek üstünlüğünü öngören bakış açılarıyla bilimleri çarpıttıklarını savunmaktadır.

Çağaloğlu Yokuşu Evren Han Kat:4 No: 63 Çağaloğlu, İstanbul
Tel: 0212, 511 82 33, 0212, 528 44 09 Fax: 0212, 512 43 53

cinsel şiddete ve tecavüze karşı

kendimizi

Qsavunurken*

YASANANLAR, ÖNLEMLER VE GÜNLÜK YAŞAMA GERİ DÖNÜŞ EL KİTABI

Rosalind Wiseman İçev:Lale Akalın

Hangi caddeden yürürseniz yürüyün, hangi saatte dışarıda olursanız olun, ne içerseniz için, ne giyerseniz giyin cinsel saldırıya ya da tecavüze uğramanın sorumlusu siz değilsiniz.

*Sel Yayıncılık
Babıali Cad. 20 / 1 Çağaloğlu, 511 10 05

UNUTAMAYACAKLARI

BİR KAMP...

9-16 yaş öğrenciler için

Yabancı öğretmenler ve konuklarla birlikte, İngilizce, Almanca, Fransızca dersleri, müzik, dans, kültürel ve sportif faaliyetler, izcilik.

17 gün Paşalimanı Adası'nın temiz sahillerinde deniz, güneş ve doğayla içiçe. Pazartesi okullarına taksit olanağı.

GÜLİVER ULUSLARARASI YAZ OKULLARI VE DİL HİZMETLERİ LTD.

Levent Tel: (0212) 280 97 57, 282 81 09 Fax: 282 81 00

İlk Müslüman memureler

Telefon İdaresi'ne çalışmak üzere başvuran kadınlar İmtiyaz-ı Ecnebiye, yani kapitülasyonlar nedeniyle Müslüman kadınlara kapalı olan kapıları zorladılar ve bir yıl sonra işe alındılar.

Osmanlı'nın son yıllarında ardarda başgösteren savaşlar sonucu erkekler büyük ölçüde çalışma hayatından çekilmişti. Bu yüzden günlük hayatın devamı için gerekli olan birçok işte yerlerini kadınlar doldurdu. 1913 yılında yabancı sermayeli bir telefon şirketi kadın eleman alacağını ilân ettiğinde Müdâfaa-i Hukûk-ı Nisvân Cemiyeti'nin yayım organı olan *Kadınlar Dünyası* bu ilân kadınların değerlendirmesi gerektiğini ileri sürüyor, yol gösteriyordu. Bunun üzerine Bedra Osman Hanım, dört arkadaşıyla birlikte Nisan 1913'te telefon idaresine resmen başvurdu. Fakat Sürenyan isminde bir adam kaba bir şekilde müracaatlarını geri çevirdi. Bedra Osman Hanım *Kadınlar Dünyası*'na gönderdiği mektupta başlarından geçenleri şöyle anlatır: "İhtarları üzerine telefon şirketine dört refikamla müracaat ettim. Herhalde tercüman olması muhtemel olan Sürenyan isminde bir zat tarafından birçok hakarete ve istihzâlara hedef olduk. Hatta bu vazifeyi bizim yapamayacağımızı söyleyerek istid'amızı kabulde tereddüt bile gösterdi. Sabır ve metanet göstererek tekrar müracaat ettik. İstid'alarımız kabul olundu. Memuriyette Fransızca veya Rumca telaffuz etmek şart imiş! Refikalarım bu lisanâ da vakıf olmadıklarından ileride istihdam edilecekleri meşkûkdur (şüpheli). Bu şüphe bir ay sonra İngiliz müfettişlerinin vürûdu (gelişi) ile hâl edilecektir." (1)

Bedra Osman'ın bu mektubu üzerine *Kadınlar Dünyası* Osmanlı başkentinde bir şirketin görevlendirileceği memurun Türkçe değil, Fransızca ve Rumca dillerini bilmek zorunda olmasının kendilerini çok üzdüğünü, böyle bir şartın imtiyazname ahkâmından olamayacağını, bunun için hem telefon şirketi idaresinin, hem de Nafia Nazırı'nın (Bayındırlık İşleri Bakanlığı) bir açıklama yapmak zorunda olduklarını dile getiriyorlardı. (2)

Bu olaydan üç gün sonra yine aynı dergi, ne hükümetten ne de telefon şirketinden herhangi bir açıklama gelmediğini, bu açıklanmayı beklediklerini, aynı muameleyle erkekler hedef olmuş olsalardı, acaba *İkdam*, *Tanin*, *Tasvir-i Efkar* ve hatta *Alem-dar* gibi gazetelerin ne tepki vereceklerini, haklarını arayıp aramayacaklarını soruyor ve bir an önce cevap beklediklerini belirtiyorlardı. "Kadınlığa hâsaten Osmanlı kadınlığına karşı iltizâm olunan (lüzum görülen) bu sukût-ı muhakkir-âne (horlayıcı sessizlik) nedendir?.. İşte bu suale biz şimdilik istediğimiz gibi, düşündüğümüz gibi, gördüğümüz gibi cevap vermek isti'âlinde (acele) bulunmayacağız. Fakat iltizâm ettiğimiz nezaketle beraber hakkımızdan dahi feragat etmeyeceğiz. Hak haktır, verilince alınır. Binâenaleyh açık ve katî bir ifadeyle tekrar edelim: Nafia Nezaretinden izahat isteriz.. telefon idaresinden dahi tahrîr-i tarziye (yazılı özür dileme) bekleriz." (3)

Derginin 138. sayısında, telefon şirketinin bir memur yollayıp, kaba davranışlarından ötürü tarziye verdiğini, öte yandan hükümetin de bu konuyla ilgili 6 Mayıs 1913 tarihli bildirimde bulunduğunu öğreniyoruz. Hükümet bildiriminde*, Fransızca'nın mecbur tutulması gerektiği şartı olduğu, fakat Fransızca bilmeyen hamıların da "münasip mahallere" yerleştirilmesinin tebliğ olunacağı, ayrıca buraya başvuranlara nezaket ve terbiye ile davranılması hususunu yakından takip edecekleri belirtiliyordu.

Kadınlar telefon şirketine yaptıkları başvurularından ancak bir yıl sonra Nisan 1914'de işe kabul edildiler. Bedra Osman Hanım da iş müfettişliğine tayin oldu. Bedra Osman Hanım ve yanındaki birkaç arkadaşı Fransızca biliyordu. Telefon şirketine iki yüzü aşkın başvuru olmasına rağmen yedi Müslüman kadın, buna karşılık, altmış, yetmiş civarında gayr-ı müslim kadın alınmıştı. (4)

Kadınlar Dünyası buna da tepki duyuyordu. "Telefon şirketine yedi islâm hanımı kabul edildi ve bunlardan birkaçı terk-i hizmete mecbur edildiler. Bugüne kadar telefon idaresine iki yüzü müteceviz (aşkın) islâm kadını müracaat ederek hizmet talep etmiş ise de, hükümetin tebligatına rağmen Fransızca ve Rumca bilmedikleri bahanesiyle kabul edilmemişlerdir. Malumdur ki muhitimizin islâm ailelerinde Fransızca tahsil gören kızlarımız ancak tabaka-i bâlâ (yüksek tabaka) aileleri arasındadır. İşe, işçiliğe muhtaç olan tabaka ise lisan-ı resmî mahalli (resmi yerel dil) olan Türkçe'den başka bir lisanda tahsil görmemiştir. Telefon şirketi düşünmelidir ki, bu memleketten para kazanacaktır. Anlayamadığımız bu taassubu bırakması, islâm kadınlığına hürmet ve teshilât (kolaylık) göstermesi lazımdır." (5)

Telefon şirketine kabul edilen kadınlar arasında Bedia Muvahhit de bulunmaktaydı. Dame De Si-on'da öğrenim gören Muvahhit yaz aylarında telefon şirketinde fahri olarak çalışmıştır. Bedia Muvahhit o günlerden şöyle söz eder: "O zamanlar iletişim Fransızca yapıldı. Buralarda da Fransız görevliler çalıştırıldı. Bu yüzden lisan bilen Türk kızlarının tatil zamanı burada çalışmalarını istediler. Burada tatil boyunca üç ay kadar çalıştık... O zamanlar on dört yaşındaydım. Okul açılınca tekrar okula dönmüştük." (6)

Kadınların telefon şirketine kabulü dönemin gazetelerinden *Servet-i Fünun*'un 18 Nisan 1914 tarihli sayısında şöyle yer almaktadır: "Bir ay önce telefonun servise konması ile Türkçe, Fransızca ve Rumca bilen Müslüman-Türk kızlarına da bir iş sahası açılmış bulunuyor. Kuruluş bir İngiliz-Fransız-Amerikan şirketi olması nedeniyle bir İngiliz Hanım bu genç kızların on beşini eksiksiz birer telefontu olarak yetiştirmiş bulunuyor. Ama şu da var ki, bu genç kızlar başlarındaki geleneksel çarşaflar ile telefon kulaklıklarını nasıl kullanabilecekler. Bu durumda çarşaftan sarfı nazar edilmesi gerekiyor ve edildi de. Burada onlardan yedi kişilik bir grubu

Oturanlar: (soldan) Nezihe Mustafa, Müfettişe Bedra Osman, Miss Winters, Bedia Sekip (Muvahhit). Ayaktakiler: (soldan) Seniha Hikmet, Vefika, Mediha, Hamiyet Derviş.

Telefon idaresinde müstahdem anâsıra-ı (elemanları) muhtelif Osmanlı kızları.

peçesiz, yüzleri açık, servis şeffelinin etrafında görüyorsunuz. Şeffleri, onlar kadar yatkın, titiz ve zeki öğrencileri olmadığını ısrarla belirtiyor ki, bunu buradaki genç kızların ifadelerinden de anlamak mümkün." (7)

İyi ya da kötü bu olaydan gazetele-
rin söz etmesi olayın ne kadar önemli olduğunu göstergesidir. "Kimi tutucu insanlar kadınların devlet dairelerinde çalışmalarını uygun görmüyor, bu nedenle hükümeti tenkit ediyor, hanımlara kötü puan veriyorlardı. Bundan dolayı postanede hep bir örnek giyen memur hanımlar, halkın serzenişinden (takaza etmesinden) korunmak için o elbiseleri terketmek zorunda kalmışlardır."

"Kadınlar hep bir örnek çarşafa benzer, fakat göğüsleri kırmızı kumaş parçası olan elbiseler giyinmişlerdi." (8)

Kadınlar Dünyası'nın mücadelesi sayesinde kadınlar ilk olarak bir kamu kuruluşunda göreve başladılar ve böylece hemeinslerinin de yolunu açmış oldular. 1920 yılına gelindiğinde Ziraat Bankası'nda yedi, Elektrik ve Tramvay Şirketi'nde iki, Telefon Şirketi'nde çalışan kırk sekiz kadın görmekteyiz. (9)

Bedra Osman Hanım ve arkadaşlarının mücadelesi diğer kadınlara örnek olmuş, verilmeyen hakların alınması için direnmek gerektiğini öğretmiştir.
Feryal Saygılıgil

* Burada İmtiyazat-ı ecnebiye yani yabancılara tanınan ayrıcalıkları içeren kapitülasyonlar kast ediliyor.

Referanslar

- (1) *Kadınlar Dünyası*, Sayı 23, s. 1, 26 Nisan 1329 (1913), "Telefon İdaresi".
- (2) a.g.m.
- (3) *Kadınlar Dünyası*, Sayı 26, s. 1, 29 Nisan 1323 (1913), "İzahat Bekleriz, Tarziye İsteriz".
- (4) Şefika Kurnaz, *II. Meşrutiyet Dönemi'nde Türk Kadını*, MEB Yayınları İstanbul, 1996 s.124.
- (5) *Kadınlar Dünyası*, Sayı 138, s. 2-7, 4 Nisan 1330 (1914) "Birinci Sene-i Devriyye Münasebetiyle".
- (6) Gökhan Akçura, *Bedia Muvahhit Bir Cumhuriyet Sanatçısı*, İstanbul Büyükşehir Belediye Kültür İşleri Dairesi Başkanlığı Yayınları, No.11, 1993, s. 21.
- (7) a.g.e. s. 23.
- (8) Tezer Taşkıran, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1973, s.40.
- (9) Şefika Kurnaz, a.g.e. s. 125.

Bedra Osman Hanım.

Mantar tedavisinde alternatif yöntemler

Yaz aylarının başbelası mantarın çeşitli nedenleri var; tuvaletler, yüzme havuzları, cinsel ilişkiler, dar pantolonlar hatta karbonhidratlı ve şekerli besinler de bu nedenler arasında sayılabilir. Ama korkmayın çok basit tedavi yöntemlerini kendiniz de uygulayabilirsiniz.

Yaz geldi, geçiyor bile. Denize kıyısında tatil yapabildiniz mi? Ya da belki havuza gitmişsinizdir. Bu aylarda yorgunluk çıkarırken sağlığınıza da dikkat etmek zorundayız. Yaz aylarında özellikle sık görülen hastalıklarından biri de mantar hastalığıdır. Mantar, halk arasında mayasır ya da kaşıntı diye bilinir. Mantar hastalığı vücudun birçok yerinde görülür. Örneğin tırnaklarda, ayaklarda, deride ama bizim bugün ele alacağımız sadece vaginal mantarlar. Mantarın çeşitli tipleri vardır, vaginadaki mantara daha çok Kandida denilen tipi sebep olur.

Belirtileri: Dış genital organ-
da; dudaklarda, vaginanın giri-
şinde, vaginada kaşıntı, yanma
hissi, kızarıklık ve akıntıyla görü-
lür. Akıntı beyaz, sarımsı renkte
olup, sıvı olmayan kesilmiş peynir
gibi olan bir akıntıdır.

Bulaşması: Tuvaletlerden,
yüzme havuzlarından olduğu gibi
cinsel ilişkiden de geçebilir. En
önemli kaynaklardan biri de aldı-
ğımız gıdalar yoluyla geçer. Ayırı-
ca uzun süreli antibiyotik tedavisi
görenlerde, vaginanın normal
akıntısı bozulabilir. Bu da manta-
rın üremesi için uygun ortam yar-
tır. Aşırı streste de vücut çeşitli
sinyaller verir. Bu, birçok insanda
başağrısı, mide, karın ağrısı, sık
sık idrara çıkma olabildiği gibi,
vaginada kaşıntı olarak da kendi-
ni gösterir. Vaginal mantarda dış
genital organ, dudaklar kızarır,
idrara yaparken yanma hissi, cin-
sel ilişkide ağrı, yanma hissi olur.
Beyaz sarı akıntı genellikle vardır.

Gelelim tedavisine: Genellik-
le vaginal tablet veya fitillerle ay-
rıca dıştan ve içten sürülecek
kremlerle tedavi mümkündür.
Mantar cinsel ilişki yoluyla da bu-
laştığı için, tedavide yalnız kadın
değil erkek de aynı zamanda te-
davi edilmelidir. Erkeklerin ge-
nellikle (her zaman olduğu gibi)
fazla şikayeti olmadığından teda-
viye genellikle gitmez ya da inan-
mazlar. Ancak sadece eşlerden bi-
ri tedavi edilirse, mantar sık sık
tekrarlar ve radikal bir tedavisi
mümkün olmaz.

Genç kızlarda hatta çocuklar-
da da mantar görülebilir. Onlar
kız olduğu için tedavi edilemez
değil, kadınlarda olduğu gibi
akıntıdan örnek alıp mikroskop
altında teşhis edilebilir. Tedavisi
kremlerle mümkündür.

Sık sık mantar görülen kadın-

larda dışkıının da tahlil edilerek,
barsak, mide mantarı var mı diye
araştırılması gerekir. Bu tür man-
tarların tedavisi ağızdan alınan
haplarla mümkündür. Sık sık
mantar olan kadınlar özellikle
beslenme alışkanlıklarını gözden
geçirmeli. Beslenme sadece kar-
bonhidratlı, şekerli gıdalara da-
yamıyorsa, dikkat etmek gerekir,
çünkü bunlar da vaginanın orta-
mını bozar ve mantar üremesi
için uygun koşullar yaratır. Yine
yaz aylarında dar, tahriş edici ku-
malardan yapılmış pantolon ve
benzeri kıyafetlerden kaçınmalı,
iç çamaşırlarının temizliğine özen
göstermeli.

Birçok kadın cinsel ilişkide
yanma, ağrı hissedebilir, ancak
her yanma da mutlaka mantar
hastalığı demek değildir. Birçok
kadının ifade ettiği "Her ilişkiden
sonra oram (!) biber sürülmüş gi-
bi yamıyor, acıyor!" ya da "Ko-
cam daha yanıma yaklaşınca bir
yangı alıyor oramı". Bunlar man-
tardan çok cinsel bozuklukların,
tatminsizliklerin, orgazm olama-
manın sonuçlarıdır. Bunlara bu-
rada değinmiyoruz (Arkası ya-
rın!).

Sık sık vaginal mantarı olan
kadınlar için alternatif tedavi:
Kendimizin rahatça uygulayabi-
leceği bir yöntem var. Her adet
kanamasından 3-4 gün önce bil-
diğimiz yoğurda tamponu batıra-
rak vaginaya konulması yeterli.
Yoğurtlu tampon vaginada 2-3
saat tutulduktan sonra çıkarılma-
lı. Yoğurdu, vaginanın bozulan
ortamını yeniden düzenleme etki-
si var. Ya da yoğurt artı sirke tam-
ponu kullanılabilir. Üçüncü bir
alternatif ise sadece küçük bir
sarımsak başı vaginaya konu-
larak iki saat sonra çıkarılmalı.

Dr. Nuran Sarıca

23 PAZARTESİ

P

azartesi'ye yazı yetiştireceğim. İş "yazacağım"dan çıkıp "yetiştireceğim"e dönüştü zira yuva kapandı, Melek Tatilde. (Siz de benim gibi Ayşegül serisiyle büyüdünüz: Ayşegül Baloda, Ayşegül Evde, Ayşegül Dört Mevsim, Ayşegül Gemide. Hayatın böyle Ayşegül başlıklarıyla gelip geçtiğini muhakkak tespit etmişsinizdir.) İki buçuk yaşında hareketli

bir çocuğun deniz kenarında tatilde olması demek, siz gariban ananın da sabah sekiz akşam dokuz sıkı bir koşturmaca ve ya sabır antrenmanına tabii tutulmanız demek.

Gir denize çık denizden gir denize, koruyucu kremden de sürelim, aa işte kova kürek kırmızı balık burda, gir denize hadi duşa. Hadi Melek mama yiyelim (Hata! Hata! Hata! Mama da neyin nesi? Yemek desene, bebekçe mi dayatıyorsun?) Lego, Uyuyan Güzel, Aaa Fırfır kayboldu - nerde Fırfır? Bir kaşık daha ye sonra yeme. İki gün oldu saçlarını şampuanlayalım. Elini gözüne sürmezsen yakmaz. Hemen yıkıyorum. Hadi tarayalım. Bak bu şortu giyelim. Peki o çiçekli elbise. Çiğ var mı? Şimdi geldi mi çiğ? Doldurduk havuzu. Bebek yüzün. Peki gemiye binsin.

Bu sabah birden kendimi bizim evden çöp tenekelerine giden yüz metrelik yoldaki çöpleri

Hiçbir kadın
kız kardeşini
tarlada gizlice
çocuk doğurdu,
"namusumuzu
iki paralık etti
diye köy
meydanında
kurşunlamaz.
Zira hiçbir

kalıp işi ve bu işi hallederken kıvrım kıvrım yıllar gibi kıvrandı suçluluktan... İki buçuk yaşında çocuğun zaman kavramı gelişmemiştir, nasıl anasını arıyordur diye diye diye.

Vallahi bu kişisel girişten sonra nicedir yazmak istediğim bu mevzuyla hakkıyla dile getiremeyebilirim. Ketlenme. Kadınlar üstadıdır bu işin. Ama kesiyorum, kesiyorum, kes - tim! Alın bir gazete haberi sizlere: **Anne katili şizofren mi?**

Kadıköy'de avukat annesi Hatice Uğur Tosunoğlu'nu pompalı tüfekte öldürdükten sonra üzerine beton döktüğü iddiasıyla yargılanan Özlem Şenleyli dün yapılan duruşmada şizofren olup olmadığının belirlenmesi için Adli Tıp Kurumu'na gönderildi. Hakkında idam cezası istenen yirmi iki yaşındaki Tıp Fakültesi öğrencisinin Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davası basına kapalı yapıldı. Şenleyli'nin avukatı Tahir Yamakoğlu açıklamasına göre davada annesinin kendisine zorla içirdiğini iddia ettiği Largectil adlı ilacın etkilerinin araştırılması kararlaştırılarak duruşma ertelendi.

Özlem yirmi iki yaşında, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğrencisi. Bu olaydan -cinayetten- bir hafta önce bir dilekçeyle başvurup annesinin müşahade altına alınmasını, Bakırköy'e filan yatırılmasını istiyor. Türkiye'de düşünebiliyor musunuz! Yetkililer -ya da dilekçeyi alanlar: sekreterler, hademeler- kah kah gülmüşlerdir. Oysa anne daha önce nice tedaviler görmüş. Amerika'da sırf bu başvuruyla tahliye edilebilirdi Özlem. Üstelik bir de kendini korumakla

Annelerini öldüren kızlar ço

toplarken buldum. Kan ter içinde o umursamazca atılmış tenekeleri, petleri, naylonları topluyorum. Bir koca Migros torbası doluyor attığım gibi çöpe, yenisini dolduruyorum. (Melek bir arkadaşıyla şişme havuzda oynuyor. Annem yemek pişiriyor.) Ben duramıyorum bir yandan da, "Neden kadınlardan Shakespeare çıkmadı, neden kadınlardan Mozart çıkmadı," diye sayıklayarak.

Manevi olarak da salıncaktayım. Melek habire önünü gösterip: "Benim pipim yok," diyor. Bilenler - okuyanlar - bilirler, daha birkaç ay önce Sigmund Freud'un "penis hasetini" işkembeyi kübradan attığına dair falan filan bir yazı döşenmişim. "Senin pipin yok, kukun var," diyorum. Melek yine: "Benim pipim yok," diyor. Bu bir haset değil tespittir. Diyorum. Önümüzdeki aylar, yıllar gösterecek el mi yaman bey mi, Sigmund Bey mi haklı, ben mi? (Hem bu tespitte neyin nesi, etrafta pipili biri dahi yokken.) Yuvadan mı kaldı bu fotoğraf nedir?

Ben cinayetti, sapıktı, katildi, sapık katildi meselesine takmış bir kadınum. Sapık katil biyografileri okuya okuya bir haller oldum. Şimdi bu asude hayatta, deniz karşımda, gül gibi çocuğuma bakmaktayım bu yazı, bu mevzu da az yakışsız değil hani. "Ver usta bir çeyrek suçluluk da o cihetten." Bir de analık hali ne bitmez tükenmez bir suçluluk duygusuymuş ey allahım! Ne yapsam içimde bir ecinni turnaklarını kemirmekte suçluluk içinde! Melek benden bir hafta önce vardı buraya. Ben ise İstanbul'da

kadın, "Aslan
kızım sayende
aile şerefimiz
kurtuldu,"
safsatalarıyla
robotlaştırılacak
kadar zayıf ve
zavallı ve salak
olamaz.

yükümlü hissettiği bir kız kardeşi var Özlem'in. Ruh hastası bir ananın kızına, kızlarına neler çekebileceğini ancak yaşayanlar bilir.

Evdeki pompalı tüfekte öldürüp koku moku gibi sorunlara karşı üzerine "beton döküyor" ki, bunu da Özlem gibi besbelli akıllı ve soğukkanlı biri akıl edebilirdi. Anne yirmi iki yaşındaki kızına zorla -tıp eğitimi alan kızına- ilaç içiren bir zalim. İşin detaylarını bilemiyoruz. Zira Türkiye'de böyle haberler hep küçücük köşelerde kalır. Ama yüksek sesle (ya da en içinden) sorun bir kendinize: Annenizi öldürmeyi içinizden hiç mi geçirmediniz?

Muhakkak geçirmek ayrı, o cinnet noktasına ulaşip bu işi gerçekleştirmek dünyalar kadar ayrı. Ama ben öyle ana-kız ilişkileri, kızlarını öyle çiğ çiğ yiyip ruhlarını unufak eden analar, yapış yapış darmadağın hayatlar gördüm ki. Dişlerini kızlarının yaşamlarına geçirip en doymak bilmez vampirler gibi hayatı iliklerinden emen emen emen... Onların cinayet işlememeleri zavallı bir tesadüftür. Herkes bu denli gözü kara ve cesur olamaz. Ben şimdi Özlem'i beğendiğimi; onunla ilgili bir kitap yazabilmek için hayatımın beş yılını on yılını şakırt diye verebileceğimi söylemezsem, samimiyetsizlik etmiş olurum.

1994. Ankara'da Arzu Benlioğlu iki kişiye annesi Perihan Ulaş'ı öldürttü. "Öldürün demedim, korkutun dedim." Eter ve şok tabancasıyla senet imzalatmış niyetleri. Perihan Ulaş ilkökul öğretmenini, otuz dokuz yaşında

bakımlı, güzel bir kadın. Arzu'da güzel. Boya sarısı saçları yakışmıyor; ama yine de güzel. Hep velilerin, tanıdıkların, anneannenin evinde sürekli göçebe ve rotasız bir yaşam. Annesi dövüyor habire ve bir ay önce kürtaj olan on altı yaşındaki kızını "yola getirmeye" karar verip işinden rapor alıyor.

On altı yıldır ihmal edilmiş, bavul gibi oraya buraya bırakılıp teslim alınmış bir çocuk. Sonra bavul gibi açıp bakamazsın, içinde neler kırılmış dökülmüş, herşey yerli yerinde mi diye. Tuttuğunu koparan ilkökul müdür yardımcısı, karar vermiş olsa gerek. "Bu kızı adam edeceğim. Zamandır artık," diye. Çok geç. Çok çok geç. Geri tepen bir silahı avuçlamış Perihan Üy-laş.

Bir de çocuklarını öldüren anneler var. Güney Carolina'da Susan Smith on dört aylık ve üç yaşındaki oğullarını arabasının içinde göle itti. Suçunu itiraf ettikten sonra da onları cennete yollamak için bunu yaptığını sayıkladı, kendisini terkeden sevgilisi için değil. Amerika gibi fanatik, dindar bir ülkeye yakışan bir savunma.

Anneler çocuklarını öldürünce içimi fena cızz ettiren şey güçlerin eşitsizliği. Öylesine küçücük elleri, ayakları; kendi doğurduğu yarattığın o çocukları... Burada ağır tahrik, yılların işkencesi filan söz konusu değil. Çocuklar çocuktur çünkü. Yaptıkları da çocuktur; başka ne olabilir ki?

Ama iki kış önce Türkiye'de bir anne doğdu doğalı zatürreli oğlunu -çocuk hep ağlıyor, hasta, uyku yok dur durak yok- banyoda boğul-

maya bırakıp üst kat komşusuna sigara içmeye gitti. Sonra dayanmayıp indi aşağıya. Çocuk çok vahim durumdaydı; sonra kurtarıldı mı hayatı, bile-

miyorum. İki çocuğu var, kocası geceleri çalışıyor. Hasta bir çocuğa günlerce, haftalarca tek başına bakmak... Bazen öyle bir göz kararı yaratır ki insanda. İnann, bu kadını da anlıyorum.

Kayda değer olan şu: Kadınlar hep anlaşılır, kendinizi onların pabuçlarına soksanız hak verecek cinayetler işliyorlar. Yani anlayabilirsiniz, kendinizi zorlayıp özdeşleşebilirsiniz durumlarıyla. "İnsani" durumlar; "insana ait" suçlar. Bu ağır suçların cezası da insanın kendi içinde ödenir. Susan Smith'in avukatı, "Ben hayatımda böylesine acılar içinde kıvranan bir yaratık görmedim," dedi. Yirmi dört saat gözletiliyor intihar etmemesi için. Suç ve ceza adaletin kefeleleri gibi kendi içlerinde kadınların.

Bir kadın dolduruşa gelip boktan bir paye uğruna adam temizlenmez. Kiralık katil olmaz. Sapık katil olmaz. (İstisnai durumlardan bahsetmiyorum.) Diyelim travestileri kafaya takıp otuz-kırk tane travesti, yok at kuyruğu olan sarı saçlı genç adam temizlemez. Kadınlar öldürürse tragedya kahramanları gibi öldürür. Hiçbir kadın, kız kardeşini tarlada gizlice çocuk doğurdu, "namusumuzu" iki paralık etti diye köy meydanında kurşunlamaz. Zira hiçbir kadın, "Aslan kızım sayende aile şerefimiz kurtuldu," safsatalarıyla robotlaştırılacak kadar zayıf ve zavallı ve salak olamaz. Kadının yüreğiyle beyni arasındaki köprü taş gibi sağlamdır. Topa tutsan yıkılmaz.

Perihan Mağden
25 PAZARTESİ

Çocuklarını öldüren anneler

TÜSTAV

ALMANYA

Kıtalararası feminist dergi

International
Feminist Magazin
Lola Press,
uluslararası
temsilcilerden oluşan yazı
kuruluna *Pazartesi*'nin de
katılmasını öneriyor.

Lola Press yılda iki kez, iki dilde (İngilizce ve İspanyolca) çıkıyor. Bugüne kadar redaksiyonunda Almanya, Arjantin, Uruguay, Namibia'dan kadınlar vardı. Dört sayı çıkan derginin her sayısını yazı kuruluna katılan kadın projelerinden biri üstlenmiş. Yılda iki kez yapılan toplantılar her seferinde değişik ülkelerde yapılmış. Almanya'da yapılan son toplantıya Güney Afrika, Karibik Adaları, El Salvador ve Türkiye'deki feminist projelerden birer kişi gözlemci olarak katıldık.

Lola Press bugüne kadar Avrupa, Latin Amerika ve Afrika kıtalarından belirli ülkelerle sınırlı kalan yayımını, hem ülkelerin sayısını artırarak hem de Asya'dan da yeni projeler kazanarak genişletmek ve geliştirmek istiyor. Mayıs sonunda yapılan toplantıda *Lola Press*'in nasıl geliştirilebileceği, artan masrafların nasıl karşılanabileceği tartışıldı. Bir sonraki sayının içeriği belirlendi.

Lola Press, 64 sayfa, renkli, 23/30 cm. boyutlarında. Yukarıda adı geçen dört ülkede bin adet dağıtılıyor. Daha çok abonelik yoluyla ve projeler aracılığıyla okuyucuya ulaşıyor. Dergi feminizmin uluslararası güncel konularını ele almayı, ülkeler arası feminist deneyleri birbirine aktarmayı ve başarabildiği ölçüde, kıtalar arası feminist bir ağ oluşturmayı hedefliyor.

Hülya Eralp

PAZARTESİ 26

KÜBA

Kraliçenin dönüşü

800 metrede 39 zafer, korkunç bir kaza ve yedi ameliyat... Otuz iki yaşındaki Fidelia, olağanüstü bir çabayla iyileşti, şimdi kariyerinin son noktası olacağını söylediği Atlanta Olimpiyatları'na hazırlanıyor. Yeni bir antrenörü, yeni bir çalışma yöntemi, hatta yeni bir sevgilisi var.

800 metrede ardarda gelen 39 zafer ve dünya sıralamasında zirve: Kübalılar'ın ulusal kadın kahramanı Ana Fidelia Quirot. Yalnızca başarılı bir sporcu olarak değil, devrime bağlılığı ve alçak gönüllülüğüyle de Kübalılar'ın gönlünde yer etmiş. İsmi, Fidel Castro'ya atfen konmuş. "Ben devrimle doğdum ve bana her şeyimi devrim verdi," diyor. Dünya çapında bir sporcu olmasına rağmen, Havana'da mütevazı bir dairede yaşıyor. Maaşı ortalama ücretin iki katı, daha iyi yolculuk ve beslenme olanaklarına sahip ve yeni bir Mercedes-Benz'i var gerçi, ama dünyadaki seçkin atletlerle karşılaştırıldığında, kuşkusuz çok yoksul.

1993 yılının Ocak ayında, bir gece, yedi aylık hamile Fidelia evinin mutfağında korkunç bir kaza geçirdi. Eski gaz ocağının patlamasıyla, karnından kollarına, boynuna ve kısmen yüzüne dek ulaşan alevler, bedeninin yüzde 38'inde üçüncü derece yanıklara yol açtı. Bu kazayla Fidelia bebeğini ve bir süre için, yaşama isteğini yitirdi: "Aylar boyunca, yeniden koşma-

yı düşünmek bir yana, aynaya bakmak bile son derece zordu." Hastaneye getirildiğinde, doktorlar yaşama umudu olmadığını söylediler. Kaza gecesi, yatağının başucuna ilk ulaşanlardan biri Fidel Castro'ydu. Fidelia bilincini yitirmiş bir haldeydi, ama Castro'ya şöyle fısıldadığını hatırlıyor: "Yeniden koşacağım".

Kazanın ardından, yedi kez deri nakli ameliyatı geçiren ve son derece acılı bir tedavi süreci yaşayan Fidelia'nın müthiş bir yaşama azmiyle mücadele ettiği acılar yalnızca bedenindeki yanıklardan ibaret değildi. Kaza öncesinde başlamış olan söylentiler, bebeğin babasının kimliğini açıklamasıyla zaten yoğunlaşmıştı; yüksek atlama dalında ün yapmış Kübalı atlet Javier Sotomayor'la Fidelia'nın arkadaşlıkları uzun yıllar önce başlamıştı; Sotomayor evliydi. Dedikodulara göre, ilişkiyi bitirmek istemişti ve patlama bir kaza değil, bir intihar girişimiydi. Fidelia bunların tamamen gerçek dışı olduğunu açıklasa da, dedikoduların engellenemeyeceğinin farkındaydı.

Fidelia, inanılmaz bir sabır ve azimle iyileşmeye başladı. Kazadan dört ay sonra ve umulandan beş ay önce, boyunluğunu ve sargı bezlerini atarak jogging yapmaya başladı. Bacakları kazadan etkilenmemişti ve yeniden koşabilme umudu onu hayata bağlıyordu. Altı ay sonra, bir "robot" gibi koşarak, Porto Riko'daki Orta Amerika ve Karaib oyunlarında bir gümüş madalya kazandı. Geçen yaz ise, bir mucizeyi gerçekleştirerek, dünya şampiyonasında 800 metreyi 1:56.11 gibi bir sürede koştu. Şimdi, otuz iki yaşındaki Fidelia, kariyerinin son noktası olacağını söylediği Atlanta Olimpiyatları'na hazırlanıyor. Yeni bir antrenörü, yeni bir çalışma yöntemi, hatta yeni bir sevgilisi var; kadınsı görünmeyi hiç ihmal etmiyor. Örgülü saçları, ojeli tırnakları, gümüş küpeleri ve pembe rujuyla, sahaların Kübah kraliçesi geri dönüyor.

Newsweek

Zapatist kadınlar:

Dağda kumandan, köyde anne

Zapatistalar, 27 Temmuz-3 Ağustos 1996 tarihleri arasında, "JA BASTA! (Artık Yeter!) Dünyayı fethetmeye ihtiyaç yok, dünyayı yeniden yaratmak gerekiyor," başlığıyla Meksika'da bir dünya konferansı topluyorlar. Konferansa dünyanın her yerinden, sosyalist, feminist, çevreci, ırkçılık karşıtı hareketlerden, işçi ve ulusal kurtuluş hareketlerinden yüz binlerce temsilci katılıyor. Berlin'de yapılan Avrupa konferans hazırlık toplantısına Meksika'dan konuşmacı olarak katılan Marta'yla sohbet öğretici ve zevkliydi benim için.

- Meksika son zamanlarda ilerici dünya kamuoyunun gündeminden düşmüyor. Zapatistalar gericiliğin atıştığı yakıyor. Marcos'un söylemleri de bunda çok etkili oldu değil mi?

Evet. Marcos efsanevi bir kişilik kazandı. Sadece bir halk hareketinin önderi gibi değil, bütün dünyada ilericileri, ezilenleri, ayrımcılığa uğrayanları heyecanlandıran, ümitlendiren sözler söylüyor. Meksika hükümet ve ordusunun bütün saldırısına rağmen Zapatist hareket bir barış hareketi. Görüyorsun ellerindeki silahlar ne kadar ilkel, tahtadan oyuncaklar gibi. Zapatistalar iktidarı hedeflemiyor, devlet kurmak diye bir dertleri de yok. İnsanca yaşamak için, insanca yaşaması için mücadele ediyorlar, direniyorlar. Bütün bunlar da dünyadaki sosyal hareketlerin dikkatini çekiyor. Çünkü Marcos bir köylü hareketinin önderi olmasına rağmen söyleminde sosyal hareketlerin taleplerine sahip çıkıyor, her türlü ezilmenin karşısında insanın özgürleşmesini temel alan yeni

Marta Duran de Huerta Patino, hem feminist, hem Zapatist. Otuz dört yaşında, sosyolog ve gazeteci. Meksiko'da bir üniversitede ders veriyor ve günlük bir gazetede yazıyor. Marta ile arkadaşımız Hülya Eralp görüştü.

bir politik anlayışı savunuyor.

- Meksika halkının yapısı nasıl? Zapatistaların söyledikleri halk içinde de olumlu yankı buluyor mu?

Meksika halkı iki kültürün karışımından ortaya çıkmış bir halk. Daha doğrusu Meksika halkını tanımlarken, "Biz tecavüz çocuklarıyız," desem hiç de yanlış olmaz. Anamız kızıldirililer, babamız tecavüzcü İspanyollar. Meksika'da yerli halk yaşarken İspanyollar ülkeyi işgal ve talan edip, altın ve gümüş yataklarını ele geçirmişler, ekonomiyi, tarımı, kültürü gasp etmişler. İki halkın karmaşası çıkmış ortaya. Ülkede 40 milyon civarında insan yaşıyor. Bunun 20 milyonu başkent Meksiko'da oturuyor. Her türlü zenginlik orada, ülke oradan yönetiliyor. Ama orada da iktidar ticareti, ekonomiyi ellerinde bulduran bir avuç azınlığın elinde. Başkent ve diğer birkaç kent dışında yaşayan köylüler ise son derece yoksul, her türlü insani yaşam koşullarından yoksun.

- Meksika'da yaşayan kadınların durumundan da söz eder misin?

Sanıyorum biraz Türkiye'ye benziyor. Dinin ve geleneklerin etkisi çok

çok yüksek. Boşanmak dini olarak reddediliyor. Yani hem hukuki, hem de toplumsal yasalar tamamıyla ataerkil, erkek egemen. O nedenle Zapatistalar içindeki kadınlar toplanarak kendi yasalarını kendileri yaptılar. Zapatist kadınlar birlikte olmak istedikleri erkekleri kendileri seçiyor, istedikleri zaman ayrılabilir, çocuk yapıp yapmamaya kendileri karar veriyorlar. Orada kadınlar söz ve karar sahibi. Zapatist kadınların bu girişiminden sonra pek çok kadın Zapatist harekete katıldı. Hareketin yüzde 30'dan fazlasını kadınlar oluşturuyor ve pek çok kadın kumandan var.

- Zapatist kadınlar sürekli dağlarda mı yaşıyor, orada eş ve çocuklarla ilişkiler nasıl düzenleniyor?

Hayır. Dağlar ve köyler içiçe. Kumandan kadınların aynı zamanda köylerde, çocukları var. Meksika ordusundan askerler köylere geldiklerinde hangi kadının Zapatist olduğunu ayırdedemiyorlar. O yüzden Zapatistalar'ı her an her yerden çıkabilecek hayaletler gibi görüyorlar. Gerilla-köylü ayrımı yok. Bir yandan günlük yaşam devam ediyor. Zapatista bir halk hareketi.

- Meksika'da feminist yayın, feminist hareket ve örgütler var mı?

Feminist dergiler var ama yaygın değil, sadece kitapçılarda satılıyorlar. Feminizm pek kullanılan bir sözcük değil, örgüt ve hareket denilebilecek bir şey de pek yok. Ama bir anti-pati de yok. Uzun yıllardır ailemden ayrı yaşadığım, evlenmeyi düşünmediğim, hâlâ çocuk yapmadığım için bana, "Sen feministsin," diyorlar, itiraz etmiyorum. Ailemin de benim bu durumumla ilgili bir sorunu yok.

- Annen baban sosyalist mi?

Ben önce onları komünist sanıyordum. Komünistleri tanıdığımda onların Troçkist olduklarını düşündüm, Troçkistleri tanıdığımda, onların anarşist, anarşistleri tanıdığımda da onların Zapatist olduğuna karar verdim.

- Türkiye'li kadınlara söylemek istediğin özel bir şey var mı?

Evet. Davetli olarak geldiğim Almanya'da Almanlar beni Türk'e benzettikleri için ayrımcılığa uğradım. Fırsat bulduğum en kısa zamanda Türkiye'ye gelmek istiyorum.

“Kızıl Emma” hayatını

Emma'nın hikâyesi, bir yanıyla, kamuya mal olmuş başarılı bir kadının kamusal hayatıyla özel hayatı, militanlığıyla kadınca duyguları arasındaki gelgitler, çelişkiler.

Emma Goldman'ın özyaşamöyküsünün bende bıraktığı en belirgin duygu, soluk soluğa, durup dinlenmeye, düşünmeye bile zaman tanımayan bir eylemlilik, bir mücadele. Dirençli, eylemci, idealist, cesur, ödünsüz, putkırı ve kadın; aşk acılarından, kendine yakıştıramadığı ve itiraf etmekten kaçınmaya çalıştığı kadınca kıskançlıklarına, bastırıldığı annelik arzusundan, güzel elbiselere, çiçeklere, erkekler tarafından beğenilip pohpohlanmaya düşkün oluşuna dek.

Emma, anarşist toplum idealinde de, kadınların kurtuluşuna ilişkin özleminde de gerçek bir “Hemen Şimdi”ci. Bir özgür irade timsali. O kentten bu kente, o toplantıdan bu mitinge, anarşist düşünceleri belli bir entelektüel çevrenin dışına, orta sınıfa ve işçilere taşırken, coşkusuyla, “Devrimin eli kulağında” duygusunu veriyor insana; içkiden, dansetmekten, çiçeklerden, tiyatrodan, kısacası, başta büyük aşkı Saşa (Alexander Berkman) olmak üzere, bazı yoldaşlarının lüks bulup eleştirdikleri güzel şeylerden hiç ödün vermeden, bunların herkesin hakkı olduğunu savunarak. Dansedemediği bir devrim, devrim değil Emma'ya göre. Ve kendi çevresindeki pek çok anarşistin bile, gelecekteki güzel günlerde yaşanacağını düşünerek, yalnızca teorisini yaptıkları serbest aşk ve cinsellik de, teoride kalmasına Emma'nın gönülünün razı olmadığı bir şey.

Emma aileyi, Kilise'yi ve devleti büyük bir cesaretle karşısına alıyor. Döneminin toplumsal ve gündelik hayatında gündeme gelen her tabuya el atıyor. Özgür aşkı, cinselliği, doğum kontrolünü, kadın ve erkek eşcinsellerin, fahişelerin haklarını savunuyor. 1869-1940 yılları arasında yaşadığı düşünülecek olursa, bugün hâlâ toplumun geniş kesimleri için tabu olmayı sürdüren bu konuları, hem de bir kadın olarak savunmanın ne kadar cesaret istediğini anlamak zor olmasa gerek.

Bu kadar isyan, bu kadar aykırılık...

Emma bir Yahudi, Litvanya'dan Rusya'ya, St. Petersburg'a göç eden (1881) ailesiyle beraber, bu ülkede en çok baskıya uğrayan azınlıklardan olan Yahudi gettosunun bir üyesi.

PAZARTESİ 28

si. Kitaplarını yırtan, çocuk denemek yaşta evlendirmeye kalkan muhafazakâr bir babanın kızı. On üç yaşında, St. Petersburg'un karanlık ve nemli atölyelerinde çalışan bir işçi. “Vaadler Ülkesi” Amerika'da, yine göçmen, yine yabancı, yine gencecik, yoksul ve sağlıklı bir işçi. New York'a yerleşip anarşist çevreye girmesiyle başlayan mücadele yıllarında da hep çalışmak zorunda; atölyelerde, evde parça başı dikiş dikerek, yoksul insanlara ebellek yaparak, daha sonra da hemşire olarak. Ve Emma bir kadın...

Otoriteyi ve ilk isyan babasıyla tanışmış, önce evlenmeyi reddederek, ardından kendi seçtiği biriyle evlendikten kısa bir süre sonra boşanmaya cesaret ederek, ailesinden ve çevresinden kopmayı göze almış, toplumun en diplerinden isyanıyla yükselmiş bir Emma; çeşitli ülke, toplum ve kültürleri, sınıf ve kesimleri karşılaştırma olanağı taşıyan pratik bir hayat bilgisiyle genç yaşta donanmış. Giderek tanınmış, kitleleri etkisi altına alan, coşturan bir hatip olabilmesinde herhalde bunun da bir payı var: Emma hitabettiği yoksul insanların yaşamlarına, acılarına, özlemlerine yabancı değil.

Emma'nın hikâyesi, bir yanıyla, kamuya mal olmuş başarılı bir kadının kamusal hayatıyla özel hayatı, militanlığıyla kadınca duyguları arasındaki gelgitler, çelişkiler. Ne var ki, anarşist feminizmin öncülerinden sayılan Emma Goldman'ın feminizmi, ne teorisinde ne de yaşantısında sorunsuz değil. Kadınların nasıl ezildiklerini, nelerden yoksun bırakıldıklarını, yeteneklerinin nasıl köreltildiğini yalnızca teorik olarak değil, günlük yaşamda da büyük bir berraklıkla gören Emma, kadınlar için de özgür aşkı, erkeklerin sultanlığından kurtulmayı, doğum kontrolü hakkını militan bir biçimde savunuyor, ama kadınların kölelikten kurtulamamalarının nedeni konusunda, erkeklerden çok kadınları suçlayan bir tavır içinde. “Hemen Şimdi”ci Emma, bütün kadınların neden kendisi gibi hemen ayaklanmadıklarını anlamıyor. Toplumsal bir iktidar ilişkisi, bireysel iradeye yapılan aşırı vurgunun gölgesinde kalıyor. Örneğin,

Emma Goldman
Hayatımı Yaşarken, 1. Cilt
İngilizce'den çeviren: Beril Eyüboğulu
Metis-Kaos Yayınları, 1998

kadınların oy hakkı mücadelesini küçümsemesi, temsili demokrasinin anarşist reddinin yanısıra, feminizme bakışının da bir ürünü. Oysa Emma, “Anarşistlerin Kraliçesi-Kızıl Emma” olarak, kendi çevresindeki ayrıcalıklı konumuna rağmen, “özgür bir kadın” olmak için bedeller ödemiş: Yücelttiği annelik duygusundan kendisini mahrum bırakmış, erkeklerin aşka kendisi kadar ihtiyaç duymadıklarını, “özgür aşk” a ise kadınlardan çok daha sorunsuz bir biçimde adapte olduklarını keşfetmiş, aşkı bulduğunu düşündüğü zamanlarda ise ya özgürlüğünün sevdiği erkeğe fazla geldiğini hissetmiş ya da sevdiği erkeğin özgür aşk uygulamalarının kendisine hiç de iyi gelmediğini hayretle fark etmiş, düşünceleriyle çelişkiye düşmemek için kendisiyle mücadele etmiş. Emma bunlarla yeterince yüzleşebildi mi, köleliğe katlanan kadınlara hoşgörüsü biraz arttı mı? Bunları kitabım, hiç değilse birinci cildinden çıkarabilmek zor.

Emma'nın kadınlarla ilişkisi ise hiç sorunsuz görünmüyor. Kitabında erkeklerle olan dostluk ve aşk ilişkileri oldukça ön planda. Zaman zaman duygularını, kendisini daha iyi anlayacağını düşündüğü bir kadınla paylaşma ve yakın arkadaş olma özlemini dile getirirse de, bunun gerçekleşmesinde kendi muhtemel payını düşünmekten kaçır gibi. Ona göre, sivrilmiş bir kadın olması ve erkeklerin ondan hoşlanmaları diğer kadınlarda kıskançlık ve mesafeye yol açıyor. Başarılı, erkek dünyasında kendini kabul ettirebilmiş pek çok kadının gözünü kör eden zaaftan belli ki Emma da kaçabilmiş değil. O “özel bir kadın” ve diğer kadınların onunla ilişkilerinde bunu tanımalarını bekliyor. Üstelik küçük ipuçlarından, Emma'nın da kıskançlıktan, “kraliçe”liğini tehlikeye atabilecek kadınları tehdit olarak görme eğiliminden ari

yaşarken

olmadığını anlamak mümkün. Ama Emma kadınlararası rekabet ilişkilerini bir kader ortaklığı çerçevesinde anlamaya çalışmaktansa, tek yanlı ve kendisine yönelik bir şey gibi algılamayı tercih eder gibi. Kadınlarla ilişkisinde kibar, himayeci ve mesafeli. Kısacası, Emma'nın feminizminin kadın dayanışması damarı oldukça zayıf.

Hayatımı Yaşarken, düşünce ve duygulardan çok, oldukça kronolojik bir biçimde olayları anlatan bir seyir izliyor. Çeşitli kentler, ülkeler, toplantılar, konferanslar, uluslararası kongreler, sayısız gözaltı, sayısız miting; anarşist, sosyalist, sanatçı, bilimci, ünlü ve ünsüz ya da artık unutulmuş yüzlerce ismin bir resmi geçidi. Bu haliyle kitap, Emma'yı ve dönemini, o dönemde yaşamış olan insanları ve düşünceleri daha iyi anlayabilmek için, başka kaynaklarla tamamlanmayı, satıraralarını da okumayı gerektiriyor. Ayrıca, Emma'nın duyguları ve düşünceleri, hatta yaşadıkları konusunda kitapta önemli eser olduğu seziliyor (kimi zaman politik, kimi zaman kişisel kaygılar!). Kitap düz bir hat üzerinde, gelişme ve derinleşmeyle değil, yeni olayların, yeni kişilerin ortaya çıkışıyla ilerliyor. Bu haliyle, Sheila Rowbotham'ın *Defter Dergisinde* yayınlanacak olan, "Onun Bir Rüyası Vardı" başlıklı yazısında dediği gibi, "Radikal dostluk ağlarının bir haritası".

Son olarak, Beril Eyüboğlu'nun temiz ve akıcı çevirisinin *Hayatımı Yaşarken*'e katkısının büyük olduğunu söylemeliyim. 450 sayfalık ve pek değişmeyen temposuyla okumayı yer yer güçleştirebilen bir kitabı rahatlıkla okunabilir kılan bir çeviri.

Nesrin Tura

Loreena McKennitt özellikle *The Mask and Mirror* (Ayna ve Maske) adlı albümüyle ülkemizde şaşırtıcı bir popülerliğe sahip. İstanbul Caz Festivali sırasında bir konser veren sanatçıyla görüştük.

Ya ayna ya maske

Loreena McKennitt otuz dokuz yaşında Kanadalı bir kadın. Küçük yaşta müziğe merak sarmış, on yıl klasik piyano, beş yıl şan dersi almış, sonunda arp çalmakta karar kılmış. Şaşırtıcı olan böyle bir formasyonla ve daha da önemlisi ürettiği müzikle pop müzikte bu kadar başarılı olup bu kadar çok tüketilmesi. Loreena aynı zamanda veteriner. Müzikal kariyerinde ise sokak şarkıcılığı dahil çok çeşitli evreler var ve şu anki başarısına ulaşana kadar çok uğraşmış.

McKennitt Kanadalı fakat ailesinin kökleri İrlanda'nın Belfast şehrine dayanıyor. Şarkılarında görülen Kelt ve İrlanda etkileri bu köklerle ilgili. Bunun dışında müziğinde İspanyol, Kuzey Afrika, Ortaçağ Fransası ve Normandiyası'nın etkileri de var. Neredeyse kusursuz vokalleri, mistik konulara meraklı müzikseverleri kendine bağlıyor.

İlk albümünün adı *Elemental*. Türkiye'de ise *The Mask and Mirror* adlı albümüyle tanındı. Öteki albümlerinin adları, *To Drive The Cold Winter Away*, *Parallel Dreams* ve *A Winter Garden*. Önümüzdeki günlerde çıkacak olan altıncı albümü *Real World* için yeni kaynaklarla çalışıyor. Bu arada da yoğun konser programını sürdürüyor. Loreena McKennitt'le İstanbul'a geldiği sırada görüştük.

Yalnızca müzik değil sözler de

Mc Kennitt yalnızca besteleriyle değil şarkılarının sözleriyle de dikkati çekiyor. Kendi yazdıkları bir yana sözler genellikle William Blake, Shakespeare, Yeats gibi şairlerden. Kendisi konuyla ilgili olarak, "Bundan dolayı beni Ölü

Ozanlar Derneği üyesi olarak görenler var. Ben sevdiğim şiirleri şarkı yapıyorum. Sözler her zaman benim perspektifimi yansıtmıyor," diyor.

Başarısının sebepleri arasında yaşadığı Kanada'nın çok kültürlü ortamını da görüyor. Müziğin ulusal kimliği üzerine sorulan sorulara verdiği cevaplarında çağdaş popüler müziğin adına dünya denen şu global köyün halk müziği halini daha doğrusu geleneksel yerel halk müziklerinin yerini aldığına inandığını söyledi. Müziğinde farklı yerel müziklerin etkisini duyduğumuz sanatçının bu sözlerini yadırgadık. Ayrıca Doğu (ve tabii bu arada da Türkiye) müziklerini tanımadığını söyledi. Kendisinin başka kültürleri öğrenmek konusunda ısrarlı ve hevesi olduğunu ancak bunları tanıyarak müziğinin ipliklerini dokuyabileceğini ifade etti. Bu tür bir çabanın yaratacağı çok kültürlülük ortamının ve kolektif bilincin yeni bir kültür yaratacağını, yerel kültürlerin yerini alacak bu kültürün ise politikadan sanata bir çok sorunun çözümüne hizmet edebileceğini de söyledi.

Kadın olmak

Cinsiyetinin yaratıcılığını etkilemediğini, ayrıca müzik endüstrisinin içinde bir çok kadının erkeklerden beter olduğunu ama kendisinin kişisel olarak herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmadığını anlattı. Politik gündemi olmayan bir müzik ürettiğini dolayısıyla bu tür soruların şarkılarında yer almadığını müziğinin kendi arımması, keşfettiği yolun bir belgelenmesinden ibaret olduğunu söyledi.

Loreena McKennitt'i tanıma fırsatı bulduğumuza sevindik.

İlk kurban Klytimestra

Apollon emretti, Orestes öldürdü

Erkek egemenliğinin üç bininci yılı dolarken tüm kadehler anne katili Orestes "şerefine" kalkmalı...

Erkek egemenliğinin yeryüzündeki varlığının biricik meşrulaştırıcılarından olan anne katilliği "uygarlık" tarihimizin eski... Evet. Fakat insanlık tarihimizin hâlâ yeni vahşeti. İnsan bir milyon yıl kadar avcılık-toplayıcılık yaptı. Tarım yapabilmesi ve yerleşik yaşamaya başlaması ise sadece dokuz bin yıl önce gerçekleşti. Bunun yaklaşık ilk altı bin yılı hakkındaki antropolojik araştırmalarda, erkeklerin kadınlar üzerinde egemen olduklarına dair kanıt değerinde kayda değer bir ipucuna rastlanmadı... Buna karşılık anasoylu ailenin varlığına dair pek çok kanıt elimizin altında duruyor. Üç bin yıl kadar önce, yeryüzü efsanelerinde ilk defa anne katillikinden, kız ve erkek kardeşler arasındaki düşmanlıktan söz eden hikâyeler ortaya çıktı. Bu, şu çok iyi bildiğimiz "uygarlığımızın" beşiği Yunan mitolojisidir. Anne katili Orestes ise o güne kadarki anaerik değerler sistemi içinde yapılması en affedilmez ve akıl almaz olanı yaparak, yani karından doğduğu, sütü ile beslendiği, koynunun kokusunda uyuduğu annesini, babasının intikamını almak üzere öldürerek erkek egemenliğinin kurulması uğruna kendini kurban etmiş oldu. Efsane şöyleydi: Orestes'in babası ve Troya savaşının kumandanı olan kral Agamemnon'a bu savaştan önce eğer kızımı kurban ederse savaşı kazanacağı söylenir. Bunun üzerine Agamemnon'un kızı İphigeneia'yı evlendireceği vaadiyle çağırıp kurban etmek üzere öldürtür ve savaşa gider. Kızının evlendirilme vaadiyle kandırılıp bir savaşı kazanma tutkusu için kurban edilmesine engel olamayan anne Klytimestra acı ve intikam duygularıyla kocasının savaştan dön-

mesini bekler. Agamemnon on yıl sonra savaşı kazanmış olmanın gururu içinde ülkesine döndüğü gece karısı tarafından öldürülür. Anasoylu akrabamızın egemen olduğu bir toplumsal yapıda bu haklı bir cinayetti. Çünkü anne kendi soyundan olan kızının intikamını almak için kendi soyundan olmayan kocasını öldürmüştü. Orestes ise babasının intikamını almak üzere kendi soyundan olan annesini öldürür. Orestes'in işi annesine göre çok zor olur bu yüzden. Annesi kocasını öldürdüğünde şöyle demiştir: "Kocamın ölü bedeni içeride yatıyor. Bunu yapan da bir annenin haklı ellidir." Vicdam rahattır. Oysa Orestes annesini öldürmek için babasoyluluğunun simgesi olan tanrı Apollon'dan emir almasına rağmen defalarca tereddüte düşmüş ve bu görevden vazgeçmek istemiştir. Ama Apollon'un emri kesindir. Öldürülen babasının intikamını almaktır. Zavallı Orestes'in içinden çıkamadığı durum şudur: Annesinin yanını tutup anaerik oç alma yasalarını mı izleyecektir? Yoksa babasının soy zincirini korumak için annesini mi öldürecek? Annesini öldürmek üzere kılıcını çıkardığında bile yüreğinde annesinin sıcaklığı vardır. Sonunda annesini öldürür öldürmesine ama bundan sonra etrafını saran korkunç hayaletler (yılan saçlı intikam tanrıçaları) peşini hiç bırakmazlar. Tabiri caiz ise "kafayı yer" bir güzel... Kim bilir? Belki de erkeklerin şu meşhur "cinnet" geçirerek ailelerini doğrama hakları da Orestes'le başladı!.. Bu cinayet insanlık tarihinin dönüm noktalarından biridir. Baba - soylu erkek egemen toplumsal yapı, ana ile oğul arasındaki bu dramatik kopuşla tarih sahnesindeki yerini sağlamlaştırmış olmaktadır.

İnsanlık tarihinin son üç bin yılı

boyunca anneler oğulları, kızkardeşler erkek kardeşleri, kadınlar kocaları, kız çocuklar babaları tarafından, toplumca haklı sayılan "namus" cinayetleriyle öldürüldüler. Erkek egemen ilkeler doğrultusunda "tanrı buyrukları" ile yakılarak, taşlanarak öldürüldüler. Erkek egemen toplumun kadınlarla hesaplaşması bununla da bitmedi. Kadınlar, çocuklarının yaşama haklarının da devlet "baba" ve evdeki babanın buyruğu ile ellerinden alınmalarına seyirci bırakıldılar. Toplumda o kadar "yoktular" ki... Çocuklarının ölüm kararını veren ve uygulayan bu "baba"lara duydukları nefret ve düşmanlığı ne kendilerine ne de topluma haykıramadılar çoğu zaman...

Orestes'in yaşadığı toprakların en yakın komşusu olan Anadolu'da erkek

egemenliği üç bininci yılını büyük "zaferlerle" doldurmak üzere!... Son bir yıl içinde bu topraklarda; Urfa'da on dört yaşındaki kız çocuğu evinden kaçıp kaçıp dolaştığı için aynı yaştaki teyze oğlu tarafından mahallesinin meydanında, Gaziantep'in bir köyünde on altı yaşındaki bir genç kız, erkek egemen mülkiyet ilişkileri ve değerler istemine uygun olmayan bir biçimde, yani "evlilik dışı" aşık olup, sevişip, gebe kaldığı için kendinden bir yaş büyük erkek kardeşi tarafından köyün meydanında, İzmir'de 30'lu yaşlarındaki bir anne, kocasının oğluna verdiği emir ve görev doğrultusunda henüz sadece dokuz yaşında olan oğlu tarafından öldürüldü. Babalardan, erkek kardeş ve amcalardan oluşan aile meclislerinin kararlarıyla öz kızları yine kendi öz oğulları tarafından öldürülen anneler yeryüzünün en yaman çaresizliğini yaşadılar. Yine bu bir yıl içinde, bu topraklarda, çocukları devlet "baba" tarafından kaybedilen anneler çocuklarından bir haber alabilmek umuduyla kışın ayazı, yazın güneşi, polis sopası demeden her cumartesi öğlesi sokaklarda oturdular... Çocuklarının ölmüş bedenlerine razı oldular... Klytimestra'nın sabrı ile!... Çocukları cezaevinde olan anneler çocuklarının hayatlarından endişe ederek, onların sağlıklı olup olmadıklarını öğrenebilmek, ölüm koşullarında yaşamalarını engellemek için günlerce beklediler cezaevlerinin ve devletin kapılarında... Onları saçlarından tutup yerlerde sürükleyenler o kadar yeryüzü egemeniydiler ki annelerinin ayağının altındaki cennet vaadi bile onların "cinnetini" engelleyemedi.

Erkek egemenliğinin üç bininci yılı dolmak üzere... Sınıflı toplumun inkar edilemez katkılarıyla gücüne güç katan bu vahşet düzeninin egemenleri, annelerin, kız kardeşlerin kanları ve gözyaşları ile dolu kadehlerini, kadınların ağıtları ve bedduaları eşliğinde kaldıracabilirler "şerefe"!...

Hatice Kurtuluş

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağımıza **Pazartesi** ayağımıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU

Adı:

Soyadı:

Adres:

.....

.....

Abone süresi:

Başlangıç tarihi:

Türkiye içi:

Posta Çek Numarası: 662 965.

Yıllık abone ücreti: 1.200.000 TL.

Altı aylık abone ücreti: 600.000 TL.

Türkiye dışı:

Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.

Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye

İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.

Hesap Numarası: 1052 / 30100 /

3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığımıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay **Pazartesi**'nizi postalayalım.

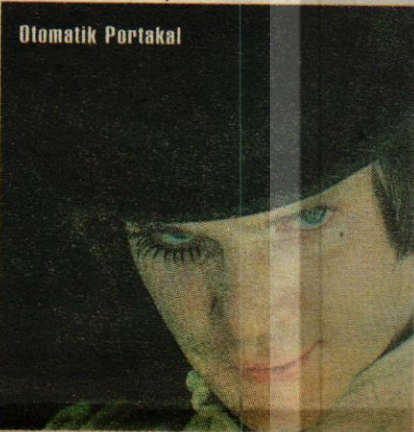
Dergimize Almanya'da bulunan kadın Vakfı Frauen-Anstiftung (FAS) destek vermektedir.

Bu ay fazla seçeneğimiz yok. Ya sinema salonlarında film izleyeceğiz, ya gezilere katılacağız. Neyse ki, dopdolu bir eylül bizi bekliyor.

SİNEMA

Beyoğlu Sineması İkinci Yaz Şenliği'nde bu ay yer alan filmler:

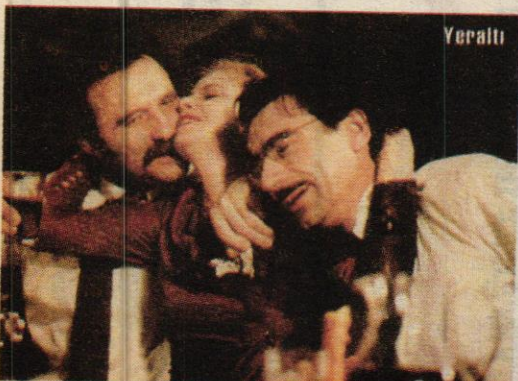
6-12 Ağustos, *Babam İş Gezisinde*, Yön: E. Kusturica
7-13 Ağustos, *Doors*, Yön: O. Stone
8-14 Ağustos, *Arizona Rüyası*, Yön: E. Kusturica
9-15 Ağustos, *Yeraltı*, Yön: E. Kusturica
4-10-21 Ağustos, *Yağmurdan Önce*, Yön: M. Manchevski
5-17-22 Ağustos, *Katil Doğanlar*, Yön: O. Stone

1-18 Ağustos, *Otomatik Portakal*, Yön: S. Kubrick
2-19 Ağustos, *Olağan Şüpheliler*, Yön: B. Singer
3-11-20 Ağustos, *Postacı*, Yön: M. Radford
16 Ağustos, *Ulis'in Bakışı*, Yön: T. Angelopoulos

Evrensel Kültür Merkezi

1, 9, 19, 28 Ağustos, *Ağustos'ta Rapsodi*, Yön: A. Kurosawa
2, 12, 21, 29 Ağustos, *Düşler*, Yön: A. Kurosawa
5, 14, 22 Ağustos, *Dersu Üzala*, Yön: A. Kurosawa
7, 15, 23 Ağustos, *Raşhoman*, Yön: A. Kurosawa
8, 16, 26 Ağustos, *Mor Yıllar*, Yön: S. Spielberg
10 Ağustos, *Ana*, Yön: W. Pudovkin
17 Ağustos, *Büyük Diktatör*, Yön: C. Chaplin

Son İmparator, Yön: B. Bertolucci
24 Ağustos, *Yedi Harikalar*, Yön: L. Wertmüller

GEZİ

Geziye kuruldu

Geziye çatısı altında, gününbirlik geziler, iki günlük kamplı geziler, haftalık geziler düzenlenecek. Yanısıra, gezi kültürüne ilişkin birikim sağlamak üzere çeşitli çalışmalar yapılacak. Adres: İstiklal Caddesi, 95/2, Beyoğlu, İstanbul. Tel: 0212. 245 50 86
Günübirlik geziler
3 Ağustos, Sülüklü Göl
4 Ağustos, B. Kumla Deresi
10 Ağustos, Erikli Yaylası
11 Ağustos, Poyraz Gölü
17 Ağustos, Serindere
18 Ağustos, Suludere
24 Ağustos, Çal Deresi
25 Ağustos, İnönü Yaylası
30 Ağustos, Kındıra Yaylası
31 Ağustos, Sansarak Haftalık Geziler
3-11 Ağustos, Köprülü Kanyon
17-25 Ağustos, Kelebekler Vadisi

Fotoğrafevi

4 Ağustos, Sarıkayalar, Yalova
11 Ağustos, Manayır köyü, Dikenli
18 Ağustos, Maden Deresi, Adapazarı

25 Ağustos, Üvezpınar, Sudüşen Şelalesi
29 Ağustos-1 Eylül, Toros, Bolkar Dağları Trekking.
10-17 Ağustos, Kaçkar Yaylaları
10-18 Ağustos, Akdeniz Doğa Gezisi
17-25 Ağustos, Trans Kaçkarlar
17-25 Ağustos, Kayaköy fotoğraf kampı
Tel: 0212. 251 05 66, 245 40 08

Göçerler Fotoğraf Kulübü

3 Ağustos, Rumeli Feneri, Kilyos
4 Ağustos, Sudüşen Şelalesi
10-11 Ağustos, Ağva'da çadır kampı
17 Ağustos, Poyrazlar Gölü
18 Ağustos, Çalderesi Yürüyüşü
24-25 Ağustos, Delmece Yaylası çadır kampı
25 Ağustos, Erikli Yaylası, şelale yürüyüşü.

3-11, 17-25 Ağustos, 24 Ağustos-1 Eylül, Kaçkarlar 30 Ağustos Gezileri
1. Bafa Gölü-Heraklia Köyü. Tarih içinde yürüyüş.
2. Amasra, İnkum, Güzelcehisar. Yürüyüş ve deniz.
10-18 Ağustos, Barhal, Ayder geçişi
Yunanistan (Atina, Meteora, Volos 13-22 Eylül), Son başvuru 15 Ağustos, Tel: 0216.414 44 74 336 58 43

SEMİNER

3 Ağustos, Türkiye Solunun Eleştirel Tarihi. Hazırlayan ve Sunan: Tuncay Top.
18 Ağustos, IMF, Dünya Bankası ve Yapısal Uyum Programı. Hazırlayan ve Sunan: Seyfettin Bayar
Evrensel Kültür Merkezi'nde.

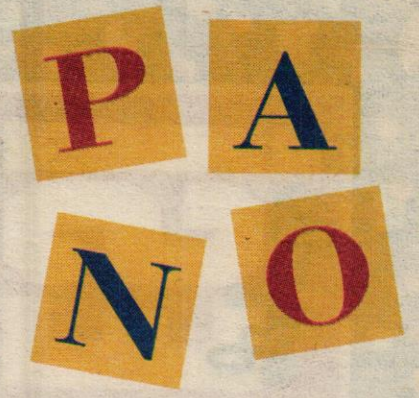
PANEL

31 Ağustos, Din ve Bilim Üzerine. Konuşmacılar,

Hakkı Özdal, Eylem Özçimen, Ümit Can. Yöneten, Ümit Can
Evrensel Kültür Merkezi'nde.

KONSER

4 Ağustos, Grup Yorum
11 Ağustos, Koma Agire Jiyan
25 Ağustos, Muammer Ketençoğlu
Evrensel Kültür Merkezi'nde.

• Osmanlı Türkçesi dersleri verilir. Metin çözümlenmeleri yapılır. Tel: 0212 245 00 43.

• Evde kazak örerek para kazanmak ister misiniz? *Pazartesi*'den Ayşegül'ü arayın.

• Merhaba, bizlerle ya ilk kez berabersiniz veya daha önce birlikte olduk. Gayemiz Türkiye'de ilk kez kurulan Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı'nda, kadın konusunda yazılı ve görsel belgeleri bir çatı altında toplamaktır. Buna bütün kadınların sahip çıkması ve desteklemesi gerekir diye düşünüyoruz. Sizlere ihtiyacımız var.

Vakfa nasıl katkıda bulunabilirsiniz?

Katkıda bulunmak isteyen herkes bunun için birçok yol bulabilir. Sizin azımsayabileceğiniz her küçük katkı, büyük bir hizmete dönüşebilir.

1. Vakfımızın "Gönüllü Çalışma Grupları"ndan birine katılabilirsiniz.
 2. Basın ve yayın organlarında ve çevrenizde Vakfın tamımı için yardımcı olabilirsiniz.
 3. Kitap, broşür, bildiri, gazete, dergi, bülten, afiş, küpür, fotoğraf ve tarihi değer taşıyan belgeleri, el yazmalarını, pankartları, filmleri, ses ve görüntü bantlarını, kartpostalları Vakfa bağışlayabilirsiniz. (Bunların kopyaları da olabilir)
 4. Örneğin her ay veya yıl belirli bir miktar parasal bağış taahhüdünde bulunabilirsiniz.
 5. Arsa, bina daire vb. gayrimenkullerinizi Vakfa bağışlayabilir veya intifa hakkı tanyabilirsiniz.
 6. Vakıf yayınlarına reklam verebilir ya da verilmesini sağlayabilirsiniz.
 7. Vakıf binasında kullanılmak üzere makina, mobilya veya malzemeyi temin edebilirsiniz. Vakfımız katkılarınızla büyüyecektir. Etkinliğimize katıldığımız ve ilginiz için teşekkür ederiz.
- Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı**
Adres: Fener Mahallesi, Fener PTT yanı, Vapur İskelesi karşısı Haliç, İstanbul.
Tel: 534 95 50, Fax: 523 74 08.

- Kadınların çoğu maddeye birlikte oldukları erkek aracılığıyla alışıyorlar.
- Türkiye'de madde ticaretinden kâr edenlerin, son el satıcıların çoğu erkek.
- Maddenin alınıp satıldığı, tüketildiği mekânların çoğu kadınlar için güvencesiz.
- Edebiyatıyla, müziğiyle madde alt kültürü dünyanın her yerinde erkekler tarafından üretilip iletiliyor. dolayısıyla kadınlar bu bilgiyi zor ediniyorlar, bu kültürün dışında bırakılıyorlar.
- Madde kullanan fahişe çok fakat madde temin etmek için fahişelik yapan kadın sanıldığından daha az. Ama gerek parasızlığa bir çare, gerekse bir suçlama olarak fuhuş, madde bağımlısı kadınların hep kapısında.
- Madde kullanmayı bıraksalar bile eski çevrelerine, ailelerine geri dönmek toplumsal yargılar nedeniyle kadınlar için daha güç.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)

Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu)
Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali,
Nesrin Tura. (Görsel Yönetmen) Semra Emre.
(Arşiv) Ayşegül Ulus. (Halkla İlişkiler) Aşkın Tektül.
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)
Beril Eyüboğlu, Emel Deniz, Fadime Gök,
Filiz Kerestecioğlu, Füsün Özlen, Gülnur Savran,
Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya,
Nermin Coşkun, Nural Yasin, Tüten Ateş.
Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler):
Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer,
Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş.
Adres: Şehit Muhtar Caddesi, 60/5,
Talihane, Taksim, İstanbul.
Tel: (0212) 256 28 59, 256 98 14-15
Ankara Büro: Konur 2 Sokak, 53/ 10.
Tel: (0312) 419 09 95
Baskı: Özer yayıncılık Ltd. Şti.,
Hadımköy, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.